

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

SURİYE TÜRKLERİNİN ANTAKYA'YA GÖÇLERİ (2011-2020)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mehmet DELİOĞLU**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. İsa KALAYCI**

Hatay-2022

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

SURİYE TÜRKLERİNİN ANTAKYA'YA GÖÇLERİ (2011-2020)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mehmet DELİOĞLU**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. İsa KALAYCI**

Hatay-2022

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. 20/04/2022

Mehmet DELİOĞLU

ÖNSÖZ

Tarihi temelleri daha önceki dönemlere dayanmakla beraber 2010 yılında Tunus'ta başlayıp Kuzey Afrika ve Arap Dünyasının genelinde yayılan sivil protestolar, 2011 yılı başlarında Suriye'yi de etkisi altına aldı. Beşşar Esed yönetiminin sivillere karşı cezai uygulamalarla protestoları durdurmaya çalışması ise daha geniş halk kitlelerinin uyanmasına ve olayların yayılmasına neden oldu. Özellikle de Suriye'nin Dera kentinde yapılan protestolarda halka karşı sert tedbirler alınması 15 Mart 2011 tarihinden itibaren başladığı kabul edilen Suriye İç Savaşı'nın fitilini ateşledi.

Suriye İç Savaşı'nın başlamasından sonra Esed rejimi ve müttefikleri ile hareket eden terör örgütlerinin ortaya çıkması sivillere yönelik büyük katliamların başlamasına yol açtı. Bu durum milyonlarca Suriye vatandaşının başta Türkiye olmak üzere Dünyanın diğer ülkelerine göç etmesiyle sonuçlandı. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nden devraldığı tarihi misyonu gereği zulüm ve katliamlara maruz kalmış toplumlara kayıtsız kalmayarak "açık kapı" politikası uygulayarak, sınıra ulaşan mültecilerin tamamını koruma altına aldığı gibi barınma ve beslenme yardımı sağladı.

Türkiye sınırlarına akın edercesine göç eden Suriyeli mültecilerin önemli bir kısmını asırlardır özellikle de Halep, Lazkiye ve Türkmen Dağı havalisinde yaşayıp Suriye'yi vatan edinmiş Suriye Türkleri oluşturmaktadır. Savaşın mezhepsel bir çatışmaya dönüşmesinden sonra hedef haline gelen Suriye Türkleri savaşabilecek kitlelerini sahada tutup, kadın, çocuk, yaşlı ve hastalarından oluşan büyük kabileler halinde Türkiye'ye sığındılar. Göçün ilk başlarında gümrük kapılarından -Yayladağı ve Cilvegözü sınır kapılarından- Hatay'a akın eden Suriye Türkleri, ilin neredeyse tüm ilçelerine yayılmışlardır. Bu çalışmada göç sonrası Hatay'ın Antakya ilçesinde ikamet eden Suriye Türklerinin durumunun ortaya konması hedeflendiği için diğer ilçelerde yaşayan Suriye Türkleri bu tezin dışında tutulmuştur.

Bu çalışma, 25 Mayıs-17 Haziran 2021 tarihleri arasında nitel araştırma yöntemi kullanılarak alan araştırması ile desteklenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla elde edilen veriler, muhakeme ve mukayeseli bir şekilde analiz edilmiştir. Antakya'da ikamet eden Suriye Türklerinden oluşan görüşmecilerin kimlikleri 24/03/2016 tarih ve 6698 sayılı "*Kişisel Verilerin Korunması Kanunu*"

gereğince tez içerisinde kodlanarak verilmiştir. Katılımcı bilgisinin ilk geçtiği yerde cinsiyetine binaen erkek ise “E”, kadın ise “K” harfleriyle kodlanmış, akabinde kişinin yaşı belirtildikten sonra eğitim durumu ve görüşme tarihi eklenmiştir. Aynı kişiye ikinci ve devam eden atıflarda ise cinsiyet ve sıra numarası ile göndermede bulunulmuştur.

Bu çalışma, üç ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; Türklerin Suriye’ye göçleri, göçün başlangıcından itibaren Osmanlı hakimiyetine kadarki süreçteki durumları ele alınmıştır. Yine Suriye’nin Osmanlı hakimiyetine girmesiyle beraber bölgenin Osmanlı göç ve iskân politikasındaki yeri üzerinde durulmuştur. Suriye Türklerinin bölgedeki demografik yapıları ve yerleşim alanlarına açıklık getirilerek, Suriye’nin Osmanlı hâkimiyetinden çıkmasıyla birlikte 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı’na kadar Suriye Türklerinin ülke yönetimi ile ilişkileri ve yönetimin Türklere bakış açısına dikkat çekilmiştir.

İkinci bölümde; 2010 yılında birçok Arap ülkesinde başlayan Arap Baharı’nın etkisiyle 2011 yılında Suriye’de de başlayan iç savaşın sebepleri, gelişimi ve ülkede yaşayan Türklerin sosyo-ekonomik ve siyasi yapılarına yer verilmiştir. Suriye Türklerinin yaşanan Suriye İç Savaşı’na karşı tutumları ve silahlı direniş gruplarının oluşma süreci ele alınırken, Türklerin mücadelesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin tavrı ve desteği, Suriye Türklerinin Türkiye’ye göçleri ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise; Suriye Türklerinden Antakya’ya göç ederek burada yerleşmiş 46 kişiyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak, Suriye İç Savaşı’nda olayın tanığı olan Suriye Türklerinin penceresinden irdelenmeye çalışılmıştır. Savaştan önceki yaşamları, göç süreci, Antakya’daki sosyo-ekonomik durumlarıyla beraber şehirdeki birlikte yaşamlarıyla ilgili yöneltilen sorulara karşılık alınan cevaplar ve yapılan gözlemlerden yola çıkılarak, veri değerlendirme analizi yapılmıştır.

Tez konumun belirlenmesinden bitirilmesine kadar her türlü akademik desteğini gördüğüm, alan araştırmasının her safhasını beraber yürüttüğüm kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. İsa KALAYCI’ya müteşekkirim. Ayrıca araştırma sürecinde tezimin şekillenmesinde önemli katkılar sunan saygıdeğer Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KALMIŞ’a; desteğini görüp adını anmadığım dostlarıma, ihmal ettiğim eşim ve çocuklarıma teşekkür etmeyi borç bilirim. Bitirirken bu çalışmamı, yakın zamanda

dâr-ı bekâya uğurladığımız gönül pencerem, muhterem annem Sultan DELİOĞLU hanımefendinin aziz hatırasına ve tekrar vatanlarına kavuşma hasretiyle yaşayan Suriye Türklerine ithaf ediyorum.

Hatay-2022

Mehmet DELİOĞLU

SURİYE TÜRKLERİNİN ANTAKYA'YA GÖÇLERİ (2011-2020)

Mehmet DELİOĞLU

Göç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2022

Danışman: Doç. Dr. İsa KALAYCI

ÖZET

2010 yılında Arap Dünyasının genelinde ifade özgürlüğü ve demokratikleşme gibi toplumsal istekler adına, hükûmet karşıtı protestolar şeklinde başlayan ve kısa sürede geniş halk kitlelerini içine alan bir dizi olay yaşandı. Hükümetler otoritelerini korumak için sert önlemler alırken, kitlesel ayaklanmalar tırmandı ve silahlı çatışmalara dönüştü. Tunus, Mısır, Libya ve Yemen’de domino etkisi gösteren bu olaylar, 15 Mart 2011 tarihinde başlayan Suriye İç Savaşı’nın da fitilini ateşledi. Diğer ülkelerde olduğu gibi Suriye’de de iç savaşa ve milyonlarca Suriye vatandaşının başta Türkiye olmak üzere farklı ülkelere sığınmasına neden olan süreç uluslararası camiada ve bilim literatüründe “Arap Baharı” diye adlandırıldı.

Bu çalışmada, 2011 yılında başlayan ve peyderpey şiddetlenerek devam eden Suriye’deki iç savaş ortamından göç eden Suriye Türkleri ile yapılan mülakatlar ve bu görüşmelerde elde edilen bulgulara dayanılarak yapılan veri analizi sunulmuştur. Türkiye’ye göç ettikten sonra Antakya’ya yerleşmiş olan sığınmacı statüsündeki 46 kişilik bir gruba *-yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak-* yönetilen sorulardan hareketle Suriye Türklerinin savaş öncesi yaşamları ve göç süreçleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra göçmen statüsünde yer aldıkları sosyal ve ekonomik hayatta istihdam alanları, çalışma ve barınma koşulları, uyum süreçleri ile günlük yaşamda karşılaştıkları problemler derinlemesine incelenmiştir.

Suriye İç Savaşı’nın yol açtığı küresel ölçekli göç ve mülteci problemini Antakya’daki Suriye Türkleri örneklemiyle mercek altına alan bu çalışma, halihazırda devam eden uluslararası göçmen krizini, krizin yol açtığı toplumsal problemleri ve buna bağlı olarak çözüm olabileceği düşünülen bazı öneriler sunmayı amaçlamıştır. Ayrıca araştırmada göçmenlerin perspektifinden, ülkelere dönme umidi ve geleceğe bakış açıları irdelenerek Türkiye’nin göçmen politikalarına veri sağlanması hedeflenmiştir.

ANAHTAR KELİMELEK

Suriye İ Savaşı, Suriye Türkleri, Antakya, Gö, Göçmen

IMMIGRATION OF SYRIAN TURKS TO ANTAKYA (2011-2020)

Mehmet DELİOĞLU

Department of Migration Studies, Master Thesis, 2022

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Isa KALAYCI

ABSTRACT

In 2010 events that began in the form of anti-government protests in the name of social demands such as freedom of expression and democratization throughout the Arab World and continued by involving large masses of people in a short time took place. While governments were taking drastic measures to maintain their authority, mass uprisings escalated and turned into armed conflicts. These events, which demonstrated a domino effect in Tunisia, Egypt, Libya and Yemen, also triggered the Syrian Civil War, which began on 15 March 2011. The process, which turned into a civil war, as in Arab countries and Syria caused millions of Syrian citizens to take refuge in other countries, especially in Turkey, was called the "Arab Spring" in the international community and scientific literature.

In this study, interviews with Syrian Turks who migrated from the civil war in Syria, which began in 2011 and continued to intensify step by step, were evaluated and data analysis based on the findings obtained from these interviews was presented. The semi-structured interview technique was used for a group of 46 refugees who settled in Antakya after taking refuge in Turkey. Based on the questions asked, focused on the pre-war lives and migration processes of the Syrian Turks. Then, since they are in immigrant status, their employment areas in social and economic life, working and accommodation conditions, adaptation processes and the problems they encounter in the flow of daily life are examined in depth.

This study, which analyzes the global migration and refugee problem caused by the Syrian Civil War with the example of Syrian Turks in Antakya, purposed to present the current international migrant crisis, the social problems caused by the crisis, and some suggestions that can be considered as solutions in this context. In addition, it is aimed to provide data on Turkey's immigration policies by analyzing the hope of returning to their country from the perspective of immigrants and their thought on the future.

KEYWORDS

Syrian Civil War, Syrian Turks, Antakya, Immigration, Immigrant

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1
I. Konu ve Kaynaklar	2

BİRİNCİ BÖLÜM

SURİYE’DE TÜRK YERLEŞİMİ VE KADİM VARLIĞI

1.1. Türklerin Suriye’ye Göçü.....	7
1.2. Osmanlılar Döneminde Suriye Türklerinin Demografik Yapısı ve Yerleşim Alanı.....	8
1.3. Osmanlı Hakimiyeti Sonrasında Suriye (1918-2011)	10
1.3.1. Fransız Manda Dönemi (1920-1946).....	11
1.3.2. Askerî Darbeler Dönemi	12
1.3.3. Mısır-Suriye Birleşik Arap Devleti.....	13
1.3.4. Baas Partisi Dönemi (1961-1970).....	14
1.3.5. Hafız Esed Dönemi ve Baas Partisi (1970-2000)	15
1.3.6. Beşşar Esed Dönemi (2000-2011)	17

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI VE SURİYE TÜRKLERİNİN TÜRKİYE’YE GÖÇLERİ

2.1. Arap Baharı’nın Tanımı ve Kapsamı	21
2.2. Arap Baharı’nın Suriye’ye Yansıması ve Suriye İç Savaşı Nedenleri.....	23
2.3. Suriye’de Ortaya Çıkan Terör Grupları.....	24
2.3.1. PKK/PYD/YPG	25
2.3.2. IŞİD	25
2.4. Muhalif Gruplar ve Suriye Türklerinin Tutumu.....	26
2.5. Türkiye’nin Suriye Türklerine Yönelik Destek Faaliyetleri	28
2.6. Suriye Türklerinin Göçü Bağlamında Türkiye ve Antakya (Hatay)	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTAKYA'DAKİ GÖÇMEN SURİYE TÜRKLERİ

3.1. Katılımcıların Genel Profili	39
3.2. Savaştan Önceki Yaşamlarına İlişkin Düşünceler ve Göç Süreci	43
3.3. Suriye Türklerinin Antakya'yı Tercih Etme Sebepleri	46
3.4. Antakya'daki Yaşamları ve Barınma Koşulları	49
3.5. Ekonomik Durum: İstihdam Alanları ve Çalışma Koşulları	54
3.6. Uyum Süreci ve Karşılaşılan Problemler	56
3.7. Ülkelerine Geri Dönme Ümidi veya Geleceğe Dair Düşünceleri	59
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	61
KAYNAKLAR	65
DİZİN	72
EKLER.....	74
ÖZGEÇMİŞ.....	75

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. <i>2011-2022 yılları arasında Türkiye’deki geçici koruma statüsündeki Suriyeli mülteciler</i>	33
Grafik 2. <i>Türkiye’deki geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin en çok olduğu ilk 10 il</i>	35
Grafik 3. <i>Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı</i>	42
Grafik 4. <i>Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı</i>	42
Grafik 5. <i>Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı</i>	43

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. <i>Türkiye’de Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine göre dağılımı</i>	34
Tablo 2. <i>Türkiye’deki geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı</i>	35
Tablo 3. <i>Türkiye’deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı</i>	36
Tablo 4. <i>Katılımcılar arasındaki Suriye Türklerinin genel profili</i>	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Suriye'nin başkenti Şam'ın 10 km Kuzeydoğusunda yer alan Duma'da 8 Nisan 2011 tarihinde yönetime karşı yapılan protesto gösterisi 24
- Şekil 2.** Suriye Türklerinin rejime karşı mücadele vermek için kurdukları Abdülhamid Tugayı Üyeleri 28
- Şekil 3.** Suriye Türkmenleri Meclis Kuruluş Toplantısı'nda konuşma yapan Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu..... 30
- Şekil 4.** Suriye Rejimi ve Rusya'nın sivillere yönelik yaptığı bombardımanlara ilişkin gazetecilere demeç veren Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan..... 31

KISALTMALAR LİSTESİ

ATO	: Ankara Ticaret Odası
Bk.	: Bakınız
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
PKK	: Partiya Karkeren Kurdistanê
PYD	: Partiya Yekitiya Demokrat
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
YPG	: Yekineyen Parastina Gel

GİRİŞ

Suriye coğrafyası, tarih boyunca uygarlığın beşiği olup, yerleşik hayat düzeninin başlangıcından itibaren önemli bir bölge olmuştur. Günümüz Suriye topraklarının bilinen en eski sakinleri “Natufien” kültürünü yaratan, avcılık ve toplayıcılık ile yaşamış halklardır. Suriye’deki ilk yerleşim alanları M.Ö. 5000 yıllarıyla tarihlendirilmiştir. Suriye’nin başkenti Şam ise dünyanın en eski yerleşim kentleri arasında zikredilmektedir (Yavuz, 2015: 9). Milattan önceki dönemlerde bölge, Akadlar, Amuriler, Yamhad Krallığı ve Hurriler egemenliğinde olmuştur. Bu devletlerin egemenliği Asur ve Hitit saldırıları sonucunda yıkılmıştır. Milattan önceki dönemlerde bölgenin egemenliği sık sık el değiştirmiştir. Büyük İskender’in bölgeyi fethedince dönemin sonlarına kadar Makedon egemenliğinde kalmıştır. Roma İmparatorluğunun fethiyle Makedon egemenliği son bulmuştur. Bu tarihten itibaren Roma İmparatorluğuna katılmıştır.

İslamiyet’in geniş kitleler arasında yayılmasından sonra Suriye önce Emevilerin ardında da Abbasilerin hakimiyeti altına girmiştir. Abbasiler döneminde başkent Şam’a Müslüman Türkler de getirilmeye başlanmıştır. Suriye, Osmanlı hâkimiyetine girdiği 1516 yılından 1918 yılına kadar 400 seneden fazla bir zaman kuzeyde Halep ve güneyde Şam olmak üzere merkeze bağlı iki vilâyet halinde idare edilmiştir. Bu iki vilâyetten Şam, esas itibariyle Arap nüfusunun iskân sahası olduğu halde, Halep Vilâyeti nüfus bakımından çoğunluğu Türklerden oluşan bir vilâyetti. Maraş, Gaziantep, İskenderun, Antakya, Urfa ve Rakka, Halep vilâyetinin sancakları idi. Bu sancaklardan ancak Rakka bölgesindeki XIX. yüzyıldan sonra Türk nüfus iskânı zayıfladıktan sonra Arap nüfusu artmaya başlamıştır (Kafalı, 2015: 437).

XX. yüzyıl itibariyle Suriye coğrafyasına Fransız sömürüsü başlamıştır. Bu dönemde Fransızlar ve yerli işbirlikçileri Osmanlı’ya karşı ayaklanma başlatmıştır. Osmanlı Devleti’nin bölgedeki merkezi otoritesinin zayıflaması sonucu I. Dünya Savaşı’nın başlamasını fırsat bilen isyancılar Suriye topraklarını Osmanlı Devleti’nden ayırmaya yönelik faaliyetlere girişmiştir. İngiltere ve Fransa arasında imzalanan Sykes-Picot Anlaşması gereğince Suriye, 1920 yılından 1946 yılına kadar Fransız sömürgesi olarak devam etmiştir. 17 Nisan 1946 yılında Bağımsız Suriye Cumhuriyeti kurulmuştur. Suriye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra da birçok askeri darbe ve siyasi olaylar yaşanan Suriye’de etkileri günümüze kadar devam eden birçok siyasal ve toplumsal kargaşa yaşanmıştır. Bu kargaşaların zirvesi ise Arap

Baharı olarak bilinen olayların 2011 yılı itibariyle ülkede başlattığı ve halen etkileri devam etmekte olan Suriye İç Savaşı'dır. Savaş neticesinde ülkedeki milyonlarca vatandaş başta Türkiye olmak üzere Dünyanın muhtelif ülkelerine mülteci konumunda sığınarak, ülkeden ayrılmak zorunda kaldı.

I. Konu ve Kaynaklar

Arap coğrafyasında 2010 yılından itibaren başlayan hükümet karşıtı protestolar zaman içinde giderek yayıldı. Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Suriye'de etkisini gösteren bu protestolar Arap Baharı olarak adlandırıldı. Bu çalışmada, 14 Mart 2011 tarihinde resmen başladığı kabul edilen Suriye İç Savaşı'nın Antakya'ya göç eden Suriye Türkleri üzerindeki etkilerini ve sonrasında yaşadıkları süreci ele almayı amaçlamıştır. Nitekim Suriye Türklerinin göçleri sırasında Suriye'ye sınır olması sebebiyle Hatay şehri göçmenlerin ilk uğrak noktalarından birini oluşturmuştur. Bu çalışma, Suriye'den Hatay'ın merkez ilçesi olan Antakya'ya göç eden ve burada ikamet eden bir grup Suriye Türkü ile yapılan görüşmeler (yarı yapılandırılmış görüşme tekniği) neticesinde Suriye Türklerinin göç öncesi hayatları, göç sırasında yaşadıkları zorluklar ve sonrasında karşılaştıkları entegrasyon problemleri irdelenmiştir. Dolayısıyla çalışma, göç sonrası ortaya çıkan olgusal problemlere açıklık getirmesi bakımından önem taşımaktadır.

Arap Baharı, Ortadoğu coğrafyasında yaşayan birçok etnik ve dini grubun kaderini belirleyen bir süreci başlatırken Suriye'de yaşayan ve sayıları birkaç milyonu bulan Türk nüfusun varlığına ve akıbetine de dikkat çekmiştir. Asırlardır Suriye'nin muhtelif şehirlerinde yaşayan Türkler hakkında 2010-2011 yıllarına kadar fazla araştırma yapılmamışken bölgede yaşanan kaotik ortam ve göç serüveni beraberinde birçok araştırmanın başlangıcını oluşturmuştur. Suriye'deki Türklerin bölgedeki varlığı, sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik yapıları ile Suriye'den Türkiye'ye göçlerini ele alan araştırma-incelemeleri kronolojik olarak şu şekilde sıralanabilir:

Mustafa Ertuğrul Çeker (2010) tarafından hazırlanan *Suriye Türkleri ve Türkiye-Suriye İlişkileri (Osmanlı Dönemi)* adlı yüksek lisans tezi, Suriye Türklerinin Suriye'ye göçlerinden itibaren bölgede hakimiyet kuran siyasi otoriteler döneminde Türklerin durumunu ele almaktadır. Üç ana bölümden oluşan çalışma, Osmanlı hakimiyetinden önce, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemlerinde Suriye

Türklerinin sosyal, ekonomik, kültürel faaliyetleri ile Milli mücadele sürecinde Suriye Türklerinin katkı ve mücadeleleri incelemektedir. Çalışma, Suriye Türklerinin asırlardır farklı siyasi iktidarlar egemenliğinde yaşamalarına rağmen milli kimlik ve kültürlerinden taviz vermeden devamlılıklarını sürdürdüğünü ve Türkiye ile bağlarını koparmadan devam ettirdikleri sonucuna ulaşmaktadır.

Fatih Kirişçiöglü (2013)'nın hazırladığı *Suriye'de İç Savaş Süreken Suriye Türkleri* adlı rapor; bölgede yaşayan Türklerin farklı dönemlerdeki tarihlerini ele almakla beraber son yüzyılda Suriye rejimi tarafından ülkede yaşayan Türkler üzerinde uygulanan sindirme ve asimilasyon politikalarına açıklık getirmektedir. Çalışmaya göre; Suriye rejimi sistematik bir şekilde Türklerin dilleri, kültürleri ve ekonomik faaliyetlerini sürdürdükleri toprakları üzerinden planlı bir politika sürdürerek bilinçli bir Araplaştırma siyaseti gütmüştür. Özellikle de Hatay'ın anavatana katılma sürecinden sonra bu politikaların etkisinin arttırıldığı, bölgede yapılan seçimler de dahi oy kullanma haklarının kısıtlanarak, bölge halkının tamamen ötekileştirilmeye çalışıldığı vurgulanmaktadır. Suriye rejimi tarafından yapılan sindirme politikalarının ise Türklerin yoğun olarak yaşadığı Halep, Kurdağı Kazası, Azez, Bab, Cerablus, Münbiç, Bucak ve Bayır gibi yerleşim yerlerinde yoğunluk kazandığı belirtilmektedir.

Cihat Burak Korkmaz ve Latif İltar (2016) tarafından kaleme alınan *Bayır-Bucak Türkmen bölgesindeki Türk Varlığı ve Bölgede Mücadele Veren Gruplar* adlı makale Suriye Savaşı'nın beşinci yılında bölgedeki Türk varlığını ve varlıklarının mücadelesini veren Türk milis kuvvetleri ele almaktadır. Mücadele eden grupların Memduh Culha, Nureddin Zengi Tugayı, Birinci Sultan Selim Tugayı, Sultan Abdülhamid Tugayı, İhva Billah Tugayı, Şüheda el-Cebel el-Türkmen Tugayı ve Türkmen Dağı Tugayı gibi isim ve teşkilatlar kurarak Türk milis kuvvetlerini bir araya toplamayı ve rejime karşı silahlı müdafaa ettiğini incelemektedir. Çalışma, gerek Suriye yönetiminin bölgede yaşayan Türklere karşı yürüttüğü asimilasyon politikalarına ve sistematik katliamlara karşı oluşturulan teşkilatlı Türk organizasyonlarını aydınlatması bakımından önem taşımaktadır.

Diğer bir çalışma, Abdullah Aydın (2017)'ın hazırladığı *Kopuştan Günümüze Suriye Türkmenleri (1918-2014)* adlı yüksek lisans tezi; X. yüzyıldan itibaren Türkmen boylarının kitleler halinde Suriye'ye göçleri, Selçuklu ve Osmanlı Devleti

dönemindeki tarihlerini ele almakla beraber çalışmanın esas değindiği süreç 1918-2014 yılları arasındaki yaklaşık yüz yıllık bir süreci ele almaktadır. Özellikle de Fransa güdümünde kurulan Suriye'nin Türklere yönelik yıldırıcı politikalarını, Türk varlığını ortadan kaldırmaya yönelik hamlelerini irdeleyen çalışma, 2011 yılında başlayan Suriye Savaşı'nda Türklerin yaşadığı toplumsal problemlere açıklık getirmektedir. Savaşın başladığı döneme kadar Baas rejiminin baskısı altında ezilen Türklerin, savaş sürecinde Esed rejimi yanında IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) ve PKK (Kürdistan İşçi Partisi) /PYD (Demokratik Birlik Partisi) gibi terörist gruplara karşı varlıklarını sürdürme gayretini ele almaktadır. Çalışma, Suriye Savaşı'nın bölgede yaşayan Türkler üzerindeki yansımalarını ve verdikleri mücadelede Türkiye'nin katkılarını ele alması bakımından önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Duygu Şerife Yıldırım (2017) tarafından kaleme alınan *Suriye'den Türkiye'ye Göç Etmiş Türkmenler Üzerine Bir Araştırma* konulu yüksek lisans tezi; kuramsal ve uygulamalı olmak üzere iki ana bölümden oluşturulurken, kuramsal açıdan; göç ve göç sonucu kültürel süreçlere ilişkin kavramlar, uluslararası göçe yönelik yaklaşımlar, zorunlu göçler, Suriye Devleti, Suriye'de Türkmen varlığı ve Suriye'den göçler oluşturmaktadır. Çalışmanın, uygulamalı kısmında ise alan araştırması yapılarak Türkiye'ye göç eden Suriye Türklerinden Ankara'ya yerleşen bir grubun göçten önce ve göçten sonraki dönemlerde karşılaştıkları sorunlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca Türkiye'ye yerleşen Suriye Türklerinin sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları irdelenerek, Türkiye'deki yaşamlarına dair entegrasyon faaliyetleri incelenmiştir. Çalışmada, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmak suretiyle göç eden Suriye Türkleri ile birebir görüşmek ve çalışmanın kaynağı ve materyali olan göçmenleri gözlemlenerek ortaya konulması açısından önem taşımaktadır.

Kadriye Ayrik (2017) tarafından kaleme alınan *Suriye'li Türkmen Toplumunun Yaşadıkları ve Arap Medyasının Türkmenlere bakış açısı* adlı çalışma; Suriye Türklerinin bölgedeki varlıkları ve tarihsel süreçlerini incelemenin yanında asıl olarak Suriye Türkleriyle ilgili el-Cezir, el-Arabiya, Oryent, es-Suriyye, el-Mağrib, France 24, Syria News, el-Vatan, el-İttihad, en-Nahar, Enab Beledi, Mısır el-Arabiyye, el-Haliç ve el-Yaoum²⁴ gibi Arap medya kanallarında yer alan “Suriye sahil şeridindeki Türkmenler etnik temizlik tehdidiyle karşı karşıya”, “Türkmen azınlığını göçe zorlamak, projeler ve hayaller”, “Türkmen Dağı, Stratejik önem ve

bölgesel bahisler”, “Lazkiye kırsalındaki çatışmaların şiddetlenmesi sonucu Türkmenler Türkiye sınırına akın ettiler”, “İki defa bedel ödeyen mağdurlar: Suriye Türkmenleri” ve “Esed rejimi taraftarları Türkmenlere toplu katliam uygulama çağrısında bulundular” gibi manşetler üzerinden Türklere uygulanan baskı, asimilasyon ve etnik temizlik yöntemleri ortaya koyması bakımından dikkat çekmektedir.

Tarık Sulocevizci (2017) *Suriye Türkmenlerinin Rejim ve Muhalefet ile İlişkileri (1918-2017)* adlı yüksek lisans tezinde; Mondros Mütarekesi’nden sonra İngiltere ve Fransa tarafından işgal edilerek manda sistemi kurulan Suriye’de asırlardır yaşayan Türkler için yeni ve sancılı bir sürecin başladığını belirtmektedir. Yazar, Suriye yönetimi tarafından bilinçli bir şekilde, sert tedbirler uygulanarak Türklerin ülke yönetiminden uzak tutulduğu, idari birimlerde görevli olan Türklerin ise tasfiye edildiğine dair önemli ip uçları sunmaktadır. Suriye rejimi tarafından ülkede yaşayan Türklerin Türkiye’deki hükümetlere karşı bir şantaj unsuru olarak kullanılagelmesinin aşamalarına da dikkat çeken çalışma, 2011 yılından itibaren giderek siyasallaşan ve ardından silahlı milisler halinde kendilerini savunmak zorunda kalan Türklerin bölgesel ve küresel aktörlere karşı verdikleri mücadeleyi irdelemektedir. Araştırma, son yüzyılda Suriye’de yaşayan Türklerin ülke yönetimi tarafından nasıl bir muameleye tabii tutulduğunu ve ülkedeki Türk varlığının nasıl ortadan kaldırılmaya çalışıldığını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

İsmet Bozoğlu (2018)’ın *Dünden Bugüne Suriye Türkmenleri I, Bayır-Bucak Türkmenleri* adlı kitap çalışması; Bayır-Bucak bölgesinde yaşayan Suriye Türklerini mercek altına almaktadır. Bayır-Bucak Türklerinin özellikle de son yüzyıllık tarihine ışık tutan çalışmada bölgede yaşayan Türkler üzerinde uygulanmaya çalışılan asimilasyon politikaları ve dönem dönem rejimin uyguladığı baskılar sonucu gerçekleşen göçlere açıklık getirmektedir. Kitabın önemli bir kısmı ise 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı’yla Türkiye’ye göç eden Bayır-Bucak Türklerinin savaş sonrası tutumları, gelenek-görenekleri ve kültürlerine dair ip uçlarını barındırmaktadır.

Can Acun ve Kutluhan Görücü (2018) tarafından kaleme alınan *Suriye Krizinde Göz Ardı Edilen Aktör: Türkmenler* adlı makale; 2011 yılında başlayan Suriye Savaşı’ndan önce Suriye’de etkili olan Baas rejiminin baskıları sebebiyle

herhangi bir siyasi ve sosyal organizasyonu bulunmayan Türklerin, savaş sonrası kendi kaderini belirlemek için yaptığı silahlı mücadeleyi incelemektedir. Suriye Türklerinin halk ayaklanması sonunda meşru Suriye muhalefeti ile siyasi ve askeri olarak bir angajman içerisine giren Suriye Türklerinin PKK/YPG/PYD, DEAŞ gibi ayrılıkçı bir gündem takip etmediğini savunan çalışma, Türkiye hükümetinin Suriye Savaşı'na aktif bir şekilde katılması ve bölgede yaşayan Türklere yönelik yardımlar sağlaması Türklerin de bölge kaderinin belirlenmesinde aktif bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla çalışma, Suriye'de barış ve güvenin yeniden tesis edilmesi ve kalıcı bir şekilde devam etmesinin ön koşulları arasında Türklerle yapılacak müzakerelerin gerekliliğini ve Türklerin ülke yönetiminde önemli bir aktör olduğunun altını çizmektedir.

Ahmet Emin Dağ (2018) *Modern Dönem Suriye ve Halep Türkmenleri* adlı makalede; Suriye'deki Türk varlığının tarihçesini ve Suriye'nin önemli metropol şehirlerinden olan Halep'teki Türk nüfusunu ele almaktadır. Tarihsel süreçte bölgede yaşayan Türklere devlet rejimi tarafından uygulanan politikalar ve toplumsal yapıları üzerinde uygulanmaya çalışılan uygulamalara dikkat çekilmektedir. Ayrıca Cumhuriyet döneminde Türkiye ile Suriye arasında yaşanan ilişkiler bölgedeki Türklerin tutumları ve karşılaştıkları problemleri açıklayan çalışma, Arap Baharı ile beraber Türk varlığını büyük bir tehdit ve hatta sistematik katliamlara maruz kaldığını açıklamaktadır.

Abdülhalik Bakır ve Süleyman Pekin (2019)'in birlikte kaleme aldığı *Kuzey Suriye'deki Türkmen Yerleşimlerinin Çağdaş Tarihi ve Stratejik Altyapısı Üzerine Genel Bir Değerlendirme* adlı makalede; son yüzyıllık süreçte Suriye'de yaşanan tarihsel olayları *Millî Mücadele ve Manda, Bağımsızlık ve Baas (Esadlar), İç Savaş ve Türkmenler* olarak ayıran yazar, özellikle de Suriye'nin kuzey coğrafyasındaki Türk yerleşim yerlerinin çağdaş bir panoramasını çizmektedir. Yazar, Türk yerleşimlerinin stratejik alt yapısını demografik açıdan irdeleyerek bölgedeki sorunlara toplumsal arka plandan çerçevesinden sorgulamıştır. Bu sebeple de Suriye'nin kuzey bölgesinin kaderinin belirlenmesi Türklerin önemli bir aktör olduğunu ve bu bölgenin Türk tarihi açısından önemine dikkat çekmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SURİYE'DE TÜRK YERLEŞİMİ VE KADİM VARLIĞI

1.1. Türklerin Suriye'ye Göçü

Tarihte farklı isimlerle anılan Suriye adına ilk defa Yunanlılara ait kaynaklarda rastlanmaktadır. Roma İmparatorluğu tarafından *eyalet* adı verilen Suriye, Arap kaynaklarında ise “Şam”, “Dımaşk, “Bilâd-ı Şam” ve “El-Şam” şeklindeki ifadelerle kaydedilmiştir (Umar, 1999: 1-3). İslamiyetin ilanı ve Türklerin bu dini benimsemesinden kısa bir zaman sonra İslam ordularında görev yapan Türklerin Şam ve çevresine geldiği bilinmektedir. 698 yılında yalancı peygamber iddiasıyla ortaya çıkan el-Haris b. Abdurrahman b. Said el-Dımaşki olayının bastırılması ve ardından ortadan kaldırılmasında Dımaşk'ta bulunan halifenin muhafız birliklerinde Ferganalı Türklerin olduğu belirtilmiştir (Şeşen, 1990: 140).

Suriye'ye yapılan Türk göçleri ve bölgedeki Türk varlığı hakkında birbirinden farklı rivayetler olmakla beraber yaygın kanaate göre Türklerin VII. Yüzyıldan itibaren bölgeye yerleşmeye başlamasıdır. Ardından X. Ve XI. Yüzyıllarda Oğuz boylarından oluşan kabilelerin Suriye'nin çeşitli bölgelerine doğru göçleri yoğunlaşmıştır. Türklerin Suriye göçleri iki farklı istikamette gelişmiştir. Birinci istikamet; Hama, Humus, Halep ve Şam havalisi iken diğer istikamet; Lazkiye ve havalisiyle Trablusşam'a doğru gerçekleştirilmiştir. XI. Yüzyılda Selçukluların bölgede etkin olmasıyla birlikte devam eden Türk göçleri yoğunluk kazanarak, iskanların sistematik bir şekilde planlanmasıyla devam etmiştir (Turan, 2016: 205). Yapılan göçler neticesinde bölgede tutunan Türk boyları göçlerinde devam etmesini sağladığı gibi daha sonraki dönemlerde Suriye ve çevresinin Türk hakimiyetine geçmesinde önemli katkılar sunmuştur.

1078 yılında Sultan Melikşah tarafından Suriye Selçuklu Devleti kurulmuş ve 1260 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren yine başka bir Türk devleti olan Memlukların hâkimiyet alanını girmiştir. Memlukların bölgedeki otoritesi yaklaşık olarak 2,5 asır sürmüştür. 1243 Köseadağ Savaşı'nda Moğollar karşısında direnemeyen bazı Türk boyları yurt olarak Suriye'yi seçmişlerdir. Moğol saldırılarından Suriye'ye göç eden Türk boylarının yaklaşık 40 bin çadır civarında olduğu tahmin edilmektedir. 1516 yılından itibaren ise Suriye, Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girerek asırlar boyunca Türk yurdu olmuştur. 1516'dan 1918'e kadar

kesintisiz bir şekilde, Türklerin hâkimiyetinde kalan Suriye'ye Türk göçleri devam ederek, bölgenin demografik açıdan Türkleşmesi sağlanmıştır (Hammer, 2013: 483-484).

1.2. Osmanlılar Döneminde Suriye Türklerinin Demografik Yapısı ve Yerleşim Alanı

Osmanlı kayıtlarında Bilâdü's-Şam" olarak da ifade edilen Suriye Osmanlı hakimiyetine geçtikten sonra Halep, Şam, Sayda ve Trablusşam şeklinde dört ana eyalete dönüştürülecek şekilde idari taksimata tabii tutulmuştur. Osmanlı yönetimi, bölgede merkezi otoritesini tesis ettikten sonra yerel idarecilere de belirli sınırlar dahilinde özerklik sayılabilecek haklar tanımıştır. Bölgede öteden gelen uygulamaları tamamen kaldırmadan ve aynı zamanda merkezi otoritenin kontrolünde tanınan bu haklar, askerî nitelikleri olan feodal bir düzen şeklinde oluşturulmuştur (Akdemir, 2000: 210-211).

XVIII. Yüzyılın ikinci yarısına kadar bölgede sükûneti sağlamayı başaran Osmanlı idaresi 1789 Fransız İhtilali'nin bölgede oluşturduğu kaotik ortamdan dolayı muhtelif problemlerle karşılaşmıştır. Nitekim Napolyon'un Mısır Seferi sonrasında Suriye'yi de işgal etmek için teşebbüslere girişmesi bölgenin Osmanlı idaresinden çıkma ihtimalini doğurmuştur. Fakat Cezzar Ahmed Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunun Akka'daki savunması Fransız ordusunun işgalini engellemiştir (Erdem, 2004: 41). Fransız tehdidinin bertaraf edilmesinden sonra Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumu fırsat bilerek Mısır'da kendi yönetimini tesis etmesi ve ardından oğlu İbrahim Paşa komutasındaki ordu ile Suriye'yi işgal etmesi üzerine 1832 yılında Suriye'nin Mehmed Ali Paşa hakimiyetine girmesiyle sonuçlanmıştır (Altundal, 1998: 57).

Mehmed Ali Paşa, Suriye'yi kendi hakimiyetine aldıktan sonra Avrupalı ve Amerikalı misyonerler aracılığıyla bölgede birçok eğitim kurumu açmış misyonerlerin burada rahat bir şekilde faaliyetler sürdürmesine zemin hazırlamıştır. Kısa sürede misyonerlerin çalışması karşılık bulmuş ve dinsel ayrılıkların problemlere yol açtığı şiddet olaylarının başlamasına neden olmuştur. Bu durum karşısında yeniden Suriye'de hakimiyetini kurmak isteyen Bâbîâlî, 1839 yılında Nizip'te Mehmet Ali Paşa ordusuna yenilmiştir. Bu duruma el koyan Avrupalı devletler, Mehmet Ali Paşa'nın daha fazla güçlenmesine müsaade etmeyerek

Suriye'nin tekrar Osmanlı hakimiyetine geçmesinde etkili olmuştur (Ünal, 1977: 200-201).

Tarih boyunca birçok fetihler gerçekleştiren Türkler, egemen oldukları coğrafyaların siyasi, askeri, kültürel ve demografik yapılarında derin izler bırakmayı başarmışlardır. Bu bağlamda Osmanlıların Suriye bölgesini ele geçirmeleri ele alındığında fetih sonrası birçok Türk boyunun bölgeye göç ettiği bilinmektedir. Özellikle de XVI. yüzyıldan sonra Halep ve çevresinde ikamet eden İnallu, Gündüzlü-Avşarı, Bayatlı, Harbendeli, Hacılu, Köpeklü-Avşarı, Beğdili, Acurlu, Karkın, Kızık, Bahadırlu, Peçenek, Alayuntlu, Kara-Koyunlu Kınık, Döğer, Büğdüz ve Eymür gibi grupları görmek mümkündür. Yine XVII. yüzyılda meydana gelen muhtelif olaylar sebebiyle daha kuzeye göç etmiş olan Halep Türklerinden Beğdili ve Boz-Ulus obalarının tekrar Rakka ve havalisine doğru güneye gittikleri bilinmektedir. Bölgenin büyük oranda çöllerden oluşması ve hayvancılığa elverişli olmaması sebebiyle bu oymaklar daha sonra Münbiç, Bâb, Azez, Cerablus ve Çoban Bey bölgelerinde iskan etmeye başlamıştır. Suriye'nin Osmanlı hakimiyetine geçmesinden sonra 1516-1918 yılları arasında bölgeye yapılan göçler sayesinde Halep Vilayeti demografik açıdan bir Türk vilayeti haline gelmiş olup, Antep, Antakya, Urfa ve Maraş gibi bugünkü Türk vilayetleri Halep'e bağlı birer sancak konumundaydı. Fakat bölgenin Osmanlı idari sınırlarının dışına itilmesiyle beraber yapılan göçler durmuş ve sonraki süreçte bölgenin demografik açıdan Araplaşmasının önü açılmıştır (Umar, 1999: 9-15).

Bir buçuk milyondan fazla bir nüfusa sahip oldukları düşünülen Suriye Türkleri, ülkenin geneline yayılmış olmakla beraber kalabalık şekilde yaşadıkları yerler Fırat Nehri ile Halep arasındaki alanda, Hatay'ın hemen güneyinde yer alan Bayır-Bucak, Lazkiye, Şam, Hama, Humus, Rakka ve civarındaki yerlerde yoğunluk kazanmaktadır. Halep ile çevresinde yaşayanlara Halep Türkmenleri denilirken Bayır-Bucak bölgesinde yaşayanlara da Bayır-Bucak Türkmenleri denilmiştir (Kardaş, 2014: 7). Osmanlılar döneminde Suriye Türkleri, iskan edilirken belli başlı durumlar gözetilerek yerleştirilmiştir. Birincisi Anadolu'dan başlayarak Hicaz bölgesine ulaşan hac yolunun etrafında yerleştirilerek aynı zamanda güvenliğin sağlanmasıydı. Bir diğer amaç ise kavgacı ve isyan etme ihtimali yüksek olan diğer aşiret veya kabilelere yakın iskan edilmeleridir ki bu da olası bir ayaklanma durumunda önlem alma amacını taşımaktaydı.

Suriye’deki Türk nüfusun sayısını net olarak belirlemenin mümkün olmadığı göz önüne alınmakla beraber bir buçuk milyondan fazla bir nüfusun varlığında araştırmacılar hemfikirdir. Osmanlı hakimiyetinden sonra bölgede Suriye yönetiminin takındığı asimilasyon faaliyetleri sebebiyle nüfus tespiti yapılamamıştır. Hatta devamlı olarak Türk nüfusun azlığına dair propaganda çalışmaları yürütülmüş ve özellikle de Türkçe konuşulmaması için baskı politikaları uygulanmıştır. Hal böyle iken yaklaşık yüz yıldır bölgede asimilasyon ya da evlilik ilişkileri sonucu dillerinden uzaklaşan ve azımsanmayacak bir nüfusundan bahsetmek mümkündür. Günümüzde Araplaşmış veya Kürtleşmiş önemli bir Türk nüfusunun olduğu araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir. Suriye Türklerinin vilayetlere dağılımı irdelendiğinde sırasıyla en fazla Halep, Hama, Humus, Lazkiye, Bayır-Bucak, Golan, Şam, Rakka, Tartus ve Dera gibi şehirlerde yaşadıkları belirtilmektedir (Ergeç, 2014: 71-74).

1.3. Osmanlı Hakimiyeti Sonrasında Suriye (1918-2011)

1918 yılından sonra Suriye’nin Osmanlı hakimiyetinden çıkmasıyla bölgede yaşayan Türkler adeta kendi kaderleriyle baş başa kalmıştır. Bölgede kurulan yönetimler ise bu durumu fırsat olarak değerlendirerek Türkler üzerinde baskı, asimilasyon ve benzeri faaliyetler sürdürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra Atatürk’ün “benim şahsi davamdır” dediği Hatay meselesi halledilmişse de daha sonraki dönemlerde Suriye’deki Türklere yönelik herhangi bir somut adım atılmamış olup, hamilik üstlenmemiştir. Buna rağmen Suriye Türkleri gerek dilleri ve gerekse de Türk ananelerini devam ettirmeyi başarak varlıklarını sürdürmüşlerdir (Ergeç, 2014: 71-74).

Osmanlı Devleti’nin fiilen ortadan kalkmasıyla beraber Suriye itilaf devletlerinden Fransa’nın hakimiyeti altına girmişti. 1920 yılında Fransa’nın Suriye’deki askerî ve sivil idarecileri Kral Faysal’ı destekleyerek başa geçirdi. Manda sistemi kurulan bu dönemde yerel yöneticilerin kendi aralarındaki ilişkilerine karışılmamış olup, uluslararası arenada Fransa’nın istekleri doğrultusunda yönetilmiştir. Fransa’nın yerel düzlemde oluşturduğu sistemin meşruluğu olmadığı için 1946 yılında Fransa’nın bölgeden çekilmesiyle beraber devam ettirilemeden yıkıldı (Cleveland, 2008: 242-243).

1.3.1. Fransız Manda Dönemi (1920-1946)

Osmanlı Devleti'nin Suriye'den çekilmesiyle beraber Fransızlar, Suriye'de daha önce körüklediği Arap milliyetçiliğini azaltarak bunun yerine bölgedeki dini ve etnik kimlikleri ön plana çıkaracak faaliyetler başlattı. Amaçları; Suriye'nin merkezinde Sünni, kuzeyinde Alevi ve güney bölgelerinde ise bir Dürzi oluşumlu devletçikler kurmaktır. Bunların dışında da Lübnan'da Hristiyan dininin ağır bastığı bir devlet kurmayı hedeflemekteydi. Bu bağlamda Suriye; etnik ve mezhepsel temelli birbirleriyle problem yaşayabilecek otonom bölgelere ayrılmıştır (Cleveland, 2008: 242-243; Okur, 2004: 9-10).

Fransa'nın Suriye'de kurduğu düzen içinde yaptığı önemli uygulamalardan biri de bölgenin askerî açıdan korunmasını sağlayacak olan Özel Doğu Akdeniz Birlikleri adı altında yeni bir teşkilatlanmaydı. Bölgenin yerel insan kaynakları kullanılarak oluşturulan bu birliklerde başta Nusayriler olmak üzere gelecekte Suriye ordusunun önemli mevkilerinde görev alacak azınlık grupların askerî hiyerarşi içinde yükselmesine olanak sağlamıştır. Nitekim bu uygulama çerçevesinde özellikle de Nusayrilerin önünün açılması ilerde ordunun siyasete müdahale etmesine, askerî darbelere zemin hazırlanmasına ve mezhebe dayalı bir yönetimin güçlenmesine yol açmıştır. Dolayısıyla Sünnilerin bölgede pasifize edilmeye başlanması ve önemli mevkilere yükselmesinin engellenmesi Fransız manda döneminde başlatılmıştır denilebilir (Şentürk, 2003: 13).

Fransa'nın kurduğu manda sisteminin Suriye'de kısa süre içinde muhtelif ayaklanma problemlerine dönüştüğünü görmekteyiz. Zira uygulanan baskı politikaları sonucunda Dürziler, Nusayriler ve bazı bedevi aşiretlerin bir araya gelerek ayaklanmaları, 1925 yılında Halep ve Şam'ın birleştirilerek Suriye Devleti kurma düşünceleri Fransız manda sisteminin istenilen sonuca ulaşamadığını göstermiştir (Türkman, 2007: 97). 1925'ten 1927 yılına kadar bölgede baş gösteren ayaklanmalar neticesinde 6 binden fazla insanın hayatını kaybetmiştir. Öyle ki 1928 yılına gelindiğinde Suriye'de meydana gelen ayaklanmaların organizasyonlarını yapan Ulusal Grup Oluşumu'nu resmen tanımak durumunda kalmıştır (Cleveland, 2008: 250).

II. Dünya Savaşı öncesinde oluşan global ölçekli ekonomik buhranda manda sistemi kurduğu topraklarda ekonomik problemler yaşayan Fransa, buralardaki

politikalarında değişiklik yapmak durumunda kalmıştır. Bu sebeple de Suriye’de 1936 yılında Suriye milliyetçisi olarak da ün salmış olan Haşim el-Attaşı liderliğinde kurulan hükümeti tanımak zorunda kalmıştır. Bu uygulama ile beraber Suriye’nin bağımsızlığı tanınarak, Alevi ve Dürzi bölgeleri Suriye’nin yeni yönetimine devredilirken Lübnan’ın ise ayrı bir devlet olacağı kararlaştırılmıştır (İbas, 2004: 46). Fransız idaresi, Suriye’nin bağımsızlığına giden yolun hamlelerini hazırlarken bir yandan da Türkiye Cumhuriyeti’nin de istek ve arzularını hesaba katarak İskenderun’un ayrı bir statüde kendi idaresine kavuşmasının adımlarını atarak, daha sonra Hatay’ın anavatana katılmasına zemin hazırlamıştır (Dağıstan ve Sofuoğlu, 2008: 106).

II. Dünya Savaşı yıllarında Almanya’nın güdümündeki Vichy Hükûmeti’nin denetimi altında olan Suriye, ortak hareketler yapan İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin eline geçtikten sonra bağımsızlığını ilan etmiştir. 1943 yılında yapılan seçimlerde Fransız karşıtı bir tavır takınan Şükrü el-Kuvvetli hükûmeti kurarak Suriye Devlet Başkanı olarak göreve başlamıştır (Khoury, 1987: 583).

Savaşın sonuna doğru, 1944 yılının temmuz ayında Sovyetler Birliği, eylül ayında ABD ve 1945 yılında ise İngiltere Suriye ve Lübnan’ın birer bağımsız devletler olarak tanıyıp ilan etmiş olmakla beraber Fransa’nın bölgeden çekilmesi yönünde baskılar kurmaya başlamışlardır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)’nde yapılan uzun süreli müzakereler neticesinde İngiltere ve Fransa’nın aynı anda söz konusu bölgelerden çekilmesi kararlaştırıldıktan sonra 17 Nisan 1946 tarihinde Fransa tüm askeri ve siyasi varlığını Suriye’den çektiğini ilan ederek ülkenin bağımsızlığını uluslararası kamuoyuna ilan etti. Dolayısıyla 1920’den itibaren başlayan Fransız manda dönemi böylelikle 1946 yılında son buldu.

1.3.2. Askerî Darbeler Dönemi

Suriye 1946 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra bir dizi askerî darbeler dönemine maruz kalmıştır. Bu darbelerin ilki ise 20 Mart 1949 tarihinde Sünni kökenli bir general olan Hüsnü Zaim önderliğinde gerçekleştirilmiştir. ABD’nin gizli servisleri tarafından da desteklendiği ileri sürülen darbede, Hüsnü Zaim parlamentoyu feshedip, kendisini cumhurbaşkanı olarak ilan etmiştir. Fakat kısa süre sonra 14 Ağustos 1949 tarihinde İngiliz destekli General Sami Hınnavi’nin yaptığı bir karşı darbe sonucunda yönetimden alınarak idam edilmiştir. Yönetimi ele geçiren

Hınnavi hükümeti her ne kadar ordu destekli bir darbe yapmışsa da faaliyetlerine daha önceden son verilmiş olan siyasi partilere işlerlik kazandırılmış ve tekrar seçimlerin yapılması için gerekli ortam sağlanmıştır (Şen, 2004: 184).

1949 yılının aralık ayında Albay Edip Çiçekli tarafından Sami Hınnavi tarafından Suriye'nin Irak'a dahil edilmek istendiği ve bu sebeple de iş birliği yaptığı gerekçesini öne sürülerek yeni bir darbe gerçekleştirilmiştir. Darbenin düzenleyicisi olan Çiçekli, 1951 yılında Suriye Genelkurmay Başkanı olmasından sonra Suriye Yüksek Harp Konseyi tarafından devlet başkanı olarak ilan edilmiştir (Topalak, 1954: 3). Çiçekli, 10 Temmuz 1953 tarihinde yapılan referandumda ise Suriye Cumhurbaşkanı seçilmiştir (Pehlivanoğlu, 2004: 97).

Edip Çiçekli'nin dönemi 25 Şubat 1954 yılında Baas Partisi'nin de desteğiyle Albay Faysal el-Attasi'nin yaptığı darbeye kadar sürdü. Askeri darbe ile yönetimden uzaklaştırılan Çiçekli'den sonra yönetim Millet ve Halk Partilerinden oluşan sivil bir koalisyon hükûmetine devredilmiştir. Yeni hükûmeti kuran siyasi partilerin muhafazakar bir yapıda olması 1955-57 yılları arasında radikal siyasi akımların giderek güçlenmesine yol açmıştır. Bu dönemden sonra Suriye'de Batı karşıtlığı veya Arap birliği söylemleri artmış olup siyasi alanlarda iyileştirme talepleri yaygınlık kazanmıştır. Özellikle de Suriye iktidarını ele geçirmeye yönelik önemli hamleler gerçekleştiren Baas Partisi bu dönemde ordu ve siyaset içindeki stratejik mevkileri kontrolüne almak için faaliyetler sürdürmüştür. Bir yandan da yeni kurulan ve kurulmaya aday olan hükümetleri yönetimden uzaklaştırmaya çalışmıştır (Şen, 2004: 184).

1.3.3. Mısır-Suriye Birleşik Arap Devleti

1 Şubat 1958 tarihinde Mısır ve Suriye bireyleştirilerek Birleşik Arap Cumhuriyeti (BAC) kuruldu. Başta Baas Partisi olmak üzere Suriye'de bulunan tüm siyasi partilerin ortak isteği olan bu birleşme, ilk zamanlarda uyumlu bir şekilde sürdüyse de kısa süre içinde huzursuzluklara yol açtı. Problemin görünen yüzü ise Mısırlı politikacıların yönetimde ağırlık kazanmasıydı. Suriye, Mısır'ın kendi iç işlerine müdahale ettiği gerekçesini öne sürerek, Suriyeli yöneticilerin idareden uzaklaştırıldığını, uygulamaya konulan yeni düzenlemelerin Suriye'deki orta sınıfın çıkarlarını zedelediğini düşünmekteydi. Bu durum Suriye'deki milliyetçi tabanlı

muhalefetin giderek güç kazanmasına sebep olmuştur (Giritli, 1978: 92; Davışa, 2004: 204).

Mısır ve Suriye'nin arasındaki anlaşmazlıklar 1961 yılının eylül ayında Albay Kerim El-Nahlavi liderliğindeki Şamlı Sünni subaylardan oluşan bir grubun gerçekleştirdiği darbe ile sonuçlandı ve böylelikle Birleşik Arap Cumhuriyeti dönemi sone erdi. Darbeyi gerçekleştiren subaylar, darbenin plan ve uygulama kısmında kendileriyle aynı mezhep ve bölgeden gelen subayları önemli stratejik noktalara atamalarıyla iktidarlarını güçlendirecek hamleler gerçekleştirmiştir (Van Dam, 2000: 60-62).

1.3.4. Baas Partisi Dönemi (1961-1970)

Üyelerinin neredeyse tamamı Avrupa ülkelerinde eğitim almış ve öncülüğünü ise Hristiyan kökenli Mişel Eflak ve Selahattin Bitar'ın yaptığı Baas Partisi, Suriyeli bir kesim entelektüel tarafından 1943 yılında Arap Yeniden Diriliş Partisi adıyla kuruldu. Alman Nasyonalizminden ilham alarak ortaya çıkan Baas Partisi'nin ideolojik açıdan iki esas fikre dayanmaktaydı. Bunlardan biri Arapların tek bir ulus olduğu ve aynı çatı altında toplanmaları gerektiği ve diğer düşünce ise Arap sosyalizmini gerçekleştirmek ve uygulamaktır (Jabel, 1970: 28; Atay, 2000: 131).

Baas Partisi'nin kurucuları olan Eflak ve Bitar, Fransa'da Sarbonne'de aldıkları eğitim sürecinde milliyetçilik akımları ve sosyalizm fikirleriyle tanışan iki öğretmendir. Aldıkları eğitimle Arap birliğinin sağlanabileceğine inanan söz konusu kişiler, kısa sürede geniş bir kitleye ulaşamamışlarsa da ileride Suriye'nin yönetimini ellerinde tutacak geniş bir idari mekanizmanın temellerini atmışlardır. Bu bağlamda Baas Partisi'nin ülkede yaymaya çalıştığı özgürlük, milliyetçilik ve sosyalizm düşünceleri Arap dünyasının ilk ideolojisi olarak değerlendirilmektedir (Oğuz, 2014: 26-27).

Baas Partisi, ilk zamanlarda Suriye'nin siyasi hayatında veya politikasında etkili olan, az sayıdaki kentli zengin ailelerin çıkarlarını koruyan uygulamalara muhalif olarak ortaya çıkmıştır. Fakat parti, mezhepsel bir tabana dayandığı için özellikle de Alevi, Dürzi ve Hristiyan kesimin ilgisini ve desteğini kazanmaktaydı. Bu sebeple de etnik kimliğin ve mezhepsel kaygıların ön plana çıkarıldığı Baas Partisi döneminde parti içindeki mezhepsel bağlar kullanılarak gerek siyasette, bürokraside ve gerekse de orduda yapılanmalara gidilerek, daha sonraki yıllarda

Suriye'nin belirli bir kesimin elinde tutulmasının ve ülkedeki milyonlarca Sünni'nin göz ardı edilmesini sağlayan uygulamaların temelleri atılmıştır (Hourani, 2003: 467).

Arapların tamamını kucaklayacağını ve genel bir kitle partisi olduğunu ilan ederek yola çıkan Baas Partisi, eşitlik ve seküler söylemler sebebiyle daha çok azınlık grupların odak noktası haline gelmiştir. Baas öncülerin amacı; daha önceki dönemlerde Sünni Arapların öncülüğünde yapılan Arap milliyetçiliğini daha seküler bir temele dayandırmak ve Batılı bir ideoloji ile yoğurmaktır. Bu sebeple de dini öğretileri veya İslam dinini ikinci plana itmeyi ama Arap tarihinde merkezi bir konumu olan İslam dinini ise Arapların kültürü halinde devam ettirilmesini hedeflemiştir. Geçmişte Arapların birçok devlet tarafından sömürüldüğünü ileri süren Baas Partisi, bu yolla Arap toplumunun geçmişteki ihtişamlı dönemine ulaşabileceği, gerekli özgüvenini kazanabileceğini düşünmekteydi (Ataman, 2012: 15).

1961 yılında Albay Kerim El-Nahlavi öncülüğünde gerçekleştirilen askeri darbe 1963 yılına kadar sürdürse de 1963 yılında yapılan darbe ile yönetim Baas Partisi'nin eline geçti. 1966'da Baas Partisi'nin bölgecilik ve mezhepsel kaygıların ön planda olduğu radikal kesiminin mezhep ile aşiretçilik bağlarını kullanarak yaptığı tasfiyeler sonucu partinin sosyalizme öncelik veren ideoloji dönemi sona erdi. Dolayısıyla 1963-1970 yılları arasında eski milliyetçi ve sosyalist Baas Partisi'nin yerine daha muhafazakar ve radikal fikirlerle ön plana çıkan bir parti dönemi başladı (Hopwood, 1988: 90).

1.3.5. Hafız Esed Dönemi ve Baas Partisi (1970-2000)

13 Kasım 1970 tarihinde Suriye'de Salah Cedit hükümetine karşı yapılan askerî darbe sonucu iktidarı ele geçiren Hafız Esed, 2000 yılına kadar sürecek kendi döneminin fitilini ateşledi. Hafız Esed, mevcut yönetimin milliyetçi söylemlerini veya çizgisini bozmak değil de bu dönemi *hareketü'l-tashih* olarak nitelediği düzelme dönemi olarak ifade etmektedir. Dolayısıyla Suriye'nin bir restorasyon dönemine ihtiyaç duyduğunu düşünerek, yaptığı referandumda oyların %99'unu alarak iktidarını pekiştirmiştir. Hemen ardından ise 7 Mart 1972 tarihinde kendisine yapılacak muhalefetin etkisini kırmak amacıyla Ulusal İlerici Cephe adıyla yeni bir oluşumu başlattı (George, 2003: 87).

Hafız Esed, iktidarı eline alır almaz işe, darbe sonucu iktidarı elinden aldığı Cedit'in politikalarını değiştirmekle başladı. Nitekim Cedit'in politikalarının Suriye

ulusu için çok tehlikeli olduğunu düşünen Esed, bu politikaların Suriye'yi Arap dünyasından çıkardığını ve yalnızlığa ittiğini savunmaktaydı. Özellikle de İsrail ile yapılması muhtemel çatışmalarda yalnız kalmamak ve gerekirse de destek sağlamak için müttefikler arayışına girdi. İlk uygulamalarının başında ise muhafazakar bir yönetime sahip olan Arap ülkeleriyle dostane ilişkiler kurduktan sonra Batı dünyasına karşı Sovyetler Birliği ile sıcak diplomatik ilişkiler içine girdi. Bu yakınlık araştırmacılar tarafından siyasi ve askeri endişeler taşımasının yanında ekonomik çıkarların da ön planda tutulduğu bir yakınlaşma olarak değerlendirilmektedir (Şen, 2004: 285).

Suriye'yi içinde bulunduğu yalnızlıktan kurtaran ve iktidarını güçlendiren Hafız Esed, Öncelikle daha önce de deneme girişimleri olan Arap birliğini yeniden tesis etme yolunda adımlar atmaya başlamıştır. Esed de Suriye'yi Mısır, Libya ve Sudan ile birleştirmek için çalışmalar başlatmıştır (Arı, 2005: 364). 1973 yılının ekim ayında Suriye ve Mısır iktidarları öncülüğünde başlayan ve daha sonra Irak, Ürdün ve Suudi Arabistan'ın da aralarına katıldığı Yom Kippur Savaşı, Suriye'nin adı geçen Arap ülkeleri arasında lider bir konuma yükseltmiştir. Bu savaş ile beraber hem kısa süre de olsa İsrail'e karşı bir Arap zaferi gerçekleşmiş hem de Hafız Esed, Arap aleminde bir kahraman olarak görülmeye başlamıştır. Dolayısıyla Suriye gerek kendi bölgesinde ve gerekse de uluslararası alanda önemli bir aktör olarak ortaya çıkmıştır (Koyuncu, 2017: 20; Şen, 2004: 287).

İktidara geldiği dönemden itibaren yolsuzluklarla mücadele edeceğini belirten Hafız Esed'in ekonomik faaliyetleri 1980'lere kadar kısmen halkı rahatlatmış. Fakat aynı zamanda devletin önemli kademelerinde Nusayri yapılanmasına gitmesi muhtelif tepkilere, muhalif söylemlere neden olmaktadır. Partiye veya parlamentoya birçok Sünni de dahil edilmekle beraber esasında ordu ve istihbarat gibi ülke yönetimi açısından stratejik öneme sahip yerlere Nusayri kadrolaşmaya gidilmekteydi. Ayrıca 1980'lerden sonra petrol fiyatlarındaki düşüş, ülkede yolsuzluk ve rüşvetin artmasıyla beraber Suriye ekonomisi bozulmaya başladı. Ardından Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla önemli bir müttefikini kaybeden Suriye, yönünü Batıya dönerek Körfez Savaşı'na asker yolladı. Karşılığında ise ABD ve müttefikleri olan Arap ülkelerinden maddi destekler sağlamıştır (Altunışık, 2002: 259).

Hafız Esed döneminin önemli hadiselerinden biri de Hama Katliamı olarak da bilinen ve kendisine karşı başlatılan muhalefeti bastırmak için uyguladığı kanlı

bastırma harekatıdır. Hafız Esed ve Baas Partisi'nin ülke çapında yaptığı Nusayri kadrolaşmaları Sünni kesim arasında tartışmalara sebep olmakla beraber Hama kentinde Müslüman Kardeşler olarak bilinen muhalif grubu bastırmak için yaklaşık 20-30.000 sivilin öldürülmesine yol açan askerî harekate imza atmıştır. Bu olaydan sonra yaklaşık bir milyon Suriyelinin ülke dışına göç ettiği ve ülkedeki Nusayri dayanışmasının pekişmesi sebebiyle Esed iktidarının gücüne güç katılmıştır. Hafız Esed, ülke yönetimini eline aldıktan sonra sırasıyla 1978, 1985, 1991 ve 1999 yıllarında olmak üzere Suriye devlet başkanı seçilerek tek adam olarak ülkeyi yönetti. 2000 yılının haziran ayında geçirmiş olduğu kalp krizi sebebiyle hayatını kaybedince ülke yönetimi oğlu Beşşar Esed'e devredildi (Şen, 2004: 279).

1.3.6. Beşşar Esed Dönemi (2000-2011)

Beşşar Esed, 1965 yılında Şam'da dünyaya geldikten sonra tıp tahsilini de burada tamamladıktan sonra İngiltere'de eğitim almak üzere ülkeden ayrıldı. Hafız Esed'den sonra yerine geçeceği düşünülen abisi Basil Esed'in 1994 yılında geçirdiği trafik kazası sonucu ölmesiyle Beşşar, ülkeye çağrılarak babasından sonra ülke yönetimini devralması için hazırlanmaya başladı. Babasının ülke yönetiminde tek adam olması sebebiyle kısa sürede birçok askerî kademeyi hızlıca atlayarak albay ve ardından da korgeneral rütbelerine yükseltildi. Hafız Esed'in 10 Haziran 2000 tarihinde ani vefat ettiğinde Beşşar henüz 34 yaşındaydı. Cumhurbaşkanlığına seçilmesi için gerekli olan yaş sınırı hızlıca çıkarılan bir kanun ile 40'tan 34'e düşürüldükten sonra Beşşar Esed, babasının yerine geçti. Beşşar cumhurbaşkanlığına seçildikten sonra 40 yaşını doldurmasıyla beraber yapılan bir düzenleme ile eski usule dönüldü (Sulocevizli, 2017: 58).

Hafız Esed'in ölümüyle beraber 17 Haziran 2000 tarihinde olağanüstü bir şekilde toplanan Baas Partisi delegeleri Beşşar Esed'i genel sekreterliğe seçerek partinin lideri konumuna yükseltmiştir. Ardından 27 Haziran 2000 tarihinde yine bir olağanüstü toplantı sonucu bir araya gelen Suriye Halk Meclisi'nde formalite icabı yapılan seçimle Beşşar Esed, Suriye'nin tek hakimi ve ülke yetkilerini elinde bulunduran tartışmasız cumhurbaşkanı seçmiştir (Sulocevizli, 2017: 58).

Babası Hafız Esed'in yerine geçen oğul Esed, göreve başlar başlamaz Suriye yönetiminde yeni bir imaj ve beklentiler dönemini başlattı. Yurtdışında eğitim görmüş olmanın verdiği avantajlarla ülkeyi eskisine göre daha özgürlükçü, serbest

piyasa ekonomisi yanlısı ve demokratik bir adımlar atılacağına dair söylemler geliştirdi. Bu yöntem ile babasının güçlü ve dominant yönetiminde meşruiyet sağlamaya çalışmaktaydı. Kısa sürede muhtelif somut adımlar atarak, hapisanedeki birçok siyasi mahkumu affettiğini ilan etti ve serbestiyet verdi. Devletin kontrolünde olmayan ilk bağımsız gazetenin çıkarılmasına izin verdiği gibi Şam’da bir ilk olan iki internet kafenin açılmasını sağladı. Bunun yanı sıra kontrollü de olsa bazı toplantı ve gösterilerin yapılmasına müsamaha gösterildi. Beşşar Esed’in bu uygulamaları hem iktidarını pekiştirmesine hem de iç ve dış politikada ılımlı bir havanın oluşmasına zemin hazırladı. Dolayısıyla halkın ve özellikle de geçmişten beri yönetim tarafından ötekileştirilmiş Sünni kesimin hak ve özgürlükler noktasında olumlu beklentiler içine girmesini sağlamıştır (Dağ, 2018: 58-59).

İç politikada yeni bir dönemi başlattığını ilan eden Beşşar, dış politikada da bazı adımlar atmaya başladı. Başta Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere komşu devletler ile iyi ilişkiler geliştireceğine dair beyanatlar vererek, babası döneminde oluşan olumsuz diplomatik sorunları ortadan kaldırmak istediğini belirtmiştir. Fakat yapılan reformların Suriye’nin kuruluşundan itibaren, özellikle de Baas Partisinin yarım yüzyıldır kurmaya çalıştığı azınlık iktidarının etkinlik alanını daraltacağı bilindiğinden yapılanların kontrollü bir reform paketi olduğu anlaşıldı (Dağ, 2018: 58-59).

Beşşar Esad’ın yeni uygulamalarından biri de siyasi parti tüzüklerinde değişiklikler yaparak yeni siyasi partilerin kurulmasına izin vermesidir. Bu durum tamamen serbestlik verilerek yapılmamış olsa da yine kendisini veya Baas Partisi’ne sadakatleriyle bilinen kişiler tarafından yeni siyasi oluşumlar başlatılmıştır. Oğul Esed’in yeni bir dönem sloganıyla başlattığı önemli faaliyetlerinden biri de cumhurbaşkanı sıfatıyla halkın arasına inmesi, eşiyle berabere kendilerinin de halktan biri olduğuna dair izlenimler vermeye başlamasıdır. Eşiyle beraber sokakta halk arasında gezmesi, halkın yoğun olduğu yerlerde alışveriş yapması Suriye halkı tarafından şaşkınlık içinde karşılanmakla birlikte olumlu tepkilerin oluşmasını sağlamıştır. Özellikle de Halep ziyareti bölgede yaşayan Türkler açısından olumlu karşılanmış ve beklentilere yol açmıştır. Nitekim Hafız Esed’in kendi iktidarında hiç Halep ziyareti gerçekleştirmemiş olması ve Beşşar’ın Halep sokaklarında halk ile iç içe dolaşması gerek iç politikada ve gerekse de dış politikada yapay bir bahar havasının esmesini sağlamaktaydı. Halk, devlet kademesinin en tepesindeki

yöneticileri ilk defa kendi aralarında görmesi, onların da kendilerinden biri olduğuna dair düşüncelere kapılmış ve sempati duymaya başlamıştır. Beşşar Esed, sadece politik anlamda adımlar atmamış, tüm ziyaretlerde eşinin de desteğini alarak konser ve festivallere katılmış, teknolojinin ülkede aktif bir şekilde kullanılması için adımlar atmış, özel okul ve yüksek eğitim kurumlarının açılmasına dair çalışmalar başlatmıştır (Sulocevizli, 2017: 63).

Beşşar Esed, 2000 yılında görevi ele aldığıda geçmişte kötü uygulamaların yapıldığını kabul ederek, bunların ortadan kaldırılacağını ve halk ile yönetimin arasını düzelterek vaad etmiştir. Bu söylemler halkın genelinde olduğu gibi Suriye’de yaşayan Türkler arasında da olumlu tepkilere ve heyecana yol açmıştır. Nitekim daha önceki dönemlerde, özellikle de Hafız Esed döneminde bölgede yaşayan Türkler üzerinde baskılar, asimilasyon politikaları ve en sonunda Hama’da yapılan sivil katliam Türkler üzerinde derin izler bırakmıştı. Beşşar Esed, geçmişte yaşanan olumsuzluklar iktidarına gölge düşürdüğünü ve bu sebeple de Türkler açısından da meşruiyet kazanmak istemekteydi. Fakat bu söylem ve vaatler somut bir zemin üzerinde uygulama bulamadığı gibi yine Hafız Esad döneminde yapılan uygulamaların devam ettiği, söylenenlerin sözde kaldığı görülmüştür (Sulocevizli, 2017: 68).

Beşşar Esed’in iktidarı Suriye’de yaşayan Türklerin açısından hak ve özgürlükler noktasında bir kazanım sağlamadıysa da ülkenin geçirmiş olduğu dönüşüm içerisinde yaşam standartlarının yükselmesinde etkili oldu. Daha önceki dönemlere nazaran Suriye’nin sağlık alt yapısında iyileşmelere gidildi. Bu adımlar özellikle de Suriye Türkleri açısından olumlu gelişmelere yol açtı. Zira Beşşar Esad’dan önce Suriye’de sağlık koşulları kötü olduğundan Türkler arasında doğan çocukların neredeyse yarısı henüz bebek yaşta iken kızamık ve çiçek hastalıkları sebebiyle hayatlarını kaybetmekteydi. Yapılan sağlık iyileştirmeleri sonrasında Suriye Türklerinin nüfusları da paralel bir şekilde artmış ve bulaşıcı hastalıklar sebebiyle can kayıpları önlenmeye başlamıştır. İyileştirmeler ile sağlık konusunda daha bilinçli ebeveynler ile yeni bir neslin yetişmesi sağlanmıştır (Dağ, 2018: 59-60).

Beşşar Esad döneminde Suriye Türkleri açısından önemli olan bir diğer husus da şudur ki; geçmişte Baasçıların uyguladığı baskı politikalarının kısmen son bulmasıdır. Nitekim daha önceki dönemlerde özellikle de Şam ve çevresinde yaşayan Türklerin uygulanan baskılar sebebiyle tamamen sindirilmiş oldukları, daha kuzeyde

yaşayanlar ise Türkiye ile Suriye arasında sıkıştırıldıklarına dair açıklamalara yer verilmektedir. Bu psikoloji ise devamlı olarak Suriye Türklerinin özgüven kaybına yol açtığı gibi aynı zamanda kendilerini ikinci sınıf insan olarak görmesine sebep olmuştur. Beşşar Esed döneminde bu havanın kısmen de olsa ortadan kaldırılması, Türkiye ile karşılıklı pasaportsuz geçişlerin yapılması Suriye’de yaşayan Türklerin Türkiye ile bütünleşmesine, ülkeye giriş çıkışlar sayesinde tekrar özgüvenlerini kazanmalarına olanak tanımıştır (Dağ, 2018: 59-60).

Sonuç olarak Beşşar Esed iktidarında, 2011 Suriye İç Savaşı öncesindeki ilk 10 yılı Suriye Türklerinin ekonomik, siyasi ve demografik yapısında yavaş da olsa istikrarlı bir artıştan bahsedilebilir. Gerek Suriye’nin iç politikasında ve gerekse de Türkiye ile ilişkilerinde yakınlaşmaya giden Beşşar Esed, 2010 yılında Tunus’ta başladığı kabul edilen Arap Baharı’nın etkisiyle Suriye’de de baş gösteren özgürlük ve hak arayışlarını bahane ederek, özellikle de Dera’da sivillere yönelik büyük katliamlara imza atmaya başlamıştır. Muhalif olanları terörist ilan ederek kendisini eleştiren her kesime karşı kendi rejiminin gücünü kullanarak bastırmaya çalışmıştır. Bu bastırma olayları özellikle de Suriye’nin kuruşundan itibaren üzerlerinde türlü oyunlar, asimilasyon politikaları ve zaman zaman katliamların uygulandığı Suriye Türkleri de nasibini almıştır. Esed’in kullandığı orantısız güç ve yaptığı katliamlar sonucunda Suriye Türklerinin neredeyse tamamına yakını Türkiye başta olmak üzere farklı ülkelere sığınarak mülteci konumunda hayatlarını devam ettirmektedir (Dağ, 2018: 60-61).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI VE SURİYE TÜRKLERİNİN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ

2.1. Arap Baharı'nın Tanımı ve Kapsamı

Arap Baharı'nın ne olduğu ve hangi dönemi kapsadığı hakkında araştırmacılar tarafından yapılan birçok tanım bulunmaktadır. Çakı'ya göre bu sürecin alt yapısı 1990'lara dayanmakla birlikte, yaygın olarak 10 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta seyyar bir satıcı olan Muhammed Bouazizi adlı gencin zabıta tarafından darbedilmesi sonrasında kendisini yakması bu sürecin fitilini ateşlemiştir. Ardından ülkedeki yolsuzluk, ekonomik istikrarsızlık ve adalet alanlarındaki yozlaşmalar gerekçe gösterilerek yapılan protestolar ise tepkilerin daha geniş halk kitleleri tarafından sahiplenilmesine yol açmıştır. Tunus'ta yönetime tepki olarak kendini yakan gencin durumu kısa bir süre içinde Mısır, Ürdün, Cezayir, Libya, Bahreyn ve Suriye gibi Ortadoğu ülkelerinde de tansiyonun yükselmesine ve hatta çoğu yerde hükûmetlerin istifasına varan sonuçlar doğurdu (Çakı, 2011: 125; Erdoğan, 2018: 3-4).

Tunus'ta başlayan gerilim önce Kuzey Afrika ve ardından Ortadoğu'nun geneline yayılarak, ekonomik ve siyasi çalkantılarla devam etti. Söz konusu coğrafyalardaki mevcut yönetimlerin genellikle despot ve belli ailelerin tekelinde olması bölge halkının özgürlük ve demokrasi isteklerini de körükledi. Ayrıca bu ülkeler genel olarak yer altı kaynakları açısından zengin olmasına rağmen gelir kaynaklarının belli bir kesime akması, halkın büyük bir kısmının işsizlik ve yoksulluk içerisinde yaşaması protestoların giderken yayılmasına ve taraftar kazanmasına yol açtı. Ülke yönetimlerine karşı başlayan olayların hızla genişlemesinin bir diğer nedeni de bölgedeki olayların kitle iletişim araçları üzerinden yazılı ve görsel bir şekilde anlık olarak tüm dünyaya yayılmasıydı. Özellikle de sosyal medya platformları üzerinden organize olan protesto gösterileri, hükûmetlerin sert tedbirlere başvurması silahlı çatışmalara dönüştü (Göçer ve Çınar, 2015: 53).

Arap Baharı, her ne kadar Tunus'taki bir seyyar satıcının kendisine yönelik belediye zabıtaının gösterdiği şiddet ve arabasına el koymaları sebebiyle başlamış görünse de 2010'da başlayıp halen devam eden bu sürecin tarihsel arka planı ve alt

yapısını hazırlayan faktörler bulunmaktadır. Bu bağlamda gene olarak Arap Baharı'nın nedenleri incelendiğinde bunlar; ekonomik, kültürel ve uluslararası boyutu olan nedenler şeklinde sıralanabilir (Buzkıran, 2013: 149).

Arap Baharı'nın tetikleyen ekonomik faktörler ele alındığında; öncelikle olayların cereyan ettiği ülkelerin I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı hakimiyetinden çıkıp, Batılı ülkelerin güdümünde ve belirli ailelerin tekelinde kurulan siyasi yapılar olduğu görülmektedir. Bu durum ise petrolün hammadde olarak önem kazanmasından sonraki süreçte ülke yönetimini elinde bulunduran ailelerin aşırı zenginleşmesine ve her birinin birer krallık kurmasına yol açmıştır. Batılı devletlerin himayesinde atanan yöneticiler ise güçlerine güç katarken bölgenin yerel halkını sefalet derecesine varacak şekilde yoksullaştırarak, merkezi otorite karşısında muhalefet etmesini engellemiştir. 2000'li yıllarda dünyada da etkisini hissettiren küresel krizler ve enflasyonlar Arap ülkelerini de etkilediği gibi, bu ülkelerde yaşayan sayısız insanın işsizlik ile karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur (Buzkıran, 2013: 150).

Globalleşen dünyada Arap Dünyası'nda yetişen gençlerin dünyaya açılacak vasıtalarla ulaşması, yurtdışında okuması ve diğer ülkelerde olup biteni gördükten sonra kendi ülkelerine dair eleştiri getirmesi de kültürel etkenler arasında sayılabilir. Arap ülkelerini Avrupa ülkeleri başta olmak üzere kıyaslamaya başlayan üniversiteli gençler ile sosyal medya kullanan bireylerin yaygınlık kazanması Arap Dünyasında yönetici kesimin merkezi otoritesini sarmaya başlamış olmakla beraber bazı ülkelerde yönetimi devirmeye veya reformlar yapmasını zorunlu hale getirmiştir (Buzkıran, 2013: 149)

Arap Baharı'nın uluslararası boyutlarına bakıldığında ise bölgede yıllardır idareci konumunda bulunan yöneticiler ile Batılı devletler arasındaki iş birliğinin sekteye uğraması da olayların başlamasında etkili olmuştur. Nitekim başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere yıllardır Arap ülkeleriyle sürdürülen iş birliği ve dostluk ilişkileri yine söz konusu batılı devletlerin desteğini çekmesiyle sona ermiştir. Protesto ve ayaklanmalar sırasında sayısız yabancının, çeşitli istihbarat teşkilatlarına bağlı kişilerin halk arasında yer alarak organizasyonları koordine etmesi bunun göstergelerinden sadece birini oluşturmaktadır.

2.2. Arap Baharı'nın Suriye'ye Yansıması ve Suriye İç Savaşı Nedenleri

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun genelini etkileyen Arap Baharı'nın son halkalarından birini Suriye İç Savaşı oluşturmaktadır. Suriye'deki ayaklanmalar başlamadan evvel, önceki ülkelerde meydana gelen olaylara binaen Suriye Devleti'nin Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, demokratik açılımlar yapacağını ilan ederek reformist bir tavır sergilemiştir. Fakat kısa bir süre sonra protestoların gerçekleştiren kitlenin radikal İslamcı olduğunu belirterek çözüm odaklı bir politika yerine kışkırtıcı ve saldırgan bir tutum içerisinde bulunmuştur. Arap Baharı'nın etkisi ile büyük ölçüde evvelki ülkelerde yapılan protestolarda görev alan kitlenin başlattığı ve Suriye halkı tarafından da karşılık bulan Suriye olaylarının birbiriyle bağlantılı olan birçok sebebi bulunmaktadır. Bunlar genel olarak ekonomik nedenler, mezhepsel çatışmalar, Baas Rejimi'nin politik baskıları ile küresel güçlerin Suriye'deki olaylara müdahalesi şeklinde sıralanabilir (Özdemir, 2016: 90).

2000 yılında, babasının vefatından sonra ülke yönetimini devralan Beşşar Esed, ülke ekonomisine dair çeşitli vaatler vererek yönetimin başına geçmiştir. Nitekim çoğunlukla tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olan Suriye, bu döneme kadar kapalı ve durağan bir ekonomiye sahipti. Fakat Esed, ekonomisini yabancı yatırımcıya açacağını, yabancı banka ve şirketlerin ülkede faaliyet göstereceğine dair söz vermişse de bunu uygulamamıştır. Artan kuraklık ve tarım ekonomisinin giderek kan kaybetmesi 2010 yılında başlayan Arap Baharı'nın bir yıl gibi kısa bir süre sonra Suriye'de de karşılık bulmasına bir sebep olarak gösterilmektedir (Özdemir, 2016: 90-91).

Suriye İç Savaşı'nın önemli sebebini de mezhepsel çatışmalar oluşturmaktadır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesiyle Fransız mandası olarak kurulan Suriye yönetiminde Sünnilerin hakimiyeti bitmiş ve Arap Alevileri olarak da nitelendirilen Nusayrilerin ağırlığı başlamıştır. Özellikle de kendisi de bir Nusayri olan Hafız Esed döneminden (1971-2000) itibaren Baas Partisi'nin artan gücü ve baskıcı politikası Beşşar Esed döneminde de devam etmiştir. Beşşar Esed de babası gibi ülke yönetiminin kritik noktalarının neredeyse tamamını kendi fikri ve inancına uygun kişileri getirerek, bir yandan iktidarını güçlendirmeyi bir yandan da Suriye'yi belli bir mezhebin tekeli haline getirmiştir. Bu tutum, kendi fikrine ve inancına uymayan kesimin dışlanmasına ve şiddetli baskılara maruz kalmasının yollarını açmıştır. Dolayısıyla

baskı ve sindirme politikaları sonucunda yıllardır kendini ötekileştirilmiş olarak gören kesimde oluşan öfke, Suriye İç Savaşı öncesinde başlayan protestolara zemin hazırlamıştır. Olayların başlamasıyla Nusayriilerin yönetimden yana tavır alması, Suriye İç Savaşı'nın -yönetime karşı ayaklanma olmakla beraber aynı zamanda- Sünni-Alevi (Nusayri) çatışmasına dönüşmesinde önemli bir faktör olmuştur (Özdemir, 2016: 91-92; Kuzu, 2019: 22-23).

Suriye'deki iç kutuplaşmanın bir de küresel ve bölgesel etkileri bulunmaktadır. Suriye'deki halk savaş sırasında Alevi-Sünni şeklinde ayrışınca bu iki gruptan Alevileri ve Baas Rejimini destekleyenler arasında Rusya, İran, Irak ve Lübnan bulunurken Sünni direnişini ise ABD, Avrupa ülkeleri, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar ve Ürdün desteklemekteydi (Kuzu, 2019: 23).

Şekil 1.

Suriye'nin başkenti Şam'ın 10 km kuzeydoğusunda yer alan Duma'da 8 Nisan 2011 tarihinde yönetime karşı yapılan protesto gösterisi

Kaynak: <https://www.wikiwand.com/tr/>, Erişim Tarihi: 09.03.2022.

2.3. Suriye'de Ortaya Çıkan Terör Grupları

Arap Baharı'nın etkisi ve Suriye Devleti'nin yukarıda da zikredilen ekonomik, mezhepsel ve uluslararası güçlerinde de etkisiyle başlayan protestolar, yönetimin aldığı sert tedbirler üzerine Suriye kaos ortamına dönüştü. Bu kaotik ortam ise bölgede PKK/PYD/YPG ile IŞİD gibi terör örgütlerinin ortaya çıkmasına, hatta güç kazanmalarına olanak tanıdı. Beşşar Esed ve partisi Baas tarafından da desteklenen terör örgütleri ülkede muhalif gösteriler yapan veya silahlı mücadelelere başlayan kesime karşı birleşerek, bastırılmaları ve hatta tamamen ortadan kaldırılmalarına yönelik katliamlara başlamıştır.

2.3.1. PKK/PYD/YPG

Türkçe, Kürdistan İşçi Partisi (PKK) olan örgütün esas ismi Partîya Karkerên Kurdistanê'dir. Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü hedef alarak faaliyetler gösteren örgüt, başta Doğu ve Güney Doğu olmak üzere Kuzey Irak ve Suriye'nin kuzeyinde konuşlanarak ayrı bir devlet kurmak düşüncesindedir. Suriye İç Savaşı'nın başlamasını fırsat bilerek faaliyet alanında kurmayı hayal ettiği devlet için Esed'e destek vermiş ve kendiyle bağlantılı tüm alt örgütlerini alana sürmüştür. Esed ise Suriye'deki Kürt nüfusu yıllardır kendi iktidarı için tehdit olarak gördüğünden PKK'nın Suriye'ye sığınarak Türkiye'ye karşı faaliyetler sürdürmesini desteklemiştir. Başta örgüt lideri Abdullah Öcalan olmak üzere binlerce PKK militanı yıllarca Suriye'deki kamplarda yaşayarak Türkiye Cumhuriyeti'ni hedef alan kanlı saldırılar gerçekleştirmiştir. Hatta Suriye yönetimi, PKK'nın palazlanması için elinden geleni yaparken bir yandan da Suriye'de yaşayan Kürtlerin örgüte katılması teşvik etmek amacıyla katılanların zorunlu askerlikten muaf tutulacağına yönelik uygulamalar yapmıştır. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'nın patlak vermesi üzerine Beşşar Esed tarafından PKK ve yine PKK'ya bağlı örgütlerden KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği), PYD (Partiya Yekîtiya Demokrat/Demokratik Birlik Partisi) adı altında örgütlenilerek Suriye'nin kuzeyinde rejim güçlerinin yanında, muhaliflere ve Türkiye'ye yönelik misillemelere girer. Ardından yeniden YPG şeklinde isim değiştirerek, silahlı bir örgüt yapılanmasına başladı (Acun ve Keskin, 2016: 11).

Kürtçe açılımı *Yekîneyên Parastina Gel* olan YPG, Halk Koruma Birlikleri ya da Halk Savunma Birlikleri adlarıyla da bilinmektedir. Suriye İç Savaşı'ndan sonra tanınmaya başlayan örgüt, Suriye'nin kuzeyinde Türkiye sınırına paralel bir hatta devlet kurmak amacıyla rejim ile iş birliği yaparak faaliyet sürdürmektedir. Kürt Yüksek Komitesi'ne bağlı silahlı bir örgüt olan YPG'nin Kadın Koruma Birlikleri (YPJ) adı altında kadın örgütlenmesi de bulunmaktadır. Her ne kadar bağımsız bir örgüt olduğunu ilan etmişse de PKK'nın Suriye uzantısı olduğu geniş çevreler tarafından kabul edilmektedir (Kuzu, 2019: 31).

2.3.2. İŞİD

BMGK'nın terör örgütleri listesinde de bulunan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) 1999 yılında Afganistan'da Ebu Musab el-Zerkavi tarafından kuruldu. Örgüt, 2001 yılında Amerika Birleşik Devleti'nin Irak işgali üzerine Irak'ın kuzeyinde

konuslanarak Amerikan askerlerine karşı savaştı. Ardından 2004 yılında Irak El-Kaidesi olarak adını değiştirdi. Örgütün kurucusu olan Zerkavi'nin 2006 yılında ölmesiyle yerine el-Muhacir geldi. Aynı sene içinde örgüt liderliğine Irak İslam Devleti'ni kurduğunu öne süren Ebu Ömer el-Bağdadi getirildi. Irak ve Suriye'de yaklaşık 20-30 bin kişilik silahlı gücü olduğu belirtilen Işid'in 2,4 milyar dolarlık bir ekonomiye sahip olduğu düşünülmektedir. Petrol başta olmak üzere antika eserden çocuk kaçakçılığı ve seks köleliğine kadar birçok alanda faaliyet göstermiştir. 2013 yılının Nisan ayında El-Bağdadi tarafından örgütün Irak ve Şam İslam Devleti'ni kurduğu ilan edildiyse de kendi radikal çevreleri ve El-Kaide tarafından kabul görmedi. Suriye İç Savaşı'nda başta Şiiler olmak üzere kadın, çocuk ve yaşlı demeden on binlerce insanın ölümüne yol açtılar. 2015 yılından itibaren Suriye'nin kuzeyindeki etkinliklerine son verilerek Kobani gibi ele geçirdikleri yerlerden çıkarıldılar. Amerika'nın da desteğini alan PKK/PYD ile yaptığı savaşlarda etkinliği azaltılarak bölgeden çıkarıldı (Erdoğan ve Deligöz, 2015: 6-25).

Uluslararası güçlerden ABD başta olmak üzere birçok Avrupalı devlet tarafından meşrulaştırılmaya çalışılan terör örgütü YPG, yine kendisi gibi başka bir terör örgütü olan IŞİD'in Irak ve Suriye'deki ortalama 8 milyon nüfusluk bir alanda ilan ettiği halifeliğini sonlandırdı (Kuzu, 2019: 31).

2.4. Muhalif Gruplar ve Suriye Türklerinin Tutumu

Arap Baharı'nın Suriye'ye sirayeti üzerine başlayan protestolardan sonra yönetime karşı birçok muhalif grup oluşmuş ve devamında silahlı mücadelelere başlamıştır. Bunlar başında ise Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) gelmektedir. ÖSO, Suriye İç Savaşı'nın başlaması ve rejime bağlı güçlerin sivil halk üzerinde baskı ve katliamlar uygulaması üzerine 29 Temmuz 2011 tarihinde Suriye ordusundan istifa ederek, rejime karşı bir silahlanma organizasyonu kuran Albay Riyad el-Esed tarafından kuruldu. Kuruluş Amacı; Suriye halkına eziyet eden Esed rejimi ve Baas baskısını yıkmak olduğunu ilan eden grubun çoğunluğu Suriye ordusundan ayrılan askerler oluşturmaktadır (Ulutaş, Kanat ve Acun, 2015: 24; Kuzu, 2019: 32).

ÖSO, Suriye İç Savaşı'nın meşru muhalif kanadı sayıldığı için aralarında Türkiye'nin de bulunduğu başta ABD, Suudi Arabistan, Ürdün ve birçok Avrupa devleti tarafından askerî ve lojistik destek almıştır. Muhalif grubun siyasi kanadı ise Suriye Ulusal Konseyi tarafından yürütülmekte olup, yaklaşık 40.000 civarında bir

savaşçısı olduğu düşünülmektedir. Söz konusu muhalif gücün finansal kaynakları arasında destekçisi olan devletlerin yanında yurtdışında yaşayan ve rejime muhalif olan vatandaşların sağladığı bağışlar ile sağlanmaktadır. Grubun silahlı mücadeleye girişirken ordudan ayrılan askerlerin beraberinde götürdükleri hafif silahlar ile başlamış ardından rejim güçlerinin elinden alınan ağır silahlar ve başta ABD olmak üzere destek veren devletlerin hibe ettiği top, tank vb. ağır silahları ile donatılmıştır. Her ne kadar kuruluşunda belli bir komuta kademesi bulunsa da grubun emir komuta zincirinde meydana gelen aksaklıklar, savaşçıların çoğunun gönüllülerden oluşması zaman zaman iç çatışmalara sebep olmuştur. Bu sebeple de ÖSO çatısı altında birbirinden bağımsız ama genel olarak aynı amaca hizmet eden onlarca muhalif grup türemiştir. Bu grupların başlıcaları şunlardır: Cephethü's-Süvvâr Suriye (Suriye Devrimcileri Cephesi), Hazm Hareketi, Ceyşü'l-Mücahidîn, 5. Kolordu, Hayat Dürû'el Savra, Feylak eş-Şam, Asala ve el-Tanmiya, Alviya al-Furkan, İslam Cephesi, Ahraru's-Şam, Sukuru's-Şam, Livaü't-Tevhid, Ceyşü'l-Şam, Liva-ul Hak, Ensar-uş Şam, Kürt İslam Cephesi, Şam Cephesi, Nusra Cephesi, Ensaru'd-Din, Ceyş-ul Mucacirin ve'l-Ensar, Hareket Şamu'l-İslam, Ketibetu'l-Hadra, Hareket Fecru's-Şam İslamiye, Ecnadü's-Şam, Cündü'l-Aksa, Cündü's-Şam, İmam Buhari Tugayı, Ensarü'l-İslam, Türkistan İslam Partisi ve Abdullah Azzam Tugayları ve Fethü'l-İslam. Adı geçen gruplar, fikiysel açıdan birbiriylelerinden ayrılrsa da tamamı Suriye rejim güçlerine karşı savaşmış veya ortak operasyonlar düzenleyerek Beşşar Esed'in iktidarına son vermeyi amaçlamaktadır (Ulutaş, Kanat ve Acun, 2015: 24-35).

Suriye İç Savaşı'nın önemli silahlı muhalif gruplarından birini de Suriye Türkleri oluşturmaktadır. Silahlı mücadeleleri yoğun olarak yaşadıkları Lazkiye ve havalisindeki köylerde, yine Lazkiye'nin kuzeyinde yer alan Türkmen Dağı bölgesinde yoğunlaşmıştır. Bu bölgede askeri üsleri ve kampları bulunan Suriye Türklerinin oluşturduğu milis kuvvetler; Nurettin Zengi, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Sultan Abdülhamit gibi Türk büyüklerinin isimlerine ithafen kurulan tugaylar şeklinde teşkilatlanmışlardır. Ortalama 3-5 bin kişilik bir savaşçı gücü olduğu tahmin edilen Suriye Türkleri'nin amacı; bölgede yaşayan Türkleri rejimin saldırı ve katliamlarından korumakla beraber Beşşar Esed sonrası Suriye'de kurulacak yeni düzende söz sahibi olmaktır. Suriye Türklerinden oluşan milis kuvvetler rejime karşı özellikle de Lazkiye ve havalisinde önemli operasyonlar gerçekleştirmiştir (Ulutaş, Kanat ve Acun, 2015: 35).

Şekil 2.

Suriye Türklerinin rejime karşı mücadele vermek için kurdukları Abdülhamid Tugayı üyeleri

Kaynak: <https://www.sabah.com.tr/>, Erişim Tarihi: 09.03.2022.

2.5. Türkiye'nin Suriye Türklerine Yönelik Destek Faaliyetleri

Arap Baharı'nın sonuçlarından biri de Suriye Türkleri'nin aktif bir şekilde Türk dış politikasında yer almasıdır. Özellikle de Suriye rejiminin bölgede yaşayan Türklere yönelik kırımlara başlaması, Suriye'deki Türk varlığına yönelik katliamlara girişmesi, çatışmaların etnik ve mezhepsel çatışmalara dönüşmesi Türkiye'nin teyakkuz haline geçmesine yol açmıştır. Ayrıca Suriye Türklerinin bölgede Suriye ve rejimi ve Rusya adına savaşan PKK ve birçok radikal terör örgütünün hedefi haline gelmesi Türkiye kamuoyunda tartışmalara yol açarak hükümetin önlem amaçlı adımlar atmasını gerekli kılmıştır. Türkiye sadece siyasi destek vermekle kalmamış, savaş boyunca silah ve insanî temel ihtiyaçların giderilmesine yönelik yardımlar sağlamıştır. Tüm Suriyeli mültecilerde olduğu gibi Suriye Türklerine yönelik de açık kapı politikası uygulanarak, savaştan dolayı göç etmek zorunda olanlar Türkiye'ye alınmıştır (Bölükbaşı, 2018: 112).

Suriye Türklerinin Suriye İç Savaşı'yla beraber bölgede önemli bir aktör haline gelmesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin yadsınamaz katkıları bulunmaktadır. Özellikle de hükümet yetkililerin Suriye rejimine yönelik söylemleri ve Suriye

Türkleri için verdikleri mücadele rejime karşı mücadele eden savaşçıları cesaretlendirerek organize olmalarına ilham kaynağı olmuştur. Suriye rejiminin buna karşılık hamlelerinden birini 2012 yılında Türkiye jetini düşürülmesi meselesi olmuştur. Ayrıca Türkiye sınırına yakın yerlerde PYD ve IŞİD gibi terör örgütlerinin ortaya çıkması ülke açısından güvenlik problemlerinin doğmasına neden olmuştur.

Suriye Türkleri, iç savaşın ilk dönemlerinde genellikle milliyetçi çevreler tarafından dile getirilirken 2012 yılının temmuz ayında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk defa Suriye yaşayan Türklerin varlığından bahsetmesi burada sadece Araplar ve Kürtlerin değil Türklerin de yaşadığına dikkat çekmesi, Suriye'deki Türk varlığı açısından önem taşımaktadır. 2012 yılının sonunda ise İstanbul'da organize edilen Suriye Türkmenleri Platformu'na Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu katılması ve akabinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından Dolmabahçe Sarayı'na Suriyeli Türkmenler ve Türkmenlerin Onursal Başkanı kabul edilen dönemin Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mehmet Şandır ile görüşme gerçekleştirmesi Suriye Türklerinin devletin üst düzey kademelerindeki bürokratlar ile temaslar kurmasına ve resmi ilişkiler gerçekleştirmesinin yollarını açtı (Bölükbaşı, 2018: 113).

30 Mart 2013 tarihinde Ankara'da düzenlenen Suriye Türkmenleri Meclis Kuruluş Toplantısı'na katılan dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, toplantı sırasında yaptığı konuşmanın bir kesitinde şu ifadelerle yer vererek, Suriye Türklerinin rejime karşı verdiği mücadelenin haklılığına dair ip uçları vermektedir¹:

“Her milletin tarihinde dönüm noktaları vardır. Suriye de şu anda böylesine bir tarihi dönemeçten geçmektedir. Bu tarihi dönüm noktasında Suriye Türkmenleri imtihanlarını en iyi şekilde verdiler. Diğer Suriyeli Arap, Kürt, Sünni, Nusayri, Dürzi, Çerkez, bütün kardeşleriyle birlikte imtihanlarını en güzel şekilde verdiler. Çünkü onlar zulme karşı boyun eğmediler. Kimliklerini, dillerini unutmadılar. Ananelerini, geleneklerini korudular, gelecek nesillere aktardılar. Bunun için şehitler verdiler. Allah o şehitlere rahmet eylesin ve bu uğurda mücadele edenlere güç

¹ Konuşmanın tam metni için bk. https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-suriye-turkmenleri-meclis-kurulus-toplantisinda-yaptiklari-konusma_-30-mart-2013_-ank.tr.mfa (Erişim Tarihi: 06.03.2022).

*versin. O yiğitleri selamla, muhabbetle buradan saygıyla anıyorum,
Allah onlara rahmet eylesin”.*

Şekil 3.

Suriye Türkmenleri Meclis Kuruluş Toplantısı'nda konuşma yapan Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu

Kaynak: <https://www.mfa.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 08.03.2022.

18 Haziran 2013 tarihinde Suriye Türkmen Meclisi Başkanı Samir Hafız'ı kabul eden Ahmet Davutoğlu, yapılan görüşmede Türkiye'nin Suriye İç Savaşı'nda Suriye'de bulunan Türklere ayrı bir ehemmiyet verdiğine dikkat çekerek her koşulda Suriye Türklerinin haklı mücadelelerine destek vereceklerine dair beyanat vermiştir. Bu tutum karşısında Samir Hafız'da aldıkları maddi ve manevi destekten dolayı Suriye Türklerini temsilen teşekkürlerini ifade etmiştir.².

2015 yılından itibaren Suriye Türklerinin yoğun olarak yaşadığı Bayır-Bucak bölgesinde Suriye rejim güçleri ve Rusya hava kuvvetleri tarafından yapılan ağır bombardımanlar uluslararası arenada Türkiye'nin bölgedeki Türkler adına sert diplomatik tartışmalara girmesine yol açtı. 24 Kasım 2015 tarihinde Türk sınırını ihlal ettikten sonra Bayır-Bucak bölgesinde mücadele eden muhalifler tarafından düşürülen Rus uçağı diplomaside önemli bir kırılma noktasına yol açtı. Türkiye, özellikle de sivillere yönelik katliamlara kayıtsız kalmamış gerek Suriye rejimine ve gerekse de Rusya Federasyonu'na hitaben sert demeçler vermiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 8 Ocak 2016 tarihinde verdiği mesajda Suriye yönetimi ve Rusya'nın ortak operasyonlar düzenleyerek Suriye'deki Türk varlığını hedef alan

² Görüşmenin detayları için bk. <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-turkiye-turkmenlere-her-konuda-yarim-etmeye-hazirdir.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 06.03.2022).

katliamlara imza attığı ve Dünya kamuoyunun bilinçli bir şekilde aldatıldığı ifade edilmiştir. Konuşmanın ilgili kesitinde yer verilen ifade şu şekildedir:

“Suriye’de de diyorlar ki ‘Biz DAES’e karşı orada bir mücadele veriyoruz’. Hayır, Rusya şu anda DAES’e karşı Suriye’de mücadele vermiyor. Tam aksine orada ılımlı muhalefete karşı, hepsinden öte bizim Türkmen soydaşlarımıza yoğun bir şekilde işte Türkmen dağlarında... Dün Bayırbucak Türkmenlerini kabul ettim, temsilcilerini kabul ettim. Onlarla görüşmem oldu. Hepsi açıkça bunları anlatıyorlar. ‘Yoğun bir şekilde şu anda bizim köylerimizi vuruyorlar’ diyorlar. Yapılan iş şu anda bu ve maalesef ciddi manada bir dezenformasyonla dünya aldatılmak isteniyor” (www.aljazeera.com, Erişim Tarihi: 07.03.2022).³

Şekil 4.

Suriye rejimi ve Rusya’nın sivillere yönelik yaptığı bombardımanlara ilişkin gazetecilere demeç veren Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan

Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr/>, Erişim Tarihi: 08.03.2022.

2011 yılında başlayan ve halen köklü bir çözüme kavuşturulamamış olan Suriye İç Savaşı’nda Türkiye’nin tutumu, bölgede çatışmaların başlaması ve sivillere yönelik katliamların yapılması üzerine gerek hükümet yetkilileri ve gerekse de Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı’nın yazılı ve sözlü demeçlerinde Suriye Türklerinin karşılaştıkları problemler sık sık dile getirilmiştir. Suriye yönetiminin, halkın demokratik protesto haklarına karşı

³ Demecin tam metni için bk. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogandan-rusyaya-ukraynaya-gurcistana-cagirildiniz-mi> (Erişim Tarihi: 07.03.2022).

baskıcı ve zulme dayalı uygulamalarının bir çözüm üretemeyeceği her fırsatta bildirilmiştir. Ayrıca bölgede barış ve güvenliğin yeniden temin edilmesi için Suriye Türklerinin göz ardı edilmemesi gerektiğine dikkat çekilmiş, barışın ve huzurun tesis edilme yolları işaret edilmiştir. Savaşın ilerleyen yıllarında Türkiye, Suriye rejimi, Rusya ve yine bu devletlerin safında yer alan terör örgütlerinin Suriye Türklerine yönelik uyguladıkları katliamları dünya kamuoyuyla paylaşarak bölgeye yaptıkları ve yapacakları yardımların haklı gerekçesini belirtmiştir. Dolayısıyla Suriye’de rejimine karşı mücadele eden Türk milis kuvvetlerini desteklemenin yanında sivillere açık kapı uygulaması getirilerek her konuda yardım ve desteklerin süreceği mesajı verilmiştir. Genel olarak Türkiye’nin Suriye Türklerine yönelik söylem ve demeçleri, soy bağı ve kardeşlik metaforu üzerinden yürümüş olmakla beraber bölgenin ve bölgede yaşayan Türk varlığının Türkiye açısından vazgeçilmez önemi vurgulanmıştır. (Bölükbaşı, 2018: 118).

2.6. Suriye Türklerinin Göçü Bağlamında Türkiye ve Antakya (Hatay)

2011 yılının mart ayında Suriye’nin güneybatısında Ürdün’e sınır olan Dera şehrinde meydana gelen özgürlük ve adalet arayışları için yapılan protestolar Suriye rejimi tarafından şiddet kullanılarak bastırılmaya çalışılması ülkenin kanlı bir iç savaşa sürüklenmesine yol açtı. Suriye’de hakim siyasi güç olan Baas Rejiminin muhalif sivillere karşı uyguladığı baskıcı politika ülke içinde bölünmelere ve kutuplaşmalara yol açtı. Sivil muhalifler uygulanan sindirme politikası karşısında silahlanarak yönetime karşı direnmeye başlayınca Suriye İç Savaşa sürüklendi. Bu durum ise iç çatışmalara, kanlı askerî hareketlere yol açtığı gibi direnemeyip canını kurtarmak isteyen milyonlarca sivilin başta Türkiye olmak üzere Dünyanın birçok ülkesine göç etmek zorunda kaldı. Bu bağlamda BMGK’nın 2022 yılı mart ayı verilerinde de belirtildiği üzere Suriye’de 13,1 milyon kişi yardıma muhtaç durumdayken, 6,6 milyon kişi ise ülkesinden göç etmek zorunda kalmıştır. Buna rağmen halen ülkede 2,98 milyon kişinin ulaşılması güç ya da mahsur kalmış şekilde hayatını sürdürmeye çalıştığı belirtilmektedir (<https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>, Erişim Tarihi: 04.03.2022)⁴.

⁴ 3 Mart 2022 tarihi itibariye en çok Suriyeli mülteci barındıran ülkelerdeki mülteci miktarı için bk. https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.201654417.1488657769.1646707006-997538319.1646707006 (Erişim: 04.03.2022).

2011 yılından itibaren başlayan ve peyderpey devam ederek hızlanan Suriye göçlerinde sığınan limanların başın Türkiye bulunmaktadır. Türkiye, savaştan kaçarak kendisine sığınan sivillere yönelik açık kapı uygulaması başlatarak geçici koruma statüsü ile ülkeye kabul etmiştir. İnsani kriz neticesinde başlayan göçler kapsamında 10 şehirde kurulan 26 adet geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca 3.559.041 kişiye de barınma merkezleri dışında kabullerini sağlayarak, ülkenin çeşitli illerinde konaklamalarına müsaade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, tarihi misyonu gereği zulüm altında, katliamlara maruz kalmış toplumlara kayıtsız kalmayarak maddi ve manevi bedeli ağır olmasına karşın üzerine düşen vazifeyi yapmaya devam etmektedir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, Erişim Tarihi: 08.03.2022).

Grafik 1.

2011-2022 yılları arasında Türkiye'deki Geçici Koruma statüsündeki Suriyeli mülteciler

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 09.03.2022).

Yukarıdaki Grafik 1’de görüleceği üzere; 2018 yılı dışında 2011-2022 yılları arasında Türkiye’deki Suriyeli sayısında devamlı olarak bir artış gözükmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 3 Mart 2022 tarihi itibarıyla yayımladığı verilere göre geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 3.747.734’e ulaşmıştır.

Tablo 1.

Türkiye’de Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine göre dağılımı

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	16.889	16.889
HATAY (3)	Altınözü	2.437	8.272
	Yayladağı	3.317	
	Apaydın	2.518	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	9.648	9.648
KİLİS (1)	Elbeyli	8.192	8.192
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	8.195	8.195
TOPLAM	51.196		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI		3.696.538	

 03.03.2022 tarihi itibarıyla*

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 09.03.2022).

Mart 2022 tarihli verilere göre oluşturulan Tablo 1’den de anlaşılabacağı üzere, Türkiye’de 5 ilde 7 Geçici Barınma Merkezi oluşturulmuştur. Türkiye, ilk göç dalgasıyla gelen Suriyelileri önce barınma merkezlerine yerleştirmeye başlamıştır. Ancak göçmen sayısının fazlalığı ve göç dalgasının sürekliliği nedeniyle bu merkezler ihtiyaca tam cevap veremeyecek hale gelmiştir. Bu nedenle bir kısmı kapatılmıştır. Şu anda; Adana, Kilis, Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye gibi güney illerinde 7 Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır. Geçici Barınma Merkezleri dışındaki Suriyeliler ise Türkiye’nin 81 iline yayılmış şekilde yaşamaktadır. Günümüzde barınma merkezlerinde 51.196 Suriyeli varken barınma merkezleri dışındaki Suriyelilerin sayısı 3.696.538’dir.

Tablo 2.

Türkiye’deki Geçici Koruma statüsündeki Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	2.016.767	1.730.967	3.747.734
0-4	256.392	239.289	495.681
5-9	296.207	278.495	574.702
10-14	229.471	215.857	445.328
15-18	141.101	121.816	262.917
19-24	273.654	206.585	480.239
25-29	233.243	166.598	399.841
30-34	167.072	122.842	289.914
35-39	130.231	100.202	230.433
40-44	88.326	74.694	163.020
45-49	61.127	59.524	120.651
50-54	46.155	45.162	91.317
55-59	36.378	36.613	72.991
60-64	23.574	24.550	48.124
65-69	15.455	16.665	32.120
70-74	9.419	10.373	19.792
75-79	4.527	5.511	10.038
80-84	2.461	3.310	5.771
85-89	1.173	1.701	2.874
90 ve üstü	801	1.180	1.981

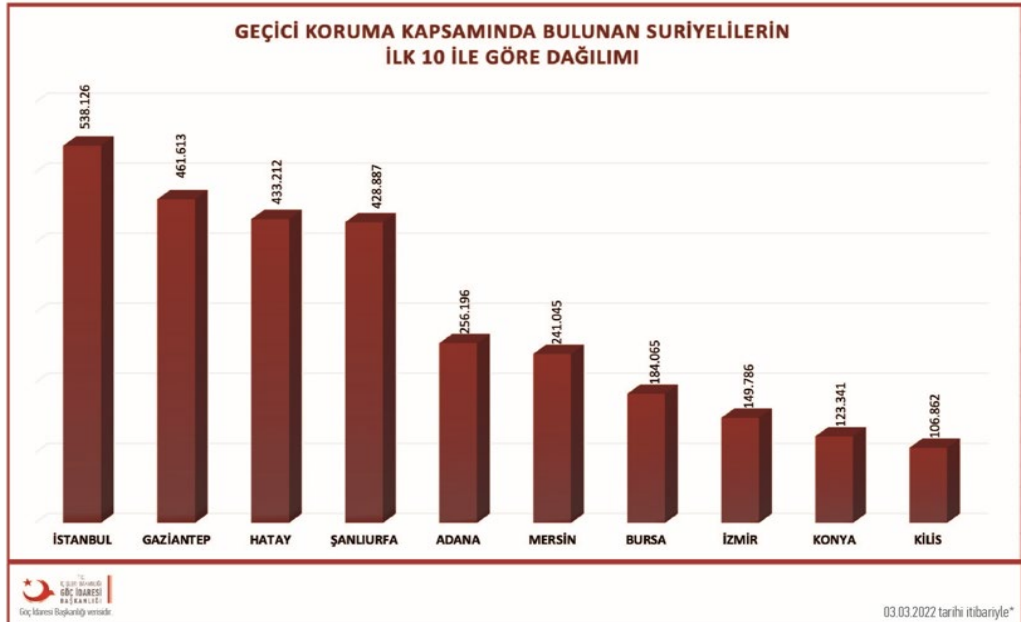

03.03.2022 tarihi itibarıyla*

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 09.03.2022).

Grafik 2.

Türkiye’deki Geçici Koruma statüsündeki Suriyelilerin en çok olduğu ilk 10 il

03.03.2022 tarihi itibarıyla*

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 09.03.2022).

Grafik 2’deki bilgiler ele alındığında Hatay; Suriyelilerin sayı olarak en fazla yaşadığı iller listesinde İstanbul ve Gaziantep’ten sonra 437.625 Suriyeli barındırarak 3. il olarak kayıtlara geçmiştir. Ayrıca Tablo 3’teki veriler ışığında illerin kendi nüfusları ile Suriyeli nüfus yoğunluğu karşılaştırıldığında Hatay, Kilis’’ten sonra 2. sırada yer almaktadır. Hatay’ın nüfusu 1.670.712 iken 433.212 Suriyeli ile Suriyelilerin genel nüfusa oranı %25,93 gibi yüksek bir değere karşılık gelmektedir.

Tablo 3.

Türkiye'deki Geçici Koruma statüsündeki Suriyelilerin illere göre dağılımı

ÜLKEMİZDE BULUNAN GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLERE GÖRE DAĞILIMLARI (03.03.2022 itibariyle)

İL	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ	İL SIRA	İL	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ	
TOPLAM	3.747.734	84.680.273	4,43%		TOPLAM	3.747.734	84.680.273	4,43%	
1	ADANA	256.196	2.263.373	11,32%	42	KAHRAMANMARAŞ	96.914	1.171.298	8,20%
2	ADYAMAN	23.061	693.148	3,65%	43	KARABÜK	1.617	249.287	0,65%
3	AFYONKARAHİSAR	12.435	744.179	1,67%	44	KARAMAN	832	258.838	0,32%
4	AĞRI	1.269	524.644	0,24%	45	KARS	185	281.077	0,07%
5	AKSARAY	4.042	429.969	0,94%	46	KASTAMONU	2.757	375.592	0,73%
6	AMASYA	1.246	335.331	0,37%	47	KAYSERİ	83.179	1.434.357	5,80%
7	ANKARA	100.812	5.747.325	1,75%	48	KIRIKKALE	1.943	275.968	0,70%
8	ANTALYA	3.979	2.619.832	0,15%	49	KIRKLARELİ	1.035	366.363	0,28%
9	ARDAHAN	124	94.932	0,13%	50	KIRŞEHİR	1.986	242.944	0,82%
10	ARTVİN	67	169.543	0,04%	51	KİLİS	106.862	145.826	73,28%
11	AYDIN	8.422	1.134.031	0,74%	52	KOCAELİ	56.481	2.033.441	2,78%
12	BALIKESİR	5.061	1.259.610	0,40%	53	KONYA	123.341	2.277.017	5,42%
13	BARTIN	371	201.711	0,18%	54	KÜTAHYA	1.975	578.640	0,34%
14	BATMAN	15.937	626.319	2,54%	55	MALATYA	31.606	808.692	3,91%
15	BAYBURT	56	85.042	0,07%	56	MANİSA	14.228	1.456.626	0,98%
16	BİLECİK	638	228.334	0,28%	57	MARŞIN	91.503	862.757	10,41%
17	BİNGÖL	1.122	283.112	0,40%	58	MERSİN	241.045	1.891.145	12,75%
18	BİTLİS	1.182	352.277	0,34%	59	MUĞLA	11.613	1.021.141	1,14%
19	BOLU	4.470	320.014	1,40%	60	MUŞ	1.641	405.228	0,40%
20	BURDUR	8.837	273.716	3,23%	61	NEVŞEHİR	13.334	308.003	4,33%
21	BURSA	184.065	3.147.838	5,85%	62	NİĞDE	6.951	363.725	1,91%
22	ÇANAKKALE	5.123	557.276	0,92%	63	ORDU	975	760.872	0,13%
23	ÇANKIRI	815	196.515	0,41%	64	OSMANİYE	42.890	553.012	7,76%
24	ÇORUM	3.412	526.282	0,65%	65	RİZE	1.222	345.662	0,35%
25	ÇÖRÜZ	14.038	1.051.056	1,34%	66	SAKARYA	15.638	1.060.876	1,47%
26	DIYARBAKIR	24.323	1.791.373	1,36%	67	SAMSUN	10.362	1.371.274	0,76%
27	DÜZCE	1.702	400.976	0,42%	68	SİRT	4.748	331.980	1,43%
28	EDİRNE	1.091	412.115	0,26%	69	SİNOP	331	218.408	0,15%
29	ELAZIĞ	13.185	588.088	2,24%	70	SİVAS	3.557	636.121	0,56%
30	ERZİNCAN	174	237.351	0,07%	71	ŞANLIURFA	428.887	2.143.020	20,11%
31	ERZURUM	1.164	756.893	0,15%	72	ŞIRNAK	14.912	546.589	2,73%
32	ESKİŞEHİR	6.137	898.369	0,68%	73	TEKİRDAĞ	32.553	1.113.400	1,13%
33	GAZİANTEP	461.613	2.110.432	21,67%	74	TOKAT	1.189	602.567	0,20%
34	GİRİSUN	378	450.154	0,08%	75	TRABZON	3.643	816.684	0,45%
35	ĞÜMÜŞHANE	210	150.119	0,14%	76	TUNCELİ	52	83.645	0,06%
36	HAKKARİ	5.102	278.218	1,83%	77	UŞAK	3.209	373.183	0,86%
37	HATAY	413.212	1.670.712	25,93%	78	VAN	2.165	1.141.015	0,19%
38	İĞDIR	80	203.159	0,04%	79	YALOVA	3.924	291.001	1,35%
39	İSPARTA	8.076	445.678	1,81%	80	YOZGAT	5.472	418.500	1,31%
40	İSTANBUL	518.126	15.840.900	3,40%	81	ZONGULDAK	718	589.684	0,12%
41	İZMİR	149.786	4.425.789	3,38%					

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 09.03.2022).

2011 yılında başlayan ve halen devam eden Suriyeli göçmen arasında sayıları yadsınamayacak derecede fazla olan kitlelerden biri de Suriye Türkleridir. Suriye'den Türkiye'ye göç eden Türkler umumiyetle Halep, Lazkiye (özellikle Bayır-Bucak bölgesi), Humus, Şam ve Rakka şehirlerinden gelmiştir. Savaşın ilk günlerinden itibaren muhalif kanatta yer alan söz konusu kitle, Suriye yönetimi ve beraberinde hareket eden Rusya ile PYD, YPG ve IŞİD gibi terör örgütlerinin bölgede yaşayan Türkleri hedef alarak, katliamlara başvurusu üzerine bölgedeki sivillerin Türkiye'ye yoğun göçleri başlamıştır. Antakya'da yaşayan ve çalışmamızın esasını teşkil eden Suriye Türkleri birçok lokasyonlardan gelmekle beraber çoğunlukla Lazkiye'nin kuzeyinde yer alan Bayır-Bucak ve Türkmen Dağı havalisinden göç etmişlerdir. Hatta Türkiye'ye yapılan Suriye Türklerinin göçleri arasında sayıca en fazla olanı Bayır-Bucak Türkleridir denilebilir. Bölgenin Hatay'a yakınlığı ve Yayladağı'na sınır olması göçlerin Hatay üzerinde yoğunlaşmasını sağlamıştır. Suriye Türklerinin Hatay istikametindeki ilk kitlesel göçleri 2012 yılının nisan ayında 250 hanelik bir kafilenin Yayladağı'ndan giriş yapmasıyla başlamıştır. Akabinde 2013 yılı mayıs ayında Lazkiye'ye yakın Tartus'un Banyas ve Beyda bölgelerinde yaşanan katliamlar ve 2015 yılının ekim ayında Suriye rejim güçleriyle beraber Rusya'nın Bayır-Bucak bölgesini ağır bombardımana alması bölgedeki Türklerin göçünü arttırmakla beraber hızlandırmıştır. Göç eden Suriye Türkleri, Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra Osmaniye'nin Cevdetiye kampı ile Yayladağı ve Güveççi kamplarında barınmıştır. Kampta kalmayanlar ise yine Hatay'ın Yayladağı ilçesi başta olmak üzere Antakya, İskenderun, Kırıkhan ve Dört Yol gibi ilçelerde hayatlarına devam etmektedir. Hatay dışında İstanbul ve Ankara gibi metropol şehirlere yerleşen Suriyeli Türk nüfusu da bulunmaktadır (Vurmay Güzel, 2017).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTAKYA'DAKİ GÖÇMEN SURİYE TÜRKLERİ

Arap Baharı'nın etkisiyle, 15 Mart 2011 tarihinde Suriye'de resmen başladığı kabul edilen Suriye İç Savaşı, kısa sürede ülkenin geneline yayılarak milyonlarca Suriye vatandaşının başta Türkiye olmak üzere Dünyanın çeşitli ülkelerine göç etmesine sebep oldu. Göç edenler arasında asırlardır Suriye'de yaşayan ve burayı vatan edinmiş Suriye Türkleri de yer almaktaydı. Özellikle de Suriye'de Osmanlı hakimiyetinin sona ermesinden sonra kurulan Suriye rejiminin Türklere karşı yürüttüğü asimilasyon politikası Suriye İç Savaşı'yla beraber sistematik bir şekilde yürütülen katliamlar serisine dönüştü. Bu durum karşısında önce muhalif gruplar şeklinde teşkilatlanan ve sonra da silahlı mücadeleye girişen Suriye Türkleri, milis kuvvetler halinde rejime karşı savaşılmaya başladı. Fakat Suriye yönetiminin muhalif olanlara karşı devletin imkanlarını orantısız bir biçimde kullanması, silahlı ve silahsız ayırt etmemesi bölgede mücadele eden milis Türk gruplarının mutlak bir sonuç almasına engel oluşturdu. Sivillere yönelik yapılan bombardımanlara karşı Suriye Türkleri; son çare olarak hasta, yaralı, kadın, çocuk ve yaşlılardan oluşan kabileler halinde Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldı.

Türkiye'ye sığınan Suriye Türkleri, genellikle Hatay'ın Cilvegözü (Reyhanlı) veya Yayladağı Sınır Kapılarından giriş yapmıştır. Suriye Türklerinin Türkiye'ye Hatay sınır kapıları üzerinden giriş yapmalarının sebepleri arasında; şehrin Suriye'ye yakınlığı ve göçmenlerin çoğunluğunun Hatay'da ikamet eden Türk vatandaşlarıyla akrabalık bağlarının etkili olduğu söylenebilir. Gerek tarihî birliktelikleri ve gerekse de akrabalık bağlarıyla birbirlerine bağlı bu insanlar, savaşın başlamasıyla beraber sınırın diğer tarafında kendilerine kucak açan akrabalarının yanına göç ederek, sığınacak bir liman arayışına girişmişlerdir.

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'nın etkisiyle Türkiye'ye sığınan ve Hatay'ın Antakya ilçesinde ikamet eden Suriye Türkleri ile *-yayı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak-* yapılan görüşmelerde yöneltilen sorular (bk. Tablo 1) ile; Suriye İç Savaşı'ndan önceki hayatlarına ilişkin düşünceleri, göç süreçleri ve Antakya'yı tercih etme nedenleri sebepleri ele alınmıştır. Yine Suriye Türklerinden

oluşan göçmenlerin Antakya'daki sosyal ve ekonomik durumları, yaşam koşulları, geçim kaynakları ve barınma gibi temel ihtiyaç gereksinimlerini karşılama yöntemleri ile savaşa bakış açıları ve ülkelerine dönüş hakkında fikirleri irdelenerek geleceğe dair planları incelenmiştir.

Göçmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda saha araştırmasında ulaşılan bulgular üzerinden veri analizi yapılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde 46 kişilik bir göçmen grubuyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında kişilerin kendilerini baskı altında hissetmemeleri, verilecek cevapların gönüllülük esasına bağlı olduğu ve temel amacın akademik birikime hizmet etmek olduğu vurgusu yapılmıştır. Görüşmeler, 25 Mayıs-17 Haziran 2021 tarihleri arasında Antakya'nın muhtelif mahallelerinde mukim aileler ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma teknikleri ile yapılan alan araştırmasında toplanan bulgular ve yapılan gözlemlerden hareketle veri analizi yapılmıştır. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı; öncesi, göç süreci ve sonrasındaki gelişmeler açısından göçmenler üzerindeki etkisi sorgulanmaya çalışılmıştır. Göçmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda toplanan bulgular ise kendi arasında kategorize edilerek alt başlıklar şeklinde değerlendirilerek okuyucuya sunulmuştur.

Alan araştırmasında görüşülen Suriye Türkleri umumiyetle Halep ve Lazkiye'nin kuzeyindeki Türkmen Dağı havalisi, Bayır-Bucak bölgesi gibi Hatay sınır kapılarına yakın yerlerden göç etmiş kişilerden oluşmaktadır. 2011 Suriye İç savaşı ile başlayan göç süreçleri 2015 yılında Türkmen Dağı'nda düşürülen Rus savaş uçağıyla beraber zirveye ulaşmıştır. Bu tarihten sonra bölgenin gerek Rus savaş uçakları ve gerekse de Suriye rejim güçleri tarafından ağır bombardıman altına alınması, buralarda yaşayan cephe gerisi Türk nüfusun Türkiye'ye sığınmasını gerekli kılmıştır.

3.1. Katılımcıların Genel Profili

Alan araştırmasında yapılan görüşmelerde katılımcılara; kimlik bilgilerin gizliliği ve verilerin herhangi bir kurum, kuruluş veya şahıslarla paylaşılmayacağına dair teminat verildikten sonra kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların geneli olmasa da birçoğunun konuşmaya pek istekli olmadıkları, Türkiye'de olsalar dahi tekrar dönüş yapmaları durumunda konuşmalarının kendileri açısından problemler doğurabileceğini düşünmektedir. Hatta mülteciler arasında kamufle olmuş ve

yıllardır burada yaşayan Baas rejiminin muhbirlerinin olduğunu, bunların devamlı olarak Türkiye’den bilgi toplayarak aktardıklarını düşünenler bile olmuştur.

Alan araştırması, yukarıda da zikr edildiği üzere 25 Mayıs-17 Haziran 2021 tarihleri arasında Hatay’ın Antakya ilçesinin farklı mahalle ve semtlerinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar arasındaki birkaç kişi aracılığıyla önceden planlanan görüşme saatlerinde yapılan birebir görüşme, gözlemlene ve odak gruplar üzerinden toplanan veriler bilimsel ahlak ve ilkeler doğrultusunda analiz edilerek değerlendirilmiştir. Katılımcıların cevap vermek istemediği, cevap haklarını saklı tuttuğu sorularda ısrar edilmemiş, insan onurunu kırarak herhangi bir soru veya davranış gösterilmeden mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.
Katılımcılar arasındaki Suriye Türklerinin genel profili

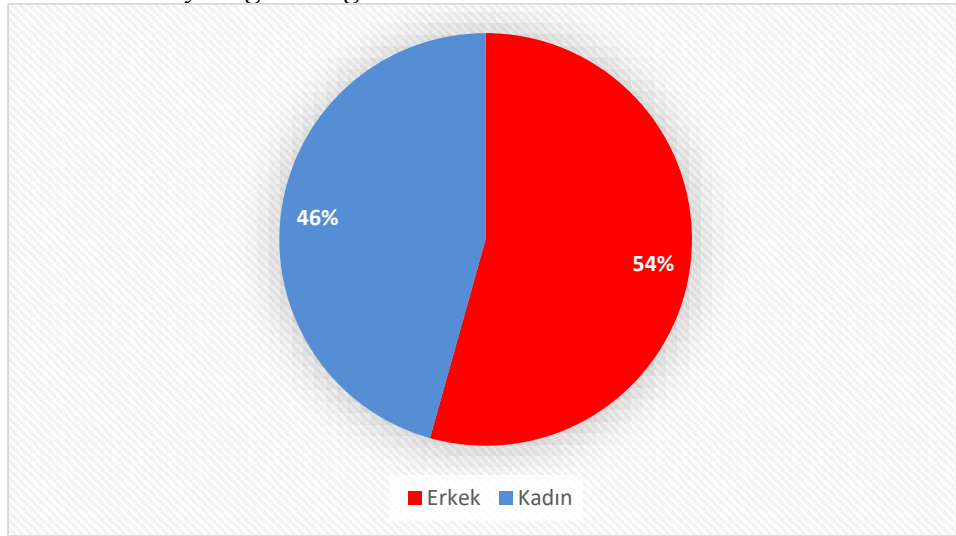
Cinsiyet	Kod Adı	Yaşı	Eğitimi	Görüşme Tarihi
Erkek	E1	51	Okur-yazar değil	25.05.2021
	E2	46	Ortaokul	26.05.2021
	E3	35	Üniversite	26.05.2021
	E4	38	Üniversite	07.06.2021
	E5	44	İlkokul	10.06.2021
	E6	41	Üniversite	02.06.2021
	E7	31	Lise	29.05.2021
	E8	35	Üniversite	07.06.2021
	E9	46	İlkokul	10.06.2021
	E10	33	Üniversite	02.06.2021
	E11	39	Lise	12.06.2021
	E12	55	İlkokul	15.06.2021
	E13	65	Okur-yazar değil	02.06.2021
	E14	28	Üniversite	17.06.2021
	E15	24	Lise	29.05.2021
	E16	29	Lise	07.06.2021
	E17	44	İlkokul	29.05.2021
	E18	61	İlkokul	10.06.2021
	E19	57	İlkokul	07.06.2021
	E20	38	Üniversite	02.06.2021
	E21	56	İlkokul	12.06.2021
	E22	52	İlkokul	02.06.2021
	E23	33	Üniversite	29.05.2021
	E24	49	İlkokul	12.06.2021

Kadın	E25	55	Okur-yazar değil	12.06.2021
	K1	26	Lise	26.05.2021
	K2	27	Lise	28.05.2021
	K3	29	Lise	28.05.2021
	K4	53	Okur-yazar değil	29.05.2021
	K5	41	İlkokul	10.06.2021
	K6	19	Lise	25.05.2021
	K7	43	Ortaokul	10.06.2021
	K8	28	Lise	26.05.2021
	K9	41	Ortaokul	17.06.2021
	K10	32	Lise	12.06.2021
	K11	44	İlkokul	15.06.2021
	K12	29	Lise	25.05.2021
	K13	38	Lise	17.06.2021
	K14	40	İlkokul	10.06.2021
	K15	39	Ortaokul	29.05.2021
	K16	34	Lise	12.06.2021
	K17	45	Okur-yazar değil	12.06.2021
	K18	52	Ortaokul	26.05.2021
	K19	55	Okur-yazar değil	10.06.2021
	K20	47	Okur-yazar değil	02.06.2021
	K21	50	Okur-yazar değil	17.06.2021

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımına bakıldığında bunların %54'ü erkek ve %46'sını kadınlardan oluşmuştur. Kadın katılımcılar ile görüşülmeden önce evin reisi olan erkeklerden müsaade istenerek yine onların refakatinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bir kısmının açık yüreklilikle sorulara cevap verdiği gözlemlenirken bir kısmının ise çekimse veya eşlerinin yanında rahat bir şekilde kendilerini ifade etmediği gözlemlenmiştir.

Grafik 3.

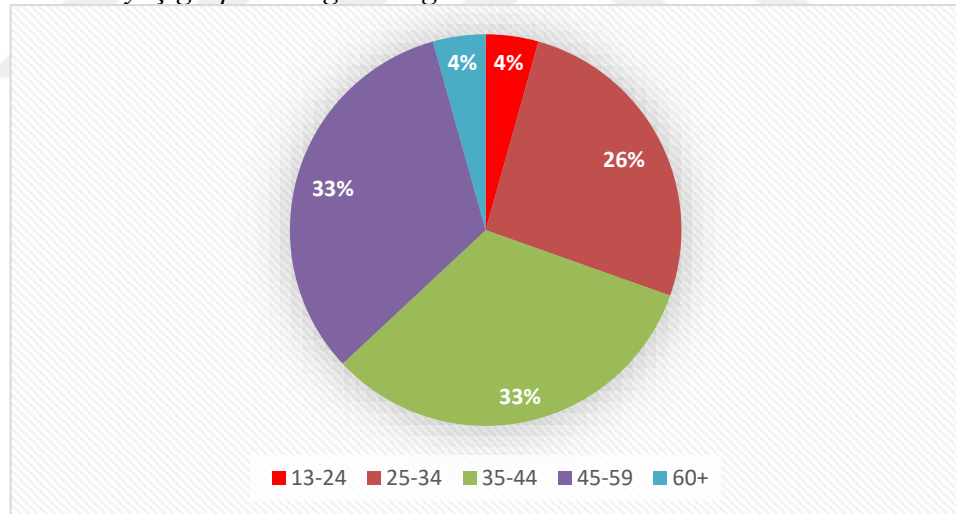
Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

Katılımcılarımızın yaş grubuna bakıldığında orta yaş grubunun çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların %4'ü 13-24, %26'sı 25-34, %33'ü 35-44, %33'ü 45-59 ve %4'ü ise 60 ve üstü yaş grubuna girmektedir.

Grafik 4.

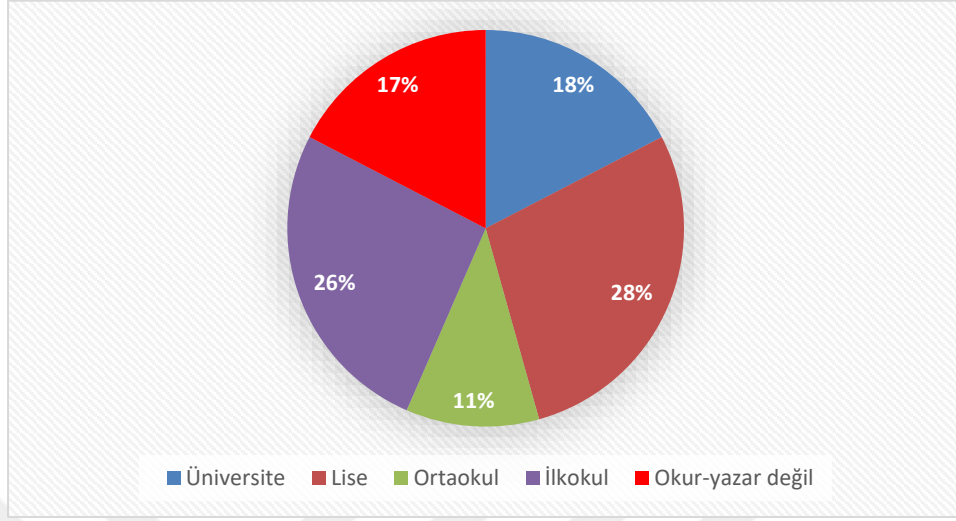
Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı

Katılımcıların eğitim seviyesi ve okur-yazarlık oranı ele alındığında Suriye Türkleri arasında eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir. Özellikle de son 15-25 yıl içinde bu seviyenin yükseldiği, fakat erkekler arasında üniversite mezun sayısı yükselirken kadınların umumiyetle liseye kadar devam ettiği görülmektedir. Birebir görüşülen katılımcılardan orta yaş ve üstü kabul edilebileceklerin %17'nin okur-yazar olmadığı, % 26'sının ilkokul, %11'nin ortaokul, %28'inin lise ve %18'nin ise üniversite mezun olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 5.

Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı

3.2. Savaştan Önceki Yaşamlarına İlişkin Düşünceler ve Göç Süreci

Bu başlık altında Suriye İç Savaşı'nın başlamasından önceki hayatları veya savaşın alt yapısını hazırlayan unsurlar konusunda şahit oldukları olaylara ilişkin düşünceleri ve Suriye'deki sosyo-ekonomik durumlarına dair görüşlerine yer verilmiştir. Bu çalışmada görüşlerine yer verilen Suriyeli Türklerin neredeyse tamamı topraklarını bırakmak zorunda kaldıklarından ve düzenlerinin değişmesinden memnun olmadıklarını dile getirerek, savaşın en büyük sıkıntısını sivillerin çektiğini ifade etmiştir. Katılımcılarımız arasında yaşça en büyük olan E13 Kodlu göçmen;

“Bizler Suriye’de yönetim tarafından dışlanıyorduk. Yaşadığımız birçok sıkıntı vardı ama yine de mutluyduk. Toprağımız vardı. Ben Bayır-Bucak’taki köyümüzde tarımla uğraşıyordum. Beş çocuğum vardı. Bunlardan ikisi yetişkindi. İkisini de bir yıl arayla savaşta kaybettim. Eşim savaştan önce vefat etmişti. Evli iki kızım, üniversiteye hazırlanan oğlum ve torunlarımla beraber Türkiye’ye geldik. Damatlarım da şehit olan çocuklarım gibi Türkmen Dağı’nda, Yavuz Sultan Selim Tugayı’nda savaşıyorlardı. Biri ağır diğer hafif yaralandı. Antakya’da tedavileri tamamlandıktan sonra biri geri gitti ve geri gelmedi. Savaşın ilk zamanlarında yaşadığımız yerlerde fazla bir sıkıntı yoktu. Ama çevremizdeki insanlardan sık sık Suriye’den ayrılan insanlar ile ilgili

haberler alırdık. Durumları iyi olanlar olaylar fazla kötüleşmeden göç etmeye başlamıştı zaten. Ama diğer Arap ülkelerine gidenlerin çoğunun da sıkıntılar yaşadığını duyuyorduk. Ben şahsen savaşın kendi bölgemize kadar geleceğini düşünmüyordum. Ama Rus uçakları köylerimizi vurmaya başlayınca ortalık kıyamet alanına döndü. Asker-sivil ayrımı yapmadan üzerimize günlerce bomba yağdırdılar. Bu duruma daha fazla dayanamayıp her şeyimizi bırakıp Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldık”.

E13 kodlu 65 yaşındaki katılımcı, vatanına duyduğu özlemi anlatırken savaştan önce Suriye'deki bolluk dönemlerinden de bahsetmektedir. Rejimin sıkı yönetim politikası sebebiyle yaşadıkları problemler olduğunu ama geçim konusunda rahat olduklarını belirtmektedir. Özellikle kendi yerleşim bölgesi olan Bayır-Bucak'ta topraklarının verimliliği ve coğrafyasının hayvancılığa elverişli olmasına dikkat çekerek, kurulu düzenlerinin bozulmasıyla ilgili şikayetlerini:

“Biz Osmanlıdan beri Bayır-Bucak'ta yaşarız. O dönemlerde atalarımız buralarda yerleştirildi ve burada canlarını verdi. Benim babam, onun babası, dedelerimin mezarları Bayır-Bucak'tadır. Onların mirasını geride bırakmak çok zoruma gidiyor. Ben göremesem de çocuklarımın ve torunlarımın tekrar vatanlarında yaşamalarını isterim” diyerek savaşın üzerinde oluşturduğu hissiyatı dile getirmektedir.

Suriye'deki iç savaş, milyonlarca Suriye vatandaşının mülteci konumunda başka ülkelere sığınmasına yol açtığı gibi bu insanların işlerini ve eğitim haklarını kaybetmesine sebep oldu. Nitekim can havliyle yanlarına alabildikleri birkaç kişisel eşyalarıyla ülkeyi terk etmeleri mülteci konumunda oldukları ülkelerdeki hayatlarının da zorlaştıran temel faktör olarak görülmektedir. Örneğin; Şam Üniversitesi'nden mezun olmuş ve savaştan önce öğretmenlik yapan E20 kodlu katılımcı:

“Benim mesleğim öğretmenliktir. İyi bir derece ile üniversiteden mezun olduktan sonra Lazkiye kırsalında bir okulda öğretmenlik yapıyordum. Maddi durumun iyiydi. Evim ve arabam vardı. Savaşın ilk zamanlarında ülkeden ayrılmayı düşünmüyorduk. Çünkü Suriye rejiminin bu kadar ileri gideceğini tahmin etmiyorduk. Savaşmak için asker toplamaya başladıklarında önce benim gibi devlet kadrolarında çalışanlara

dokunmadılar ama sonradan anladım ki ya orduya katılıp kendi soyumdan ve dinimden olanlarla savaşağım ya da ailemi kurtarmak için göç edeceğim. Oturduğumuz yerlerin rejim güçleri tarafından işgal edileceğine dair duyumlar almamız üzerine hemen hazırlık yapıp Türkiye sınırına doğru yola koyulduk. Yayladağı sınırından içeri alındık. Bizim gibi şanslı olup hayatını kurtaranlar olduğu gibi orada hayatını ve malını kaybeden insanlar da çok oldu. Hazırlıksız ve plansız bir şekilde geldiğimiz için Antakya’da eski işim olan öğretmenliği kanıtlayacak herhangi bir diploma ve belgeye sahip değilim. Amcamın oğlu da benimle aynı yaşlardaydı ve o onun mesleği doktorluktu. Biz Antakya’ya yerleştikten sonra o İstanbul’a gitti. Eskiden kazandığım birikimimle ve sattığım araba paramla bir süre geçindik. Daha sonra iş arayışlarına girdim. Birçok yerde yevmiye karşılığında çalıştım. Şimdi karton toplayarak evimi geçindiriyorum”.

Türkiye Cumhuriyeti, Suriye İç Savaşı’na kayıtsız kalmayarak, savaşın başlamasından evvel ülke yönetimine hitaben birçok çağrı yaparak demokratik bir açılımla sorunların çözülebileceğini belirtmiştir. Fakat hız kesmeyen muhalif olaylar ve rejim güçlerinin sivil vatandaşlara yönelik baskı, zorlama ve ölümlere varan sonuçlar karşısında Türkiye; kendi sınırlarına dayanarak sığınmak isteyenlere kucak açmış, barınma ve ihtiyaçların giderilmesi konusunda imkanlarını seferber etmiştir. Türkiye, göçmenlere yönelik takip ettiği bu politika sebebiyle savunmasız durumda olan sivillerin başvurduğu ilk adreslerden biri olmuştur. Nitekim Halep’ten kaçarak Cılvegözü sınır kapısından giriş yapan E1 kodlu katılımcı; Arap ülkelerine nazaran Türkiye’nin Suriye İç Savaşı’nda çok daha insancıl davrandığını ifade etmektedir. Savaşın şiddetlenmesinden önceki dönemlere dair görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Ben Halep’te ikamet ediyordum ama işlerim dolayısıyla Kuveyt’e sık sık gider gelirdim. Suriye’de muhalif ayaklanmalar başladığında ülke dışındaydım. Kuveyt’te iken devamlı olarak çevremizde Suriye’de savaş başlayacağına dair söylentiler dolaşmaktaydı. İlk fırsatta Halep’e, ailemin yanına gittim ve onları ülkeden çıkarmak için uğraştım. Kuveyt’e götürebildiysem de kısa bir süre sonra ailemin geri dönmesini gerektiren diplomatik engeller ile karşılaştım. Ülkeden çıkmak isteyenler Esed

rejiminin istihbarat servisi Muhaberat tarafından izlendiği için kendimizi tehdit altında hissediyordum. Özellikle Halep ve çevresinde yaşayan Türkleri takip ediyorlardı. Benim maddi durumum iyi olduğu için verdiğim rüşvetler ile birkaç ay Halep'te kalmaya devam ettik. Daha sonra IŞİD'in Halep'i ele geçireceğine dair söylentiler başlayınca bir gece yarısı apar topar Türkiye sınırında bir köyde yaşayan arkadaşımın evine geldik. IŞİD, bir yeri ele geçirdikten sonra önce bekar kızları alıkoyup, kendilerinden birileriyle nikahlıyordu. Bir çeşit kölelik gibi. Genç erkeklerin ise kendileriyle beraber cihada katılmalarını emrediyorlardı. Gözü dönmüş bu gruplar karşısında direnmek ve hak aramak çok anlamsızdı. İstediklerini yapabilecek güçleri vardı. İnsanların hiçbir kıymeti yoktu. Savaş ortasında tek bir şeyin kıymeti olduğunu öğrendim: O da paraydı. Paran varsa imkanın oluyordu. Saklanabiliyorsun! Kaçabiliyorsun! Para verirsen görmezden gelirler. Mal varlığımın büyük bir kısmını kaybettim. Tekstil atölyem vardı ve onlarca işçiye ekmek veriyordum. Evim ve iş yerim dahil birçok taşınmaz mallarım talan edildi. Ama şu da var ki benim için değerli olan ailemi, çocuklarımın hayatını kurtardım. Bununla teselli oluyorum. Bunu yapamayan çok insan oldu”.

3.3. Suriye Türklerinin Antakya'yı Tercih Etme Sebepleri

Suriye Türkleriyle yapılan görüşmelerde edinilen genel izlenim; birçoğunun savaştan önce de Hatay ile ailevî, ticârî ve benzer sebeplerle bağlarının olmasıdır. Bu durum Türkiye'ye geçişlerinden sonra Antakya'ya yerleşmelerinde önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır. E8 ve E10 kodlu kardeş katılımcıların ifade ettiği üzere Yayladağı ilçesinde yaşayan akrabalarının varlığı kendilerinin Hatay'a yerleşmelerini kolaylaştırmıştır. Savaşın ilk evrelerinden itibaren akrabaları tarafından davet alan söz konusu katılımcılardan E10;

“Bizler tüm davetlere rağmen topraklarımızı bırakmak istemedik. Ben ve abim (E8'i kastederek) savaştan önce işi gücü ve düzeni olan insanlardık. Abim evleneli iki yıl olmuştu. Esed rejiminin Türklere karşı baskı ve zoraki askere alma uygulamalarına karşı önce ailelerimizi Yayladağı'na getirdikten sonra geri döndük. Rejime karşı savaşan ve Türklerden

oluşan muhalif gruplardan Sultan Abdülhamid Tugayı'na katıldık. Bizler uzun süre burada savaştık. Özellikle de Rus uçağının düşürülmesinden sonra ağır bombardımanlara maruz kaldık. Ortaya çıkan terör gruplarından sonra 'kime karşı' ve 'ne için' savaştığımızı anlayamaz hale geldik. Bazen de kendi aramıza sızanların ihanetleri sebebiyle tuzaklara düşerek çok arkadaşımızı kaybettik. Abim iki kez ben bir kez yaralanıp Türkiye'de tedavi gördük. En sonunda bu işin içinden çıkamayacağımızı anladıktan sonra ailemizin yanına, Yayladağı'na geldik. Hem ilçedeki kısıtlı imkanlar ve göçmenlerin fazla olması hem de akrabalarımıza daha fazla yük olmamak için Antakya'da bir ev bularak buraya yerleştik. Sağ olsun her konuda desteklerini gördük. Özellikle de ilk geldiğimiz zamanlarda çok yardımcı oldular. Üzerimizdeki kıyafetler ve ufak tefek birkaç eşyamız dışında hiçbir şeyimiz yoktu. Bizi evlerine kabul ettiler. Ev bulmamıza ve yardımseverler vasıtasıyla eşyalar temin etmemize vesile oldular. Allah hepsinden razı olsun... ”.

Suriye Türklerinin Antakya'yı tercih etme sebepleri arasında daha önce gelip yerleşmiş olan mültecilerin kendi aralarındaki haberleşme trafiği de etkili olmuştur. Türkiye'nin mültecilere karşı tutumunu ve devletin göçmen politikasını gözlemleyenler, kendi yakın çevrelerini veya akrabalarıyla görüşürken Türkiye sınır kapılarından yapılan geçişlerin daha kolay olduğunu, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaç gereksinimlerinin daha insancıl şekilde uygulandığını yayarak daha fazla göçmenin akmasına yol açmıştır. Buna benzer bir göç anlatısı E4 ve eşi olan K13 tarafından aktarılmaktadır. E4; savaştan önce inşaat mühendisi olarak çalıştığını, savaşın getirdiği kaotik ortamdan eşini (K13), K6 kodlu kızını ve E15 kodlu oğluyla beraber Ürdün'e gitmek üzere planlar yapmıştır. Fakat Ürdün sınır kapısında (Cabir Sınır Kapısı'nı kastederek) göçmenlere yönelik sıkı uygulamalar sebebiyle risk almadan başka çareler aramaya girişmiştir. Savaştan önce aynı sektörde çalıştığı E6 kodlu arkadaşından Antakya'daki koşulları ve Türkiye'nin sınır kapılarındaki mültecilere karşı tavrını haber alması üzerine ailesiyle beraber Türkiye'ye sığınma kararı almıştır.

Antakya'da yaşayan K13, K6 ve E15'ten oluşan dört kişilik ailenin reisi E4, göç sürecine dair gözlemlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Biz ailecek göç etme kararı aldıktan sonra önce Ürdün’e gitmeyi düşündük. Çünkü Türkiye’ye de çok fazla mülteci akını olduğunu biliyorduk. Fakat Ürdün’deki uygulamaları ve mültecilere karşı uygulanan sert tedbirleri öğrenince Türkiye’nin bizler için daha doğru bir karar olacağını düşündük. Bir süre hayatımızı deva ettirecek miktarda paramız vardı. Ürdün’e gitmek isteseydik ne olurdu bilmiyorum tabii ama Türkiye’ye sığındığımız için mutluyuz. Sınıra gelene kadar çok acı manzaralar ile karşılaştık. Yollar, araçla göç etmek için imkanı olmayan insanlarla doluydu. Kucakta kilometrelerce ve hatta günlerce taşınan bebekler, yürümekte zorlanan hasta ve yaşlılar... Çaresizliğe ve zorluğa dair ne ararsan vardı Suriye’de. O günleri geride bıraktık ama her şey hafızalarımızda devam ediyor. Çocuklarımın yanında tüm ayrıntıları konuşmak, o günleri tekrar hatırlatmak istemiyorum”.

Suriye İç Savaşı’ndan Antakya’ya göç eden Türklerin Antakya’yı tercih etme sebeplerinden biri de şehrin savaş bölgesine ve sınır kapısına yakın olmasından kaynaklanmaktaydı. Cilvegözü ve Reyhanlı sınır kapılarının karşı taraflarında yer alan köylerde ikamet edenlerin Antakya’yı tercih sebepleri arasında bölgenin yakınlığı ve kolay ulaşım imkanı önemli bir etken olmuştur. E24 kodlu katılımcı Cilvegözü Sınır Kapısı’na 25 km uzaklıktaki bir Türkmen köyünde ikamet ettiklerini belirterek şunları ifade etmektedir:

“Bizim köyümüz Türkiye sınırına çok yakındı. Ben savaştan önce sürekli Türkiye’ye ticaret amaçlı geliyordum. Hatay ve Antep’te birçok tanıdığım vardı. Savaşın ilk aşamalarından herhangi bir sıkıntımız olmadı. Bulunduğumuz yerde olaylar olmadı ama daha iç bölgelerden gelip Türkiye’ye göç eden çok insan gördük. Türkiye’ye sınırına yakın olmamız sebebiyle kendimizi güvende hissediyorduk. Ama Lazkiye, Halep ve Rakka gibi uzak şehirlerden kaçıp gelen insanlar yollarda perişan bir halde, kimileri arabayla kimileri yürüyerek yanımızdan geçiyorlardı. Olaylar şiddetlendikten sonra ben ve eniştem (E25’i kast ederek) ailelerimizi alıp Reyhanlı’dan Türkiye’ye giriş yaptık. İki aile bir ev tuttuk ve 2 yıl beraber yaşadık. Daha sonra Reyhanlı’da patlama olunca Antakya’ya yerleştik. Eniştemle beraber iş kurduk. Bizim için göç etmek fazla zor olmadı. Hem yakındık hem de geldiğim yeri çok iyi biliyordum.

Bu yüzden zorluk yaşamadık. Ailem Türkiye’de iken birkaç defa köyümüze gidip geldim. Köy bomboş ve talan edilmişti. Bizim köyümüzün çevresindeki tüm köylerin durumu aynıydı”.

E24 kodlu adlı katılımcının eşi K17’ye yöneltilen sorulara karşılık alınan cevaplar şu şekildedir:

“Reyhanlı ilçesine yaklaşık yarım saat mesafede oturduğumuz için Türkiye’ye geçişimiz kolay oldu. Ama benim ailem Lazkiye’deydi. Türk olduğumuz ve muhalif olduğumuz bilindiği için en büyük abim öldürülecekler listesine alınmıştı. Abim muhalif gruplarda yer aldığı için ailemin Lazkiye’den çıkması kolay olmadı. Ailemi öldürecekler diye çok korktum. Babam ve annem yaşlı oldukları için fiziki bir şiddet görmediler ama ailemin yaşadığı yerde açlık ve susuzluk vardı. Temel ihtiyaçlarını karşılayamaz haldeydiler. Ailem bizden önce Türkiye’ye geldi. Abim ise çatışmalarda ağır yaralandı. Önce öldü diye haber aldık. Sonra öğrendik ki ağır yaralı bir şekilde sınıra kadar getirilmiş. Antakya’da ameliyat oldu ama sakat kaldı”.

3.4. Antakya’daki Yaşamları ve Barınma Koşulları

Suriye İç Savaşı’yla beraber Türkiye’ye yoğun şekilde yapılan göçmen akını buna bağlı olarak konut sorunu ve barınma problemleri doğurmuştur. Sınıra yakın il ve ilçelerde kurulan mülteci çadırları veya barınakların zaman içinde yetersiz hale gelmesi, maddi durumu diğerlerine nazaran iyi olan mültecilerin kendilerine mahsus evler kiralamasıyla sonuçlanmıştır. Tabii ki yoğun göçmen akınıyla beraber arz-talep ilişkisine bağlı olarak konut kiralalarının artması veya boş konutların bulunamaması da mültecilerin barınma koşullarında zorluklar yaratmıştır. Bu zorluklar ve pahalılık, mültecileri etkilediği gibi göçmen akını ile karşılaşan ilçe ve şehirlerde yaşayan yerli halkın da önemli bir problemi haline gelmiştir. Alan araştırmasında kendileriyle görüştüğümüz Suriye Türkleri genel olarak plansız ve ani gelişen olaylar neticesinde canlarını kurtarmak için göç ettikleri için barınma sorunu yaşamış veya kendilerinin ifadesiyle uygun olmayan koşullarda kalmak zorunda kalmışlardır. Tabii bu durumun o günkü koşullarda gayet normal olduğunu da ekleyerek, çok fazla mültecinin sınırlara yığıldığını ve devletin de sunabileceği fazla bir şey olmayacağını farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Nitekim göçen insanların ilk amacının canlarını

kurtarmak olduğunu ve devletin mümkün mertebe savaştan kaçan herkese kucaklamak zorunda kaldığı yine katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Suriye Türkleri, savaştan dolayı göç eden birçok göçmene nazaran biraz daha şanslı sayılabiliriz. Çünkü neredeyse göç eden her haneden bir ya da iki kişi daha önce Hatay’a gelmiş veya kendileriyle bağı olan birileriyle tanışmıştır. Bu durum yerleşmelerini kolaylaştırdığı gibi barınma gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesinde de etkili olmuştur. Örneğin; E17 kodlu katılımcı ve eşi K15’in Yayladağı’nda ikamet eden tanıdıkları aracılığıyla kısa sürede barınma sorununu hallettiklerini belirtmektedirler. E17’nin ifadesiyle:

“Sınıra yaklaştığımızda asker bizi çok insancıl bir şekilde karşıladı. Kötü bir muamele görmedik. Türkçe konuştuğumuzu duyduklarında Türkmen olduğumuzu anladılar. Sınırdaki kayıtlarımızı yaptıktan sonra Suriye Türklerinin olduğu bir yere yolladılar. Bahar mevsimi olduğu için yağmurlardan dolayı çok fazla çamurlu bir yerdi. Çadırda 15 gün kadar kaldıktan sonra eşimin Yayladağı’ndaki akrabalarına ulaştık. Sağ olsunlar bize çok yardım ettiler. Üç yıl Yayladağı’nda kaldık. Tanıdıklarımız bize ev buldu. Hayırseverler bize eşyalarını verdi. Biz birer el çantası ile geldiğimiz için kıyafetlerimiz dışında hiçbir şeyimiz yoktu. Hatta kiraladığımız evin sahibi bizden dört ay kira almadı. Oturduğumuz ev çok pahalı bir yer değildi ama yine de o günlerde ne geçinecek bir iş kaynağımız ne de birikimimiz vardı. Üç yıl Yayladağı’nda kaldıktan sonra Antakya’ya yerleştik. Antakya daha kalabalık ve Yayladağı’na göre iş imkanları daha fazla. Şimdi de bir apartmanın bodrum katında kalıyoruz. Oturduğumuz evin yarısı kazan dairesi. Toplamda 5 çocuğum var. Eşim ve 18 yaşındaki büyük kızım haftalık apartmanın temizliğini yapıyor. Ben ve oğlum boyacılık işinde çalışıyoruz. Diğer çocuklarım küçük oldukları için çalışmıyorlar”.

Savaşın ilk aşamalarında göç edenler barınma sorunlarını kısa sürede halledebilmişlerse de savaşın başlangıcından birkaç yıl sonra gelenler hem oturulabilir konut bulma konusunda hem de uygun fiyata kiralama noktasında ciddi problemler yaşamıştır. Önceden gelen yoğun göç dalgaları Türkiye’nin genelinde kira fiyatlarının artmasına ve boş konutlar bulunamamasına yol açtığı gibi

Antakya'ya yerleşen göçmenlerin de en büyük sıkıntılarından biri haline gelmişti. 2016 yılı sonlarına doğru Doğu Halep'in rejim güçlerinin eline geçmesiyle beraber göç eden E11 kodlu adlı katılımcı, Hatay'a ulaştıktan sonra haftalarca barınma sorunu ile karşı karşıya kaldığını ifade ederek şunları aktarmaktadır:

“Halep düştükten sonra göç etmeye başladık. Aslında Halep düşmeden çıkmak istedik ama cesaret edemedik. Hem yeni doğmuş bebeğim hem de küçük kızlarım vardı. Aylarca doğru dürüst yemek yiyecek bir malzememiz olmadı Halep'te. Un, şeker, yağ gibi malzemeler karaborsada olduğu için bulmak imkansızdı. Üç aileyle beraber geldik Türkiye'ye. 10 kişilik arabaya 16 kişi sıkışmıştık. Önce sınırdaki mülteci çadırlarına aldılar. Ama çadır kent kalabalık olduğu için barınma koşulları çok kötüydü. Gelen üç aile birleşerek Narlıca'da (Antakya)'da harabe bir ev kiraladık. Evin her yeri rutubetli ve pis kokuyordu. Çevredeki komşuların verdiği halı, kilim, battaniyeler ile evimize eşyalar temin edebildik. Kiraladığımız evin pencerelerinde cam olmadığı için muşamba ile kapattık. Buna rağmen verdiğimiz kira yüksekti. Çünkü ev sahibi üç aile olduğumuz düşünerek fiyatı yüksek tutuyordu. Beğenmiyorsanız başka yere bakarsınız deyip evin fiziki şartlarını umursamıyordu. Mecburen evi tuttuk. Çünkü başka seçeneğimiz yoktu. Altı ay o evde kaldıktan sonra çeşitli işlerde çalıştım da daha iyi bir eve geçtik”.

Katılımcılarımızdan E11'in eşi olan K10; savaşın en çok etkilediği kesimin kadınlar ve çocuklar olduğuna vurgu yapmaktadır. Sınırdan geçtikten sonra mülteci çadırlarında kadınlar açısından yaşamının zorluklarından bahseden K10, kendisinin göçten iki hafta önce doğum yaptığını, lohusa haliyle yaşadığı göç sürecindeki korku ve stresin hayatın en kötü zamanları olduğunu ifade etmektedir. K10'un ifade Türkiye'ye giriş yaptıktan sonraki barınma koşulları hakkında şunları ifade etmektedir:

“Birkaç haftalık bebeğim ve küçük kızlarımla beraber çadırlarda yaşamak Halep'te savaşın ortasında kalmak kadar zordu. Yağmurdan dolayı her taraf çamurla kaplıydı. Geldiğimiz dönem kış mevsimi olduğu için kundaktaki bebeğimi soğuktan koruyamıyordum. Geceleri çok fazla

yağmur yağıyordu. Çadırlarda bir süre kaldıktan sonra Antakya'ya geldik. Komşularımızla beraber tuttuğumuz ev de hem soğuktu hem de rutubetliydi. Çocuklarımız o evde birçok defa hastalandılar ve sürekli öksürüyordular. Bizim Antakya'ya geldiğimizde kimseyi tanıımıyorduk. Bizimle gelen tanıdıklarımız oldu ama Antep'e, akrabalarının yanına gittiler. Sonradan daha iyi bir eve çıktık. Şimdi evimiz eskiye göre daha düzgün ve korunaklı. Çocuklarım da büyüdüler. Göç etmeden iki hafta önce Halep'te doğan oğlum şu an 5 yaşında”.

Suriyeli mültecilere ya da konumuzun esasını oluşturan Suriye Türklerinin genel olarak barınma şartlarının kötü olduğu söylenebilir. Kendilerinin can havliyle savaştan kaçtıklarını, tüm hayatlarını geride bırakıp sadece canlarını kurtarmak için uğraşırken barınma konusunda yaşadıkları problemlerin kendileri açısından olumsuz travmalara yol açtığı ifade edilmektedir. Katılımcılarımızın geneli yaşam şartlarının ve barınma koşullarının kötü olduğunu sık sık vurgularken, genelleme yapmadan bazı konut sahipleri tarafından göçmenlerin mevcut durumları ve çaresizliğinin sùistîmal edildiğini düşünmektedirler. Kız kardeşler olan K2 ve K3 tarafından barınmaya dair yapılan durum tespiti şu şekilde dile getirilmektedir:

“Biz Antakya'ya gelip ev aramaya başladıktan 8 gün sonra bulabildik. Bulduğumuz evler ya çok pahalıydı ya da bize verilmek istenmiyordu. Bazı insanlar Suriye'den gelen herkese aynı gözle bakıyor. Haberlerde çıkan olumsuz olaylar bizlerin de hayatını olumsuz etkiliyor çünkü. En sonunda bahçeli eski bir ev bulduk. Yan tarafında da sahibi oturuyordu. Bahçedeki bakımları yapmamız karşılığında evini kiraladı bize. Ama kiralamadan önce rahatsızlık vermeyeceğimize dair söz istedi. Çevreyi rahatsız ederseniz çıkarırım diye defalarca uyardı. Hem işlerini yaptırdı hem de kira aldı bizden. Biz de mecburiyetten kabul ettik tabii. Antakya'daki durumlar diğer yerlere göre daha iyiydi tabii. İstanbul'daki akrabalarımız ile görüştüğümüzde oralardaki şartların daha kötü olduğunu söylüyorlar. Kim olduğuna bakmadan Suriye'den gelenlere ev vermek istemeyenler veya verseler bile birkaç kat fazla kira isteyenler oluyormuş. Bu tür olayları yapanlar bazen fırsatçılık yapıyor bazen de gördüğü, duyduğu kötü haberler yüzünden tüm Suriye vatandaşlarına

aynı muameleyi yapıyor. Başkalarının sebep olduğu olumsuz olaylar bizim hayatımızı her konuda olumsuz etkiliyor”.

Suriye Türklerinin barınma konusundaki problemlerden biri de ilk geldikleri dönemlerde birden fazla ailenin aynı evlerde kalma mecburiyetiydi. Göçler, hazırlık ve planlama yapılmadan gerçekleştirildiği için çoğu zaman yakınlık derecesine bağlı veya samimi komşu ilişkilerine dayalı birden fazla aile aynı evde kalmak zorunda kalmıştır. Bu durum göçmenlerin günlük sosyal hayatını ve aileleriyle geçirdikleri zamanı olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle aynı evde yaşayan kadınların iş yükünün artmasına ve depresyon gibi bunaltıcı süreçler yaşamasına yol açmıştır. K12 kodlu katılımcı sürece dair gözlemlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Biz Suriye’de eşim ve dört çocuğumla yaşıyorduk. Göç ederken eşimin ailesiyle beraber geldik. Eşimin annesi, babası ve kardeşleriyle aynı evde yaşamak zorunda kaldığımız için çok kalabalıktık. Elimizde avucumuzda para olmadığı için uzun bir süre çadırda yaşadık. Ev tutmak istediğimizde kalabalık olduğumuz için kimse evini vermek istemedi. Eşimin babası göç ederken kullandığımız arabayı sattıktan sonra hepimizin yaşayacağı bir ev kiraladık. Kaynanam yaşlı olduğu için evin tüm işlerini ve yemeklerini ben yapıyordum. Evdeki tüm iş yükünün benim üzerimde olması bazen beni bunaltıyordu. Suriye’deki evimiz çok geniş ve güzeldi. Tüm eşyalarım yeniydi. Eski düzenimi çok özliyorum. İçinde bulunduğumuz koşullar sebebiyle üç yıldır depresyon ilaçları kullanıyorum. Benim tanıdığım birçok kadın kullanmak zorunda kaldı. İkinci el eşyalar alarak veya çevredeki insanların acıyarak bağışladığı eşyalar ile yerleştiğimiz evde herkesin kendisine ait bir yatağı bile yoktu. Ben bir yatakta iki çocukla eşim diğer iki çocuğumuzla ayrı bir yatakta yatmak zorundaydı. Evi ısıtacak yakacağımız kısıtlı olduğu için geceleri çocuklarımıza sarılarak ısıtıyorduk. Kiraladığımız evin birçok yerinde sorunlar vardı. İlk iki ay su vermediler. İki odasında elektrik bağlantısı olmadığı için mum yakıyorduk. Tuttuğumuz ev, üç katlı ve kullanılmayan bir binaydı. Üçüncü katında yine bizim gibi Suriye’den gelen başka bir aile kalıyordu. Aradan geçen zamanda eşim ve kardeşleri çalışınca şimdi kaldığımız evimize taşındık. Kapıcı dairesinde yaşıyoruz ama yine de

daha güzel ve temiz bir ev. Eşimin kardeşleri de İstanbul'a gittiler. Orada çalıştıkları için bazen ziyaretimize gelip geri gidiyorlar”.

3.5. Ekonomik Durum: İstihdam Alanları ve Çalışma Koşulları

Göçmen statüsünde Türkiye'ye sığınan Suriye Türkleriyle yapılan görüşmelerde pek çoğunun benzer ekonomik problemler yaşadığı gözlemlenmiştir. Plansız ve ani yapılan göç neticesinde her şeylerini Suriye'de bırakmak zorunda kalarak, sadece canlarını kurtardıkları ve neredeyse tamamının Türkiye'de aynı ekonomik şartlarda yaşadığı görülmektedir. Okumuş veya Suriye'de ekonomik refahı yüksek olanlar da Türkiye'de kendi meslek ve becerilerini kanıtlayamamaları sebebiyle niteliksiz işçi statüsünde çalışmak durumunda kalmıştır. İstihdam alanları değerlendirildiğinde yine çoğunun Türkiye'ye ulaşmalarından sonra bir süre işsiz gezdikleri, çevreyi tanıdıktan sonra iş bulma girişimlerine girdiği anlaşılmaktadır. Katılımcılarımızdan E22:

“Ben Suriye’de, Lazkiye’de makine mühendisi olarak çalışıyordum. Maddi durumumuz çok iyiydi. Çalıştığım iş yerinde aldığım ücretle hem ev hem de araba almıştım. Zaten Suriye’de genel olarak herkesin maddi durumu iyiydi ve Türkiye’ye göre orası çok ucuzdu. Bu yüzden Türkiye’de geçinmek bizim için çok zor oluyor. Aldığımız ücretler elektrik, su ve kira gibi evin giderlerine bile yetmiyor. Örneğin ben Türkiye’ye geldiğimden beri hiç yeni bir giysi alıp giyemedim. Çalışıp anca karnımızı doyuruyoruz. İkinci el eşya ve giysiler ile idare etmeye çalışıyoruz. Çocuklarımızın ayağına düzgün bir ayakkabı alamıyoruz. Her şey çok pahalı. Ben 2008 yılında Hatay’a ziyarete geldiğimde ailemi de getirmiştım ve burada çok fazla alışveriş yapmıştık. İstediklerimizi fazlasıyla alabiliyorduk. Fiyatlara bile bakmadan alışveriş yapıyorduk. Geçmişle şu dönemi kıyaslıyorum bazen. Arada dağlar kadar fark var. Ne halden ne hale düşürdüler bizi”.

Antakya'ya yerleşen Suriye Türklerinin geneli sürekli bir iş imkanı bulamamaktan ve ekonomik kaygılar yüzünden ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan edinilen bilgilere göre genel olarak hanelerin geçimi erkekler tarafından sağlanmaktadır. Kadınlar ise ev işlerinde ve çocuklara bakmakla yükümlü olduklarını belirtmiştir. Nitekim kadınların çalışmasının kendi aralarında

ayıp karşılandığı ve alışık olunmadık bir durum olduğuna dikkat çekilerek, eşini çalıştıran bir erkeğin çevresi tarafından ayıplanacağı ve eleştirilebileceği ifade edilmiştir. Katılımcılarımızdan E5 kodlu katılımcı ile yaptığımız görüşmede konuyla ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Suriye’de geçinmek kolaydı bizim için. Türkiye’deki gibi pahalılık yoktu. Eşlerimizin veya kızlarımızın çalışmasına gerek kalmıyordu. Zaten eşini çalıştıran kişi toplum içinde ayıplanırdı. Eşlerimiz evde oturur çocuklara bakardı sadece. İstediklerimizi alıp yiyor veya giyiyorduk. Türkiye’ye gelince işler değişti. İlk geldiğimiz zamanlarda da kadınlar çalışmadı ama sonradan kiminin eşi savaşta öldü, kiminin eşi yaralandığı için sakat kaldı. Kadınlar çocuklarıyla yalnız başlarına ortada kaldılar. Bu durum karşısında kadınlarımızın çoğu mecburen temizlik, tarla işleri ve pazarlarda satıcılık yapmaya başladılar”.

Antakya’ya göç ettikten sonra inşaat sektöründe amelelik yapmaya başlayan katılımcılarımızdan E9, geçirdiği sağlık sorunlarına bağlı olarak yaşadığı ekonomik problemlerini şu şekilde özetlemektedir:

“Ben göçten sonra Antakya’da inşaat işlerinde çalışmaya başladım. Sabahtan akşama kadar amelelik yaptım. Belimde fıtık çıktı. İki kez ameliyat oldum ama iyileşmedim. Şimdi de hiçbir ağır işte çalışamıyorum. Eşim ve büyük oğlum evi geçindiriyor. Onların kazandığıyla karnımızı doyuruyoruz. Halimizi şükrediyoruz. Bizden çok daha kötülerin olduğunu görüyoruz”.

Antakya’daki Suriye Türkleri ekonomik açıdan, diğer pek çok mülteci evlerinde olduğu gibi bir hanede normalden fazla kişinin yaşaması, beraberinde barınmada olduğu gibi beslenme gibi temel ihtiyaçların karşılanmasından sıkıntılara yol açmıştır. Çoğu evde tek kişinin çalışma gücü ve emeğiyle ortalama 7-8 kişinin ihtiyaçları karşılandığından evde yaşayan bireylerin yeterince besin ve gıda alamadığı ya da eksik aldığı ifade edilmiştir. Ayrıca çok çocuklu hanelerde bu problemin daha belirgin olduğuna dikkat çekilerek, bebeklerin beslenememekten gelişim ve zeka problemleri dahi yaşadığına dair ip uçları dile getirilmiştir. Yetişkinlere göre bebek veya çocuk masraflarının fazlalığından bahisle, çocuk sahibi

olanların bir kısmının yardım aldığı fakat kayıt dışı olan birçoğunun da yardımlardan istifade edemediği belirtilmektedir.

Katılımcıların ekseriyeti sigortasız ve Türkiye ortalamasının altında istihdam edilmektedir. Göçmenler, işverenlerin kendilerini niteliksiz eleman statüsünde çalıştırdıklarını dile getirmektedirler. Sigortanın kendileri açısından problem olmadığını belirten bazı katılımcılar, *“çalışma gücü ve süresi bakımından aynı emeği vermemize rağmen Türkiye vatandaşlarından çok daha az maaş veya yevmiye alıyoruz”* diyerek bu durumdan memnun olmadıklarını ifade etmektedirler. Bu duruma itiraz ettiklerinde ise kovulma tehdidi veya benzer şekillerde susturuldukları belirtilmektedir. Bu sebeple olmalıdır ki farklı yerde biraz daha fazla maaş veya yevmiye imkanı bulanların iş değiştirdiği anlaşılmaktadır. Daha fazla ücret almak için çabalayan göçmenler, sık sık iş değiştirmek ve önlerine çıkan her fırsatı değerlendirmek için çabaladıklarını dile getirmiştir.

Göçmenler arasında iş bulma sıkıntısı yaşayanlar genellikle 50-65 yaş aralığında yer almaktadır. Suriye’de iken kendilerine ait iş yerlerinde mesleklerini icra eden 50-65 yaş grubundaki katılımcılarımız Türkiye’ye geldikten sonra karşılaştıkları sorunların başında iş bulamama ya da işverenlerin ileri yaştaki göçmenleri çalıştırmaması sebebiyle kendilerine çalışma imkanı bulamamalarından yakınmaktadır.

3.6. Uyum Süreci ve Karşılaşılan Problemler

Sığınmacı statüsünde ülkesinden ayrılıp başka bir ülkeye sığınan mültecilerin göçü olağanüstü hal ortamından kaynaklandığı için sahip oldukları sosyal ve ekonomik imkanlarını büyük ölçüde kullanamazlar. Uluslararası göçlerin genel amacı bireyin refah seviyesini attırmak ve sahip oldukları imkanlara daha fazlasını eklemek olsa da savaştan kaynaklı göçlerde bireyin temel amacı canını kurtarmaktır. Canını kurtarmanın derdinde olan bireyler ise sahip oldukları maddi imkanları geride bırakarak yeniden bir hayat kurma düşüncesiyle ya da ülkelerindeki askeri çatışmalar sona erinceye kadar sığındıkları ülkelerde hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Bu bağlamda Suriye Türkleri değerlendirildiğinde katılımcılarımızın tamamına yakını sahip oldukları tüm varlıklarını geride bırakarak Türkiye’ye sığındıklarını söyleyebiliriz.

Mültecilerin sığınma sonrası yaşadıkları uyum süreci ve günlük hayatın akışı içerisinde karşılaştıkları problemler irdelendiğinde; öncelikle savaşın üzerlerinde yaratmış olduğu psikolojik travmanın, savaş öncesi yaşamlarında sahip oldukları imkanların neredeyse tamamının ellerinden kayıp gittiği ifade edilmiştir. Savaşın kendilerinde yarattığı olumsuz etkiler ve Türkiye'ye sığınmalarından sonra düzenlerinin tamamen değişmiş olması uyum sürecindeki en önemli kırılma noktasını oluşturmuştur. Bu manada savaştan en çok kadınların ve çocukların etkilendiği yine çocuk sahibi olan kadın katılımcılarımız tarafından ifade edilmiştir (K1, K8, K14 ve K16).

Suriye Türklerinin uyum sürecini olumlu etkileyen faktörlerin başında ise Türkçe konuşabilmeleri ve çoğunun akraba veya arkadaşları vasıtasıyla kısa sürede çevre edinmeleri gelmektedir. Katılımcılarımızdan E7:

“Biz Yayladağı Sınır Kapısından geçerken Türkçe konuştuğumuz için Türkmen olduğumuzu anlayan askerler bize hiç zorluk çıkarmadan içeri aldı. Ekmek ve su verdiler. Çocuklarımıza yiyecekler verdiler. Çadır kentte hiç beklemeden tanıdıklarımızın evinde konaklamaya başladık. Tanıdıklarımız olmasaydı ne durumda olurduk bilmiyorum. Bize her konuda yardım ettiler. Çevrelerine bizi tanıttıkları için fazla zorluk yaşamadık. Her şeyimizi Suriye’de bıraktık ama burası da bizim vatanımız oldu”.

Suriye Türklerinin geneli Türkiye’deki Suriyeli mülteciler hakkındaki “savaşmadan kaçtılar” veya “ülkeleri için savaşmadılar” gibi olumsuz düşüncelerden rahatsız olduklarını dile getirmektedir. Kendilerinin tüm varlıkları ve imkanlarıyla mücadele ettiğini ve halen de sürdürdüklerini belirtmektedir. E3 kodlu katılımcı:

“Osmanlı Devleti Suriye’den çekildiğinden beri biz orada rahat yüzü görmedik. Bize her konuda ikinci plana attılar. Sebebi de Türk olmamamızdı. Buna rağmen hiçbir zaman toprağımızı, vatanımızı bırakıp kaçmadık. Savaş başladığında da kaçmadık. Halep’te, Lazkiye’de, Türkmen Dağı’nda ve birçok noktada elimizden geldiğince savaştık. Türkiye’ye göç eden her Suriye Türkü ailenin veya yakınının kayıpları oldu. Ama gücümüz bir yere kadar dayandı. Bizim elimizde büyük toplar,

uçaklar yoktu. Ama karşıdakilerin savaş uçağı her gün tepemizden yüzlerce bomba yağdırıyordu. İmkan verilse, silahımız olsa biz çekinmeden yine gider savaşırsak toprağımız için”.

Katılımcılarımızdan E2, E3 ve E23; savaş sonrası Türkiye’ye sığınan ve muhtelif taşkınlıklara sebep olarak haber bültenlerine çıkan mültecilerin yaptıkları yüzünden kendilerinin de zan altında kaldıklarını ifade etmiştir. Gasp, taciz vb. yüz kızartıcı olaylara karışan Suriyeli mültecilerin yaptıkları davranışları Türkiye’deki mültecilerin geneli hakkında olumsuz bir hava yarattığını ve bu durumun ister istemez kendilerine karşı olumsuz tavırlara yol açtığı belirtilmiştir. E23 kodlu katılımcı:

“Bizler canımızı ve namusumuzu kurtarmak için Türkiye’ye sığındık. Sağ olsunlar sorgu sual olmadan içeri alındık. Her ihtiyacımız karşılandı. Bu durum karşısında Türkiye’ye minnettarız. Ama aramızdan bazılarının yaptığı hataların faturası hepimize kesiliyor bazen. Çünkü Suriyeliden zarar gören biri onun kim olduğuna bakmadan nerden geldiğiyle ilgileniyor. Böyle durumlarda hem üzüliyoruz hem de mahcup oluyoruz. Keşke böyle olaylar olmasa ve Türkiye’ye sığınanlar burada misafir olduklarını unutmasalar”.

E2 kodlu katılımcı, Suriyeli mültecilerin yarattığı olumsuz havanın halk arasında sığınmacılara karşı olumsuz etkilerini şu şekilde sıralamaktadır:

“Bazen çeşitli sebeplerle işlerimizi değiştirmek ya da bizden kaynaklı olmayan sebepler yüzünden işten çıkarılıyoruz. Yeni bir iş aramak için çevreye sorduğumuzda bizi en ince ayrıntısına kadar sorguluyorlar. Haberlerde izlenen kötü olaylar yüzünden gittiğimiz yerde suçlu gibi, ikinci sınıf insan gibi muamele görüyoruz. Zaten aldığımız maaş Türk vatandaşlarına göre bir iki kat daha az. Bunun üstüne bir de kötü muamele görmek insanı daha fazla üzüyor. Ama onlara da hak veriyorum ben. Sonuçta tanımıyorlar. Ama güvendikten sonra bu sıkıntıların çoğu bitiyor. Çok yardımcı olanlar da oldu inkar edemem”.

3.7. Ülkelerine Geri Dönme Ümidi veya Geleceğe Dair Düşünceleri

Suriye İç Savaşı'ndan dolayı Türkiye'ye sığınan ve Antakya'da ikamet eden Suriye Türkleri ile yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğunun memleketlerine dönme umidi ile yaşadığı gözlemlenmiştir. Savaştan dolayı göç ettikleri için ülkelerine dönmenin veya dönme zamanının kendilerinin elinde olmadığına vurgu yapan katılımcılar, her şeye rağmen yakın gelecekte tekrar eskisi gibi ülkelerinde yaşayabileceklerine dair umutlarının olduğunu belirtmişlerdir (K4, K11). Türkiye'deki yaşamlarından ve ülke vatandaşlarının kendilerini kucaklamasından dolayı memnuniyetini ifade eden K11 kodlu katılımcı:

“Suriye’de rahatsız olduğumuz birçok durum olmasına rağmen en azından sahip olduklarımızın da sayısı çoktu. Kurulu düzenimiz ve evimiz vardı. Burada yaşıyoruz ama birçok şeyden mahrumuz. Topraklarımız temizlendikten sonra geri gidip orada devam etmek istiyoruz. Biz göç ettikten sonra köyümüz IŞİD’in eline geçti. Ne durumda bilmiyoruz. Talan edip gittiler mi yoksa halen evlerimizde yaşıyorlar mı bilmiyorum. Topraklarımıza tekrar dönmeyi ve eski düzenimize kavuşmayı dört gözle bekliyorum”.

Katılımcılarımızdan elli yaş grubu üzerindekiilerin ülkelerine dönme umudu ve ihtimali gençlere kıyasla daha zayıf olmakla beraber bundan sonraki hayatlarını ülkelerinin dışında, göçmen bir halde sürdüreceklerini ve ömürlerinin tekrar geri dönmeye yetmeyeceğini dile getirmiştir (E12, E18, E19, E21, K20, K21). E18 kodlu katılımcı ilerlemiş yaşının (61 yaşında) da etkisiyle tekrar eski Suriye'deki yaşamına ömrünün yetmeyeceğini ifade edere şunları dile getirmiştir:

“Ben artık yaşlandım. Tekrar Suriye’ye dönmeye ömrüm yeter mi bilmiyorum ama imkan olursa beni oradaki topraklarımıza, annemin ve babamın yanına gömsünler. Yıllardır gurbet elde perişan olduk. Sahip olduğumuz ne varsa Suriye’de kaldı ve terör örgütlerinin eline geçti. Buraya geldikten sonra çoğu yaşlı akrabam vefat etti ve burada gömmek zorunda kaldık. Geldiğimizde kundakta olan bebeklerimiz, torunlarımız kocaman oldu. Burası da bizim vatanımız sayılır tabii ama Suriye bizim her şeyimiz. Ben göremesem de çocuklarım ve torunlarımın geri

dönmesini, topraklarımızda yaşamasını isterim. Allah kimseye böyle acılar yaşatmasın”.

Katılımcılarımızdan genç yaş grubuna girenlerin bazıları Türkiye’deki hayat standartlarının Suriye’ye kıyasla çok daha iyi olduğuna dikkat çekilerek, zorla gönderilmedikleri sürece Türkiye’de yaşamak istediklerini ifade etmiştir (E14, E16). Hatta E14 kodlu katılımcı:

“Ben savaştan önce Avrupa’ya gitmek için planlar yapıyordum. Üniversiteyi bitirip çalışmaya başlamıştım. Savaş başladıktan sonra ailemi bırakamadım ve sonunda Türkiye’ye sığınmak zorunda kaldık. Burada birçok işte çalıştım ama mesleğimi ve mezuniyetimi kanıtlayamadığım için sigortasız işler çalışmak zorunda kaldım. Ben savaş bitse de Suriye’ye dönmek istemiyorum. Avrupa’ya gitmeyi denedim ama hastalık yüzünden gidemedim. İmkan bulabilirsem gitmek için uğraşacağım yine”.

Kadın katılımcılarımızdan bazıları Türkiye’deki yaşamın Suriye’ye göre daha demokratik olduğunu, burada yaşadıkları ekonomik problemler olmasa hayatlarının geri kalan kısmını sürdürebileceklerini ifade etmiştir (K5, K7). Ülkesini de özlediğini ifade etmekle beraber K7 kodlu katılımcı:

“Ben Suriye’yi ve oradaki yaşantımızı da özliyorum ama Türkiye’de çok güzel bir yer. İmkanları bizim oradan daha geniş ve çeşitli. Biz Suriye’deyken de devamlı Türk kanallarını izlerdik. Türkiye’den alınan giysiler ve eşyalar bizim için daha değerliydi. Ama burada pahalılık var Suriye’ye göre. Bizim eski imkanlarımız olmadığı için geçinmekte zorluk çekiyoruz. Maddi imkanım olursa Türkiye’de gitmek istemem”.

Netice itibariyle Suriye Türkleri ile yapılan birebir görüşmeler sonucunda çoğunluğu yapılacak bir sulh ile memleketlerine dönmek istediği, şartlar ne olursa olsun yaşamlarına doğdukları ülkede devam etmek istediklerini belirtmiştir. Bunu isteyenlerin gerekçeleri arasında; doğup büyüdükları evleri, taşınmaz mallarını ve atalarının mirası olan topraklarına sahip çıkmak gibi sebepler sıralanmaktadır (K9, K18, K19).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türklerin Suriye coğrafyasına göçleri ve burayı vatan edinmeleri VII. Yüzyılda başlamış olmakla beraber, bu süreç X. ve XI. Yüzyıllarda Oğuz boylarının bölgeye yaptıkları yoğun göçler ile devam etmiştir. Suriye, daha sonraki dönemlerde Selçuklular tarafından Suriye'nin Türk hakimiyet bölgesi haline gelmesiyle planlı ve düzenli bir iskan alanı haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin 1516 yılında Suriye'yi kendi topraklarına katması ise buranın 1918 yılına kadar kesintisiz bir şekilde Türklerin hakimiyetinde yönetilmesine ve devamlı olarak Türkmen boylarının iskan bölgesi haline gelmesini sağlamıştır.

1918 yılında Osmanlı Devleti'nin fiilen sona ermesiyle beraber Suriye İtilaf Devletlerinden Fransa'nın güdümünde manda sistemiyle yönetilen bir ülke olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı'nın bölgeden çekilmesi ise asırlardır Türk yurdu haline gelmiş olan Fırat Nehri'nin doğusundan Haleb'e, Bayır-Bucak, Lazkiye, Şam, Hama, Humus ve Rakka gibi şehirlerde yaşayan yoğun Türk nüfus açısından yeni bir dönemin başlangıcını teşkil etmiştir. 1920-1946 yılları arasında varlıkları inkar edilecek şekilde hayatlarını idame ettiren Suriye Türkleri, Fransa'nın II. Dünya Savaşı sonrasında Suriye'den çekilmesiyle beraber bu kez ülkeyi baskı ve zorbalıklar ile yöneten Suriye rejimlerinin insafına bırakılacak şekilde yalnızlaştırılmıştır.

Fransız mandasından çıkan Suriye, 1961-1970 yılları arasında Baas Partisi, 1970-2000 yılları arasında ise Hafız Esed öncülüğünde yönetilen Baas Partisi tarafından idare edilmiştir. Bu dönemlerde de varlıkları inkar edilen Türkler, ülke idarecileri tarafından bilinçli ve sistematik bir şekilde asimilasyona tabii tutulmuştur. Özellikle de Araplaştırma ve dillerini unutturma adına birçok faaliyetler yapılmış, kültür ve milli benliklerinin unutturulması için çalışmalar yürütülmüştür. Hafız Esed'in Türklere ve Sünnilere yönelik yaptığı uygulamaların başında ise 1982 yılında Hama Kenti'nde ortaya çıkan muhalifleri bastırma bahanesiyle sivillere yönelik yaptığı katliamdır. Bunun neticesinde binlerce insan katledildiği gibi yaklaşık bir milyona yakın Suriyeli sivil ülke dışına göç etmek zorunda kalmıştır.

2000 yılında babasının vefatından sonra yerine geçen Beşşar Esed, daha önceki dönemlerde yapılan baskı ve zorbalığın ortadan kaldırılacağına dair söylemleri ilk zamanlarda geniş halk kitleleri tarafından umutla karşılanmışsa da

beklentileri istenilen düzeyde uygulayamamıştır. Beşşar Esed'in yaptığı reformlar ilk zamanlarda Suriye Türkleri açısından da olumlu karşılandıysa da 2010 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı'nın kısa sürede Suriye'ye de sirayet etmesi üzerine yapılan tüm reformlar askıya alınmıştır. Beşşar Esed, hak ve özgürlükler noktasında yapılan sivil protestolara karşı ılımlı hareket edeceğini ilan ettiyse de Dera'da gösteri yapan sivilleri bastırmak için devletin tüm gücünü kullanarak olayları kanlı bir şekilde bastırma yoluna gitti. Dolayısıyla 2000-2011 yılları arasında Beşşar Esed tarafından yaratılan yapay Suriye imajı, 15 Mart 2011 tarihinde başladığı kabul edilen Suriye İç Savaşı'yla son bularak ülkenin iç çatışmalara sahne olmasına yol açtı.

Suriye İç Savaşı'nın başlamasıyla beraber rejimin katliamlarına maruz kalan milyonlarca sivil başta Türkiye olmak üzere farkı ülkelere göç etmek durumunda kaldı. Göç etmek zorunda kalan kesimin başında ise yaklaşık yüz yıldır rejimin baskı ve zorlamalarına maruz kalan, iç savaşın başlamasıyla berabere katliamlar ile karşı karşıya gelen Suriye Türkleri olmuştur. İlk zamanlarda milis kuvvetler ve hafif silahlar ile Esed'e karşı mücadele veren Türkler, Suriye'de terör örgütlerinin ortaya çıkması ve Rusya destekli rejim güçlerinin kendi bölgelerinde yaptığı ağır bombardımanlara karşılık veremeyince Hatay sınır kapıları başta olmak üzere Türkiye'ye sığındı.

Suriye'den Türkiye'ye sığınan Türklerin Antakya'da ikamet edenlerin pek çoğu Halep, Lazkiye, Bayır-Bucak ve havalisinden göç etmiştir. Araştırmanın problemiği açısından Antakya'daki Suriye Türklerinin genel profili cinsiyete göre irdelendiğinde, katılımcıların %54'ünün erkek ve %46'sının kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Yine katılımcıların yaş grubuna bakıldığında orta yaş grubunun çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların %4'ü 13-24, %26'sı 25-34, %33'ü 35-44, %33'ü 45-59 ve %4'ü ise 60 ve üstü yaş grubuna girmektedir. Katılımcıların eğitim seviyesi ve okur-yazarlık oranı ele alındığında ise Suriye Türkleri arasında eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir. Özellikle de son 15-25 yıl içinde bu seviyenin yükseldiği, fakat erkekler arasında üniversite mezun sayısı yükselirken kadınların umumiyetle liseye kadar devam ettiği görülmektedir. Birebir görüşülen katılımcılardan orta yaş ve üstü kabul edilebileceklerin %17'nin okur-yazar olmadığı, %26'sının ilkokul, %11'nin ortaokul, %28'inin lise ve %18'nin ise üniversite mezun olduğu tespit edilmiştir.

Suriye Türklerinin savaş öncesi ekonomik durumları ele alındığında neredeyse tamamının ekonomik durumunun iyi ve refah seviyelerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ani bir şekilde göç etmeleri, tüm taşınmazlarını geride bırakmaları ise göç sonrası hayatlarında ciddi ekonomik sıkıntılar yaşamasına yol açmıştır. Bu manada savaşla beraber tüm maddi imkanlarını kaybeden göçmenler, Türkiye’de temel ihtiyaç maddelerini dahi karşılayamaz halde oldukları söylenebilir.

Antakya’yı tercih etmelerinin başlıca nedenleri arasında ise bölgenin kendilerine yakınlığı, kan bağı ve Hatay’daki Türkiye vatandaşlarıyla olan akrabalık bağları etkili olmuştur. Özellikle göçlerinin ilk zamanlarında Hatay’da yaşayan tanıdıklarının kendilerine yardımcı oldukları, beslenme ve barınma konusunda yol gösterdikleri sık sık katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Suriye Türklerinden Antakya’da ikamet edenlerin önemli bir kısmı Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra kısa bir süre kent çadırlarında yaşadktan sonra barınma ve beslenme koşullarının yetersizliğinden dolayı müşterek veya münferit bir şekilde ayrı evlere taşınmışlardır. Nüfuslarının kalabalık olması veya maddi imkansızlıklar yüzünden birden fazla ailenin tek hanede yaşaması ise konforsuz barınma koşullarına yaşamalarını gerektirmiştir. Ayrıca yoğun göç dalgası sebebiyle hem konut yetersizliği hem de konut kiralارının artması üzerine kötü koşullarda ve yüksek fiyatlı konutlarda yaşamak zorunda kaldıkları gözlemlenmiştir.

Ekonomik açıdan genelde hizmet sektöründe çalıştıkları gözlemlenen Suriye Türklerinin geneli kayıt dışı, sigortasız çalıştırıldıklarını dile getirmiştir. Buna ilaveten Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla aynı işi aynı sürede yapmalarına karşı daha düşük ücretlerle çalıştırıldıklarını belirtmiştir. Hal böyleyken Türkiye’deki geçim koşullarının Suriye’ye kıyasla pahalılığından yakınan göçmenler, kira, fatura ve temel besin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldıklarını belirtmiştir.

Türkiye’ye göç ettikten sonra Antakya’ya yerleşen Suriye Türkleri’nin uyum süreçlerinde herhangi bir problem yaşanmadığı gözlemlenmiştir. Araştırmamızın kapsamına giren Suriye Türklerinin tamamının Türkçeyi rahat bir şekilde konuşup, anladıkları gözlemlenmiştir. Türkçe konuşmaları ise Türkiye’deki yaşamlarında diğer Suriyeli göçmenlere nazaran avantaj sağlamıştır. Fakat zaman zaman medyada Suriyeli göçmenlerin sebep olduğu vakaların kendilerini de sıkıntıya soktuğunu,

Suriyeliler hakkında oluřan olumsuz dūřüncelerden kendilerinin de rahatsız oldukları ifade edilmiřtir.

Suriye Türklerinin önemli bir kısmı ülkelerinde devam eden iç savaşın son bulacağını ve bu sebeple de kendilerinin geri döneceklerine dair inançlar taşımaktadır. Bunun yanında ileri yaştaki katılımcılardan bazıları da ömürlerinin tekrar ülkelerinde yaşamalarına yetmeyeceğini, kendilerinin hayatları yetmese dahi çocuklarının savaş sonrası ülkelere dönmesini arzu ettikleri gözlemlenmiştir. Sonuç itibariyle katılımcıların önemli bir kısmının ülkelere dönme hayali ve umudu taşıdığı, Türkiye’deki yaşamlarının zorunlu ve geçici olduğunu düşünmektedirler.

Çalışmanın problemi açasından ulaşılan sonuç ve öneri olarak şunları söylemek mümkündür: İç savaştan dolayı göç eden Suriye Türkleri’nin neredeyse tamamının Türkiye’ye göç ettiği, özellikle de Türkiye’nin güney illerinde ikamet ettikleri görölmektedir. Asırlardır Suriye’de yaşayarak milli kimlik ve varlıklarını devam ettiren Suriye Türkleri, Türkiye’den başka ülkelere göç etmemelerinde ise kültür, din ve dil birlikteliği etkili olmuştur. Bu manada gerek göç süreçleri boyunca sahip çıkılması ve gerekse de savaş sonrası Suriye’nin yeniden şekillenmesinde söz sahibi olmalarında yardımcı olacak diplomatik destek sunularak kaderlerinin şekillenmesine katkı sunulabilir. Özellikle de savaş sonrası dönemde Suriye’de oluşturulması planlanan huzur ve barış ortamının tesisi için Suriye Türklerinin de sağlayacağı katkı, ülke düzenin devamlılığı açasından önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

1. Araştırma-İncelemeler

- Acun, C. ve Keskin, B. (2016). *PKK'nın Kuzey Suriye örgütlenmesi PYD-YPG*. İstanbul: SETA Yayınları.
- Acun, C.-Görücü, K. (2018). Suriye krizinde göz ardı edilen aktör: Türkmenler. *SETA Perspektif*, 224, 1-4.
- Akdemir, Salih (2000). "Suriye'deki etnik ve dini yapının siyasi yapının oluşmasındaki rolü". *Avrasya Dosyası Dergisi*, 6/1, 201-237.
- Altundal, Şinasi (1998). *Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı, (Mısır Meselesi 1831-1841)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Altunışık, Meliha Benli (2002). "Soğuk savaş sonrası dönemde Suriye'nin Dış politikası: değişime uyum çabası", (Ed. Mustafa Türkes ve İlhan Uzgel), *Türkiye'nin Komşuları*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Arı, Tayyar (2005). *Ortadoğu*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ataman, Muhittin (2012). *Suriye'de iktidar mücadelesi: Baas rejimi, toplumsal talepler ve uluslararası toplum*. SETA Rapor.
- Atay, Mehmet (2000). "Arap Baas Sosyalist Partisi Üzerine", *Avrasya Dosyası*, 6/1, İstanbul: ASAM Yayınları, s. 131-154.
- Aydın, A (2017). *Kopuştan günümüze Suriye Türkmenleri (1918-2014)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayrık, K. (2017). Suriye'li Türkmen toplumunun yaşadıkları ve Arap medyasının Türkmenlere bakış açısı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakır, A.-Pekin, S. (2019). "Kuzey Suriye'deki Türkmen Yerleşimlerinin Çağdaş Tarihi ve Stratejik Altyapısı Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *TDA (Türk Dünyası Araştırmalar)*, 123 (242), 89-130.

- Bozoğlan, İ. (2017). *Dünden Bugüne Suriye Türkmenleri -I- Bayır-Bucak Türkmenleri*. Antakya: Suriye Türkmen Meclisi Kültür Yayınları.
- Bölükbaşı, Y. Z. (2018). Etnisite, kimlik ve dış politika: Türkiye'nin Suriye Türkmenleri politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4/1, 105-123.
- Buzkıran, D. (2013). Arap baharının Türkiye'ye olan ekonomik ve sosyal etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5 (1), 147-162.
- Cleveland, William L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. (Çev. Mehmet Harmanacı), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Çakı, F. (2011). Arap baharı: İslam üzerine söylemsel dönüşümün habercisi mi?. *Akademik İncelemeler Dergisi*, VI/ 2, 123-137.
- Çeker, M. E. (2010). *Suriye Türkleri ve Türkiye-Suriye İlişkileri (Osmanlı Dönemi)*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağ, A. E. (2018). "Modern dönem Suriye ve Halep Türkmenleri". *MUTAD*, V (I), 49-72.
- Dağıstan, Ali ve Sofuoğlu, Adnan (2008). *İşgalden Katılıma Hatay*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Erciyes, Erdem (2004). *Orta Doğu Denkleminde Türkiye-Suriye İlişkileri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, Ş. ve Deligöz, E. (2015). Irak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve geleceği. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 14 (1), 5-37.
- Ergeç, Saadettin (2014). "ABD işgalinden sonra Irak Türkmenlerinin siyasi durumu". *Ortadoğu Türkmenleri Sempozyumu*, Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 71-74.

- George, Alan (2003). *Syria: Neither Bread Nor Freedom*. Londra: ZedBooks, p. 87.
- Giritli, İsmet (1978). *Bugünkü Ortadoğu'nun Önemli Sorunları*. İstanbul: İ.İ.T.İ.A. Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları; Davışa, Adid (2004). *Arap Milliyetçiliği*, (Çev. Lütü Yalçın) İstanbul: Literatür Yayınları.
- Göçer, İ. ve Çınar, S. (2015). Arap baharının nedenleri, uluslararası ilişkiler boyutu ve Türkiye'nin dış ticaret ve turizm gelirlerine etkileri. *KAÜ İİBF (Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi) Dergisi*, 6 (10), 51-68.
- Hammer, J. Von (2013). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. I, İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Hopwood, Derek (1988). *Syria, 1945-1986: Politics and Society*. Boston: Allen & Unwin Publisher.
- Hourani, Albert (2003). *Arap Halkları Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İbas, Selahattin (2004). "Türkiye-Suriye İlişkilerinin Tarihi", *Orta Doğu Siyasetinde Suriye*, Ankara: Platin Yayınları. s.46.
- Jaber, Kamel Abu (1970). *Arap Baas Sosyalist Partisi*, (Çev. Ahmet Ersoy), Ankara: Altınok Matbaası.
- Kafalı, M. (2015). *Makaleler I*, (Yay. Haz. Semih Yalçın-Süleyman Özbek), Ankara: Berikan Yayınları.
- Kardaş, Şaban (2014). *Ortadoğu Türkmenleri Sempozyumu*, Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 5-7.
- Khoury, Philip S. (1987). *Syria and the French Mandate*. London: I.B. Taurus Publishers.
- Kirişcioğlu, F. (2013). *Suriye'de iç savaş sürerken Suriye Türkleri*. Ankara: 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü.
- Korkmaz, C.B.-İltar, L. (2016). Bayır-Bucak Türkmen bölgesindeki Türk varlığı ve bölgede mücadele veren gruplar. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (13), 85-97.

- Koyuncu, Ahmet Ayhan (2017). Hafız Esad dönemi Suriyesinde milliyetçilik ve ulus inşa çabaları. *İçtimaiyat*, 1/1, 7-29.
- Kuzu, Varol (2019). Suriye iç savaşında etkisi olan faktörler ve İran'ın Suriye politikasının etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oğuz, Mustafa Cem (2014). “Birlik arzusunda araçsallaşan ‘sosyalizm’: Baas partisinde sosyalist düşüncelerin niteliği”. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/1, 25-41.
- Okur, M. Akif (2004). “Fransız Manda Yönetimi Döneminde Suriye”, *Orta Doğu Siyasetinde Suriye*, (Der. Türel Yılmaz ve Mehmet Şahin), Ankara: Platin Yayınları.
- Özdemir, Çağatay (2016). Suriye’de iç savaşın nedenleri: Otokratik yönetim mi, bölgesel ve küresel güçler mi?. *Bilgi*, 33, 81-102.
- Pehlivanoğlu, Öner (2004). *Ortadoğu ve Türkiye*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Sulocevizci, T. (2017). *Suriye Türkmenlerinin rejim ve muhalefet ile ilişkileri (1918-2017)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, Sabahattin (2004). Ortadoğu’da ideolojik bunalım: Suriye Baas Partisi ve ideolojisi. İstanbul: Bir Yayınları.
- Şentürk, Doğan (2003). *Ortadoğu’da Arap Birliği Rüyası Saddam’ın Baas’ı*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Şeşen, Ramazan (1990). “Selçuklulardan önce Şam (Suriye ve Filistin) diyarında Türklerin rolü”. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 65, 139-148.
- Topalak, Mücahit (1954). “Bir Diktatörün Gidişi”, *Zafer*.
- Turan, Osman (2016). Selçuklular tarihi ve Türk İslam medeniyeti. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Türkman, Sayim (2007). *ABD, Ortadoğu ve Türkiye*, Ankara: Nobel Yayınları.

Ulutaş, U., Kanat, K. B. Ve Acun, C. (2015). Sınırları aşan kriz Suriye. *SETA*, 120, 7-40.

Umar, Ömer Osman (1999). *Osmanlı yönetiminde ve Fransız mandası döneminde Suriye’de Arap bağımsızlık hareketleri (1908-1938)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünal, Tahsin (1977). *Türk Siyasi Tarihi (1700-1958)*. Ankara: Emel Yayınları.

Ünsal, Ünal (2013). Dönemin Bilançosu. *Türk Dış Politikası 2001- 2012*, 3, İstanbul: İletişim Yayınevi, 156-163.

Van Dam, Nikolaos (2000). *Suriye’de İktidar Mücadelesi*. İstanbul: İletişim Yayınları. 60-62.

Vurmay Güzel, M. (2017). “Zorunlu Göç/Sürgün Sürecinde Suriye Türkmen Milli Kimliği”. *Türk Yurdu Dergisi*, 361.

Yavuz, C. (2015). *Geçmişten geleceğe Türkiye-Suriye ilişkileri*. Ankara: ATO Yayınları.

Yıldırım, D. Ş. (2017). *Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş Türkmenler üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

2. Web Kaynakları

https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-suriye-turkmenleri-meclis-kurulus-toplantisinda-yaptiklari-konusma_-30-mart-2013_-ank.tr.mfa (Erişim Tarihi: 06.03.2022).

<https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-turkiye-turkmenlere-her-konuda-yardim-etmeye-hazirdir.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 06.03.2022).

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogandan-rusyaya-ukraynaya-gurcistana-cagirildiniz-mi> (Erişim Tarihi: 07.03.2022).

https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.201654417.1488657769.1646707006-997538319.1646707006 (Erişim: 04.03.2022)

3. Kaynak Kişiler

Cinsiyet	Kod Adı	Yaşı	Eğitimi	Görüşme Tarihi
Erkek	E1	51	Okur-yazar değil	25.05.2021
	E2	46	Ortaokul	26.05.2021
	E3	35	Üniversite	26.05.2021
	E4	38	Üniversite	07.06.2021
	E5	44	İlkokul	10.06.2021
	E6	41	Üniversite	02.06.2021
	E7	31	Lise	29.05.2021
	E8	35	Üniversite	07.06.2021
	E9	46	İlkokul	10.06.2021
	E10	33	Üniversite	02.06.2021
	E11	39	Lise	12.06.2021
	E12	55	İlkokul	15.06.2021
	E13	65	Okur-yazar değil	02.06.2021
	E14	28	Üniversite	17.06.2021
	E15	24	Lise	29.05.2021
	E16	29	Lise	07.06.2021
	E17	44	İlkokul	29.05.2021
	E18	61	İlkokul	10.06.2021
	E19	57	İlkokul	07.06.2021
	E20	38	Üniversite	02.06.2021
	E21	56	İlkokul	12.06.2021
	E22	52	İlkokul	02.06.2021
	E23	33	Üniversite	29.05.2021
	E24	49	İlkokul	12.06.2021
	E25	55	Okur-yazar değil	12.06.2021
Kadın	K1	26	Lise	26.05.2021
	K2	27	Lise	28.05.2021

K3	29	Lise	28.05.2021
K4	53	Okur-yazar değil	29.05.2021
K5	41	İlkokul	10.06.2021
K6	19	Lise	25.05.2021
K7	43	Ortaokul	10.06.2021
K8	28	Lise	26.05.2021
K9	41	Ortaokul	17.06.2021
K10	32	Lise	12.06.2021
K11	44	İlkokul	15.06.2021
K12	29	Lise	25.05.2021
K13	38	Lise	17.06.2021
K14	40	İlkokul	10.06.2021
K15	39	Ortaokul	29.05.2021
K16	34	Lise	12.06.2021
K17	45	Okur-yazar değil	12.06.2021
K18	52	Ortaokul	26.05.2021
K19	55	Okur-yazar değil	10.06.2021
K20	47	Okur-yazar değil	02.06.2021
K21	50	Okur-yazar değil	17.06.2021

DİZİN

A

Abbasi, 1
Adana, 34
Ahmet Davutoğlu, 29
Akadlar, 1
Albay Edip Çiçekli, 13
Albay Kerim El-Nahlavi, 14
Albay Riyad el-Esed, 26
Amerika Birleşik Devletleri, 22
Amuriler, 1
Ankara, 37
Antakya, iv, 1
Arap Baharı, v
Asur, 1
Azez, 3

B

Baas, 5
Baas Partisi, 14
Bab, 3
Bağımsız Suriye Cumhuriyeti, 1
Bahreyn, 21
Basil Esed, 17
Bayır-Bucak, 10
Bayır-Bucak Türkmenleri, 9
Beşşar Esed, iv
Bilâd-ı Şam, 7
Birinci Sultan Selim Tugayı, 3
Birleşik Arap Cumhuriyeti, 13
Büyük İskender, 1

C

Cephetü's-Süvvâr Suriye, 27
Cerablus, 3
Cezayir, 21
Cezzar Ahmed Paşa, 8
Cilvegözü, iv

D

DEAŞ, 6
Dera, iv
Dımaşk, 7
Dört Yol, 37
Dürziler, 11

E

Ebu Ömer el-Bağdadi, 26
Emevi, 1

F

Fransa, 5
Fransızlar, 1

G

Gaziantep, 36
Geçici Barınma Merkezi, 34
General Sami Hınnavi, 12
Göç, vii, 33
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 33

H

Hafız Esed, 15
Halep, iv, 1
Hama, 9, 61
Hatay, 1, i, iv, 34, 36
Hitit, 1
Huriler, 1
Hüsnü Zaim, 12

I

İŞİD, 4

İ

İbrahim Paşa, 8
İhva Billah Tugayı, 3
İngiltere, 1
İskenderun, 37
İstanbul, 36, 37

K

Kahramanmaraş, 34
Katar, 24
Kavalalı Mehmed Ali Paşa, 8
Kırıkhan, 37
Kilis, 34
Körfez Savaşı, 16
Kral Faysal, 10

Kurtdağı, 3
Kuzey Afrika, iv

L

Lazkiye, iv
Libya, 2

M

Memduh Culha, 3
Mamluklar, 7
Mişel Eflak, 14
Moğollar, 7
Münbiç, 3

N

Nureddin Zengi Tugayı, 3
Nusayriler, 11

O

Ortadoğu, 2
Osmaniye, 34
Osmanlı Devleti, iv

Ö

Özel Doğu Akdeniz Birlikleri, 11
Özgür Suriye Ordusu, 26

P

PKK, 4
PYD, 4

R

Rakka, 1
Recep Tayyip Erdoğan, 29
Rusya, 30

S

Salah Cedit, 15
Sami Hınnavi, 13
Selahattin Bitar, 14
Sultan Abdülhamid Tugayı, 3
Suriye, 65
Suriye İç Savaşı, v
Suriye Selçuklu Devleti, 7
Suriye Türkleri, 3
Suriyeli, 33, 34, 36
Sykes-Picot Anlaşması, 1

Ş

Şam, 1
Şüheda el-Cebel el-Türkmen Tugayı, 3
Şükrü el-Kuvvetli, 12

T

Tartus, 10
Trablusşam, 7
Tunus, iv
Türkiye, iv, 33, 34
Türkiye Cumhuriyeti, iv
Türkler, 1
Türkmen Dağı, iv
Türkmen Dağı Tugayı, 3

U

Urfa, 1

V

Vichy Hükûmeti, 12

Y

Yamhad Krallığı, 1
Yayladağı, iv
Yemen, 2

EKLER

Ek 1.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ABD
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Bu görüşme formu Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülmekte olan “SURIYE TÜRKLERİNİN ANTAKYA’YA GÖÇLERİ (2011-2020)” başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz hiçbir şekilde paylaşılmayacaktır. Araştırmanın idari veya siyasi herhangi bir yönü de söz konusu değildir. Lütfen mülakat formuna adınızı, soyadınızı veya kimliğinizi belirten hiçbir şey yazmayınız. Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Doğum yeriniz	
Doğum yılınız	
Cinsiyetiniz	
Eğitim durumunuz	

1. Suriye'deki hayatınızdan kısaca bahseder misiniz?
2. Türkiye'ye ve Antakya'ya geliş sürecinizden bahseder misiniz?
3. Antakya'da yaşamaya alıştığınızı düşünüyor musunuz? Uyum sürecinizi kolaylaştıran ya da zorlaştıran etkenler nelerdir?
4. Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
5. Suriye'ye dönmeyi düşünüyor musunuz?
6. Antakya halkının size karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
7. Konakladığınız (haneniz) yerle ilgili bilgi verebilir misiniz?
8. Söylemek ya da eklemek isteyeceğiniz herhangi bir şey var mı?

.. .

